

Українське Козацтво

Рін XVIII.

Квітень — червень 1982

Ч. 2 (65)

Генерал ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ
ПЕРШИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ОТАМАН УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО
КОЗАЦТВА.
ГЕТЬМАН УСІЄЇ УКРАЇНИ ТА ВІЙСЬК КОЗАЦЬКИХ.

Українське Козацтво

Рік XVIII.

Квітень-Червень 1982

ч. 2 (65)

З М І С Т :

	Стор.
1. М. Ситник: Великдень (вірш)	2
2. Кошовий Отаман: Великодне побажання	3
3. Микола Зеров: Чистий четвер (сонет)	4
4. Великодні привіти	4
5. Н. Королева: Як минула ж субота	6
6. О. Лятуринська: Веснянка (вірш)	8
7. Великдень в Україні (деяні звичай)	9
8. Р. Ніплінг: Пісня поляглих (уривок)	10
9. Р. Купчинський: Поклін жертвам	11
10. Іван Франко: Блаженний муж	12
11. Травневі роковини: Париж — Роттердам	13
12. Іван Франко: Не пора..!	14
13. Володимир Радзиневиц: Незабутня хвилина	15
14. Іван Франко: Ідеал нації	17
15. Тарас Шевченко: Мати	18
16. З Франкової криниці	18
17. У 65-річчя У. В. К.	19
✓ ✓ 18. Гетьман Павло Скоропадський: Універсал про відновлення козацтва	22
✓ 19. Павло Скоропадський: Українська культ. праця за Гетьманщини 1918 р.	23
20. Яр. Рудницький: У 350-річчя К. М. М. Анадемії	29
21. У приятелів Козацької Ідеї (фото)	31
22. В. Федорович: Українське Козаче Військо... 1812 р.	32
23. Києву 2.000 років... Анти, Русь, Україна (продовж.)	39
24. Ю. Гаєцький: Гарвардські студії про українську державу	42
25. Яр. Славутич: Чернігівські січовики (вірш)	44
26. М. С.: Гостина патріярха у Богдана Хмельницького	45
✓ 27. Василь Ємець: Мій перший публічний виступ з бандурою	49
✓ 28. Гордимися Вами: — відзначення побр. інж. А. Нушинського	52
— 80-річчя маестро Едварда Козана	52
✓ — 85-річчя побр. інж. Антона Нушинського	53
29. Нові Видання: книжка А. Нушинського, англ. книжка Р. Рахманного	55
30. З листів до Редакції	61
31. Члени Редколегії та Адміністрації "У.Н."	63
32. Пугу! Пугу! — Козаки з лугу!	67
33. Ті, що відійшли: В. Засадний; В. Ємець; І. Чеховський (10-річчя смерті); С. Сиван; П. Смородський	70
34. Іван Керницький: Чому в травні буває метелиця?	78

Обкладинка роботи мистця Б. Головацького.

М. Ситник

ВЕЛИКДЕНЬ

Пригадується: київська каплиця
І писанки й барвінок на гробках,
Як гнізда видирав я на дзвіниці,
І папороті цвіт вночі шукав.
Пройшли літа. І я їду сьогодні
На чужині, не таючись, у храм.
А все ж цей день — величний, Великодній —
Для мене не такий святий як там, —
Як там, у Києві, в старій каплиці.
Де вірив я у здійснення чудес...
Лише надія тут, як дика птиця,
У серці б'ється, бож — Христос Воскрес!

Містечко рідне. І стара каплиця.
І, мов сторожа, верби навкіл...
Там мати буде гаряче молитися,
Чолом вдаряючи в холодний діл,
І свічечка в її руках тремтячих
Згорить, як тиха мрія, до кінця;
Ніхто її печалі не добачить,
Не розхвилюються чужі серця.
А вдосвіта підуть навколо храму
Твої сусіди, несучи хрести.
Ти ж будеш у душі, неначе камінь, —
Свою журу затаєну нести.
Із лісу прийдуть хлопці — побратими —
Бойовики, сподвижники чудес...
І ти мене, шукатимеш між ними,
Шепочучи: "Христос Воскрес!"

В ДЕНЬ СВІТЛОГО ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТОВОГО,

в день пермоги світла над темрявою і злом, пересилаю мої найщиріші побажання всього добра і найщиріше вітаю Високодостойних наших Дорогих:

Почесного Отамана УВК, Генерального Бунчужного УВК інж. Антона Кущинського з його Висодостойною Дружиною, нашою Дорогою Посестрою, геройською Карпатською Січовичкою, Василюю та їхньою Родиною; попереднього Кошового Отамана УВК, Голову Редакційної Колегії журналу "Українське Козацтво", Генерального Бунчужного УВК інж. Петра Коришун-Федоренка з його Високодостойною Дружиною Юлією та їхньою Родиною; Високошановного Полковника УВК, інж. Володимира Папірчука, Голову Генеральної Булави УВК та заступника Кошового Отамана УВК, з Родиною; Всесвітліших і Високопреподобних Отців Генеральних Капелянів УВК, обох наших Віровизнань: Генерального Хорунжого-Капеляня УВК о. Протопресвітера Теодора Форостія з Родиною та Генерального Хорунжого-Капеляня УВК о. Ігумена Михайла Кучмяка; Всесвітліших і Високопреподобних Козацьких Капелянів та Почесних Козаків з їхніми Родинами; Генерального Суддю УВК, Підполковника УВК, мґра Ярослава Савку з Родиною; Генерального Контролера УВК, Адм. Сотника УВК, інж. Миколу Топольницького з Родиною; Голову Гонорової Ради УВК Підполковника УВК, Валентина Різника з Родиною та Управою Ради; Редакторів журналу "Українське Козацтво", д-ра Богдана Стебельського з Родиною та д-ра Матвія Гуту з Родиною; Адміністратора журналу "УК" Осаула УВК маґра Теодосія Волошина з Родиною та його помічників: Значкового УВК, Осипа Іваха-Байду з Родиною та Адм. Підхор. Степана Чорнія-Нечая з Родиною; Отаманів Паланок і Куренів УВК з їхніми Родинами та Управами; Генералів, Старшин і Вояків Українських Армій та Українських Військових Формаций, які боролися за волю України й її державу; Всіх Дорогих Посестер і Побратимів, Членів Українського Вільного Козацтва з їхніми Родинами; Прихильників Козацької Ідеї; ВШ. Передплатників, Читачів і Кольпортерів журналу "Українське Козацтво"; Всіх Українців-Патріотів, які важко

караються в московських в "язницях, концентраційних таборах смерти та "психушках", та Весь страдальний, але нескорений Український Народ на Рідних Землях та поселеннях.

Великодні Свята — це перемога життя над смертю, добра над злом, правди над неправдою, святості над гріхом. Воскресіння Христове дає нам віру у відновлення волі, величі й слави нашої Козацької Батьківщини.

ХРИСТОС ВОСКРЕС! — УКРАЇНА ВОСКРЕСНЕ!

інж. Михайло Ковальський
Генеральний Значковий УВК
Кошовий Отаман УВК.

Микола Зеров

ЧИСТИЙ ЧЕТВЕР

"І абіє пітел возгласи..."

Свічки і теплий чад. З високих ход
Лунає спів туги і безнадії;
Навколо нас кати і кустодії,
Синедріон, і кесар, і претор.

Це долі нашої смутний узор.
Для нас на дворищі багаття тліє,
Для нас пересторогу півень піє
І слуг гуде архієрейський хор.

І темний ряд євангельських історій
Звучить, як низка алегорій
Про наші підлі і скупі часті.

А за дверима, на цвинтарі, в притворі
Свічки і дзвін, дитячі голоси
І в теплом повітрі вогкі зорі.

29. V. 1921.

З Христовим Воскресінням, нашим традиційним Христос Воскрес!, як виявом радості та висловом найсердечніших побажань усього найкращого, вітаємо:

Високодостоїнну Генеральну Старшину, Високопреподобних Капелянів, Почесних Козаків, Вельмишановні Проводи Паланок і Куренів та все патріотичне Членство — Кадри Українського Вільного Козацтва; Приятелів козацької Ідеї; Виш. і Дорогих Кольпортерів та Читачів нашого журналу; Виш. Проводи та Членство братніх українських військово-комбатантських організацій та вільну Українську Пресу в світі.

Зокрема, многострадальному, але нескореному Українському Народові та Його віткам, розсіяним по всьому світі; Високодостоїнним Проводам Українських Церков та Їхнім Вірним; Проводам українських культурних, релігійних, громадських та політичних організацій та Їхньому Членству шлемо, сповнений віри в перемогу, наш палкий привіт:

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

—

ВОСКРЕСНЕ УКРАЇНА!

Редакція й Адміністрація
"Українського Козацтва"

З НАГОДИ СВІТЛОГО ПРАЗНИКА ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТОВОГО

щиросердечно вітаємо:

Почесного Отамана УВК — ген. бунч. інж. Антона Куцинського; Кошового Отамана УВК — ген. знач. інж. Михайла Ковальського; Виш. і Дорогих Ченів Генеральної Булави УВК; Дорогих Посестер і Побратимів — весь членський загаль УВК; Дорогих Побратимів — учасників Українських Визвольних Змагань; Виш. Проводи та Членство українських громадсько-політичних, культурних та церковно-релігійних організацій; Виш. Членів Редколегії та Адміністрації журналу "Українське Козацтво"; а зокрема — Дорогих Рідних, Приятелів і Знайомих та заразом, усіх вищезгаданих, Вельмишановні Родини.

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

ВОІСТИНУ ВОСКРЕС!

ВОСКРЕСНЕ УКРАЇНА!

Празник Воскресіння Христового, 1982-го Р. Б.

Ген. Бунч. УВК інж. Петро КОРШУН-ФЕДОРЕНКО
з дружиною ЮЛІЄЮ

Наталева Королева

“ЯК МИНУЛА Ж СУБОТА...”

Тому, що передвечір цього святочного дня був дуже урочистий, — спішно поховано тіло розп'ятих. Прибрано й хрести, засипано кров, щоб жодна згадка про смерть не порушувала святкового настрою ерусалимських правовірних і не було чого чіплятись “імущих власть”.

Голій, порожній тягся до неба гострий верх Голгофи — Лисої гори, посеред засипаного опокою, мов битим череп'яним притрушеного “Черепового місця”. Ніби на цьому місці ніколи не було жаху, ніби нічим не оплюгавило тут себе на віки вічні вбоге людство.

Непроглядна пітьма огорнула верхи Сіонські, накрила місто жалібним завоем, постелилась по горі Оливній. Ні зорі в небі, ні вогника на землі.

Душі ж учнів Ісусових сповнив сум ще чорніший. Пригасив думку й надгробним камінням завалив серце.

“... Поражу пастиря, й розпорошиться отара...”.

Без слів, без зідхань, приголомшені безголов'ям, тулились залякані учні в оселі того, хто не раз і на два давав їм захист: господар гостинний, що на Останню Вечерю приготував Учителеві світлицю ясну й велику, ще раз укритв їх у себе перед можливим переслідуванням.

Зібрались тут майже всі: Петро і Андрій, Яків і Вартоломей, і Пилип, і Яків Альвеїв, Марко і Тадей, і Симон Ханаанець. Були й жінки: Марія Магдалина та Марія друга, Саломея, мати синів Заведеевих. Бракувало Томи, що відбився від гурту, і улюбленого учня Ісусового — Івана: Матір бо Ісусову взяв він до оселі своєї. З ними ж відійшов і лікар Лука, щоб умінням своїм послужити Матері Болісній. Людськими силами хотіли допомогти Тій, що Їй служать ангели Божі...

Не було тієї ночі з учнями і зрадника, чие наймення з огицою викинули з серця свого.

Тихо й ритмічно плакала водяна клепсидра, відмірюючи слізьми час. Людські постаті були нерухомі, як надбережне каміння над Мертвим морем. Ніхто не обчищав каганчика, що тьмяно шкварчав під надщербленим горщиком. Гніт ледве жеврів у душній пітьмі.

Зненацька випросталась жіноча постать. На мить заслонивши сліпе світелко, струснула повітря пишною головою й, мов хвора, хитаючись ступила крок, другий, взяла за клямку дверей.

— Куди ти, Маріє? — піднесла голову Саломея. — Надворі ж глуха ніч...

— І смерть, — глухо, безгучно додав Андрій — Чигають бо на нас Аннові й Каяфині. Не досить їм смерти Вчителя.

Марія мовчки щільніше потягла темну столу на золоте волосся. Носила завжди римську одіж. За це ще більш обурювались на неї правовірні. Гетера? Та що ж! Хіба Рагаба Єрихонська не була блудницею, а послужила ж народові ізраїльському! Але відкидати освячені традицією звичаї, носити чужу одежу — цього дарувати не міг добрий гебраї. За це не раз і каменувати хотіли Марію.

— Маріє! Не виходь! — озвався знову Андрій.

Тим часом він заступав старшого в малому гуртку. Петро бо, обхопивши голову руками, не подавав ознак життя. Був живий, але не жив. Його життя вмерло в ньому, коли обірвався третій спів півня в преторії.

На мить вирізьбився білою камесєю профіль Магдалини в жовтавому світлі каганчика: обернулась рвучно й терпко промовила:

— Та вже мовчи, Андрію! Сказали вже ви своє, й зробили — чоловіки. Зрадили, виреклися, покинули... Втекли... Мовчи вже! — її сліпучий голос заломився жалем у здушеному риданні. Але опанувала собою: — Маріє! Соломее! Ходімо..

Бунтівничий дух гетери ще раз повстав проти чоловічого ярма, що накидає слухняність. І, як раз-у-раз, за покликом до бунту — пішли плохі й покірливі, звиклі до слухняності. Вийшли всі троє з Магдалиною попереду.

Парка ніч накрила їх м'якою долонею. Було чорно, ніби височенна стіна стала перед самими очима. Саломея міцніше притулилась до Магдалини. Духом угадала, куди веде їх Марія: жінкам бо годилось плакати на гробниці аж до дев'ятого дня.

— Яка ж пітьма!... Чи потрапимо на стежку до саду Ариматейського?

— Потрапимо. Горою...

— Понад ущелиною та проваллями? — тривожно запитала друга Марія.

Щось живе вимоталось із півми й ухопило жінок за одежу:

— Я — з вами... Візьміть!.. Вкажу вам шлях... Я ж бачу й тепер, як у день...

— Хто ти? — намацала Магдалина кучеряву дитячу голівку.

— Тамар... сліпа... Сліпонароджена, що жебрала коло скарбниці храму.

— Звикла ходити в півми! — обняла дитину мати синів Заведеевих.

— Ні, ні! Він дав мені зір!... Христос сцілив мене. Я сьогодні бачу і вночі, як у найясніший день. Я знаю стежку...

Марія Яковлева відчула в півми, що й друга істота ще тулиться до Тамари.

— З тобою ще хтось є?

— Сераг, глухоніма... Ми завжди ходимо разом.

— Сліпа поведе нас уночі, видючих, — зідхнула Саломея. Німа ж ридатиме над гробом Учителя.

— Ні, ні! Не плакати йдемо, — срібною струною задзвенів дитячий голос глухонімої. — Ні, ні! Хіба ж ви не чуєте янгольських співів Осанни небесної! Ось слухайте ж, слухайте! Чуєте райські арфи? Там, на небі, вже знають усе! Там співають славу Воскреслому... Уже ж встав із гробу Вчитель. Воскрес, як казав.

— Живий він, живий! — притакнула в екстазі Тамара...

Як пливак у широке море, певний, що вода понесе його, кинулись жінки в чорну пітьму. Бігли гірськими стежками без вказівок ясновидки Тамари й небачуючої Сераг. Не помічали кущів, що чіплялись за одержу, гілок, що дряпали руки й обличчя, каміння, що зривалось з дороги й летіло в ущелини. Бігли до Чуда, готового й дійсного для кожного, хто віру має й у пітьмі найчорнішої мертвої ночі...

На сході зблідла вже темрява. Затремтіла, як повіка, що ось-ось піднесеться. Світло тверезої дійсності, не опосної екстазою, на мить похитнуло певність у серці Марії Яковлевої:

— Хто ж відвалить нам камінь від гробу? — завагалась між вірою в Чудо й знаною природною перешкодою. — Гріб...

Але ніхто їй не відповів. Сонце разом змело хмари, вранішню вогку імлу, тіні ночі й вагання. Бризнуло саявом з-поза гірських верхів, заграла над світлом осанною перемоги. Добігли.

Поміж скель стояв Ясний. Прозорий, як веселка — сяючий, як сонце — сліпучий, в заграві мерехтіння роси. І прозвучали слова:

— Пощо ж шукаєте Живого серед мертвих?..

Оксана Лятуринська

ВЕСНЯНКА

Сонечку, сонечку,
уставай!
Красну весну-дівоньку
розбуджай!
Хай встає, косичиться
у кіски,
наливає росоньки
в пелюстки.

А ми тую росоньку
із черемх
рученьками білими
та й зберем.
А ми, весно, росоньку,
як даси,
зберемо на личенько
для краси.

ВЕЛИКДЕНЬ В УКРАЇНІ (Деякі звичаї на Волині й у Київщині)

Великдень в Україні — це був колись справжній “Празників празник і торжество торжеств”. Хоч великодні звичаї мають в собі багато спільного в усій Україні від Кавказу аж по Карпати, все ж таки вони в дечому різняться на окремих українських землях. Причин, мабуть, треба шукати у звичаях старослов'янських племен, з яких походять наші предки.

Тут хочемо згадати про деякі великодні звичаї на Волині й Київщині, які були до приходу московських большевиків.

В останню неділю перед великим постом можна ще було їсти набіл, молоко й яйця, а теж співати й танцювати. Понеділок — перший день посту звався “жальний” і в той день піст був такий суворий, що не вільно було їсти навіть звичайних страв. На той день пекли пісні коржі й подекуди їх вмачали у попіл. З першого дня посту не вільно було співати пісень аж до Проводів, себто до неділі після Великодня. Біда була для тих, хто любив співати, бо піст почався рано, надворі сніг, веснянок не личить, а інших пісень співати гріх.

Та коли пригріло сонечко і показалися перші латки землі на “Лисій горі” (майже в кожному українському селі була своя “лиса гора”, з якої спершу зникав сніг), так її зразу обсідала молодь. Дівчата виводили першого кривого танцю, або хрещика, а хлопці грали в старі українські спортові гри, найбільше в “поле”, або “гілку”, і так цілий піст аж до вербної суботи.

Наприкінці вербного тижня припинялися і ті гри. У вербну суботу всі йшли до церкви на вечірню з всенічною. Під час всенічної, коли священник мирував, роздавано вербу (лозу або “шутку”, як казали на західніх землях України). Є звичай бити вербою своїх родичів (свояків) і знайомих, промовляючи: “Не я б'ю, верба б'є, за тиждень — Великдень, недалечко — червоне яечко. Дай, Боже, до Паски дожити, а від Паски до Різдва, від Різдва до верби!” Було вірування, що коли щиро вибити (але не боляче!) людину посвяченою вербою і щиро промовляти, то та людина не помре аж до другої верби.

У Великодній тиждень, який називався “білий”, всі трималися суворого посту. У четвер, коли Христа взяли на муки, всі під вечір гарно одягалися в чисту білизну й одіж та йшли до церкви на Страсті. Кожний, старий чи малий, тримав у руці свічку, що її запалювалося під час читання Євангелії. Свічка мусіла бути обов'язково воскова, а хто прийшов із іншою, не восковою, того могли вигнати з церкви. Був теж дуже суворо притримуваний звичай не вбивати бджіл, бо бджола — Божа муха, вона “Богові свічку носить”.

У Велику П'ятницю відбувалося винесення плащаниці біля третьої години після обіду. До вносу плащаниці не вільно було нічого їсти, ані пити. А старші дотримувалися того посту аж до неділі. У Великодню суботу всі йшли до церкви на читання "Діяній Апостолів". Молодь розводила вогонь коло церкви та біля нього розповідала різні релігійні притчі. Великим гріхом було їсти у Великодню ніч, а навіть спати. Таких не вважали за людей.

У суботу відправа починалася о дванадцятій годині. Коли плащаницю заносили у вівтар, у церкві не залишався ніхто, бо насамперед до неї мав зайти Воскреслий Син Божий. Паски святити коло церкви, а не вдома. Святити всякі печива й їжу, курці навіть виносили святити тютюн.

Перші два дні свят ніхто не йшов у гостину до других, всі сиділи вдома. В ці два дні не вільно було співати, ні гуляти. Шкаралющі з посвячених яєчок не викидали, а товкли і давали курам, щоб добре неслися. Крихти з свяченого теж не можна було викидати, треба було давати худобі, або кинути у вогонь; кинути під ноги — великий гріх.

На Великдень усі обмінювалися писанками та христосувалися. Протягом цілого Великоднього тижня царські ворота в церкві не були закриті, бо ними входив Христос. Третього й останнього дня свят дівчата і хлопці виводили гагілки біля церкви. Гагілки були різнородні, деякі з них сягають ще поганських часів.

Редіард Кіплінг

ПІСНЯ ПОЛЯГЛИХ

(Уривок)

Тепер послухай пісень тих, що полягли.

... Нам снилися величні сни. Ми мріяли, щоб дійти до крайнеба, до місця, де губляться шляхи. Ми почули в собі силу й міць і вселився в нас великий дух, інший, як у решти людей.

Лежимо тепер на піскових навіях, серед степових трав, в гущавинах папоротей, на те, щоб кістки наші були дороговказом і значили шляхи, якими прямуватимуть наші сини.

Ідьте за нами, поспішайте нашими шляхами; ми землю пустині зробили плодючою і надходить час жнив.

Ідьте за нами, ми ждемо вас при шляхах, де ми впали, ждемо на відголос ваших кроків, ждемо походу ваших густих колон.

Отой переліг ми всіяли собою й шляхом костей ви дійдете до цілі.

Р. Купчинський

ПОКЛІН ЖЕРТВАМ

Зелені Свята... Свято благословення ланів, свято квітання бундків, свято найвищого розквіту весни.

Але від якогось часу стали Зелені Свята і святом жертв війни — святом поляглих і воєнних інвалідів. Мов на доказ, що смерть одних, а терпіння других — це теж цвіт, який дасть народові найкращий ооч — ооч волі. Тому всюди на Рідних Землях, де це було можливим, ішли українці на гроби тих, що дали своє життя і збирали пожертви на тих, що дали своє здоров'я за народ і його найвищий ідеал.

Центром зелено-святочних обходів був на Західних Землях Львів. Так було, бо інакше не могло бути.

Тисячі людей з вінками і китицями квітів збиралися під церквами і потім, як потоки, вливалися в велику ріку походу, що пливла з катедрального храму на кладовище.

Пливла ріка походу рідним річищем, але між чужими берегами, що раді б обсунутися і зупинити її, пливла помалу і достойно, а береги не обсувалися, бо не знали, куди і як широко розлилися б води...

На небі сонце — як око Бога-Отця, а ось біла хмарка — як Голуб-Дух, а на чолі походу хрест — символ Бога-Сина.

А за хрестом — духовенство, єпископи й народ...

На кладовищі, в сірім куті (бо чужа влада) — спинялася ріка і розливалася в озеро. А серед того озера видніло трьох: Генерал Мирон Тарнавський, Президент Кость Левицький, Полковник Андрій Мельник. Генерал на першому місці, бо це військове свято. Коли ж будуть вертатися з кладовища, то президента візьмуть усередину. Так воно було, бо так мало бути.

Почалася відправа. Линув під синяву неба спів. І про вічну пам'ять, і про журавлів, і про Морозенка. В'ється дим кадила, як спомин. Шелестить листя на деревах, як шепіт молитов. Поникли сиві голови учасників війни, чорні й русьві чуби молоді — переємників визвольної боротьби, пристрижені чупринки пластунів.

А по кущах, за цвинтарним муром, у брамах кам'яниць — во-рожа поліція, як колись римська сторожа на Голгофті. Бояться воскресіння, не тіла, бо Тіло тільки один раз воскресло, але воскресіння духа.

Даремний труд, бо дух ніколи не вмирав і не вмере. Вмирала тільки частина носіїв його.

Хтось десь був сказав: "Стільки могил, стільки калік, а яка дійсність!?"...

Але в Одностівці Українських Інвалідів, що вийшла була у Львові, була на це відповідь:

"Ті тисяч-тисячі могил,
Ті тисяч-тисячі калік —
Всі виплатяться згодом!
Народ із них огонь до жил
Зачерпуватиме повік,
Бо став від них народом".

(Р. Купчинський)

(За "В дні Зелених Свят")

Іван Франко

БЛАЖЕННИЙ МУЖ...

Блажен муж, іже не іде
на совіт нечестивих.

Блаженний муж, що йде на суд неправих
І там за правду голос свій підносить,
Що безтурботно в сонмищах лукавих
Заціплії сумління їх термосить.

Блаженний муж, що в хвилях занепаду
Коли заглухне й найчуткіша совість,
Хоч диим криком збуджує громаду
І правду й щирість відкрива як новість.

Блаженний муж, що серед гвалту й гуку
Стоїть, як дуб посеред бур і грому,
На згоду з підлістю не простягає руку,
Волисть злаватися, ніж поклонитись злому.

Блаженний муж, кого за тее лають,
Кленуть і гонять, і поб'ють камінням;
Вони ж самі його тріумф підготовляють,
Самі своїм осудяться сумлінням.

Блаженні всі, котрі не знали годі,
Коли про правду й справедливість ходить:
Хоч пам'ять їх загине у народі,
То кров їх кров людства ублагородить.

ТРАВНЕВІ РОКОВИНИ

ПАРИЖ

*10. 5. 1879 — †25. 5. 1926

Борець за Українську Самостійну Соборну Державу. Політичний діяч; публіцист; військовик; організатор Гайдамацького Коша Слобідської України; творець Українських Збройних Сил; Головний Отаман Військ УНР; Голова Директорії УНР.

Згинув у Парижі, 25. 5. 1926 р., від куль большевицького агента — Шварцбарта.

РОТТЕРДАМ

*14. 6. 1891 — †23. 5. 1938

Борець за Українську Самостійну Соборну Державу. Військовик; політик; співорганізатор і душа Куреня, а згодом — Корпусу Січових Стрільців; творець і керівник Української Військової Організації, а від лютого, 1929 р. — Голова Проводу Організації Українських Націоналістів.

Згинув у Роттердамі, 23. 5. 1938 року з рук большевицького агента.

Високії ті могили, —
Де лягло спочити
Козацьке біле тіло,
В китайку повите...
Високії ті могили
Чорніють, як гори,
Та про волю нишком в полі
З вітрами говорять.
Свідок слави, дідівщини...

Тарас Шевченко

*1856

†1916

Іван Франко

НЕ ПОРА!

Не пора, не пора, не пора
Москалеві й ляхові служити!
Довершилась України кривда стара, —
Нам пора для України жити.

Не пора, не пора, не пора
За невігласів лить свою кров,
І любить царя, що наш люд обдира, —
Для України наша любов.

Не пора, не пора, не пора
В рідну хату вносити роздор!
Хай пропаде незгоди проклята мара!
Під України єднаймося прапор!

Бо пора це великая єсть:
У завзятій, важкій боротьбі
Ми поляжем, щоб волю, і щастя, і честь,
Рідний краю, здобути тобі!

Володимир Радзикович

НЕЗАБУТНЯ ХВИЛИНА

СПОГАД І ДУМКИ

Був 1898-ий рік. Довелося мені, тоді учневі третьої класу гімназії, почути на святі сторіччя появи "Енеїди" Котляревського, сценічний пролог — прекрасну поему "Великі роковини", що її написав на це свято великий поет України, Іван Франко.

Багато потому в житті чув я оплесків на різних концертах, операх, імпрезах, національних святах, але таких, повних захоплення, оплесків, що ними засипали тоді земляки свого великого поета, не почув я вже ніколи. Ще й сьогодні пригадується мені та незабутня хвилинка й те враження, що, як полум'я, захопило мене цілого.

А говорив тоді поет у своїй поемі, як то Козак-Невмирака ви-йшов із могили, в якій пролежав сотню літ, розглянувся й промовив:

... А погляну ще на світ,
На ту рідну Україну,
Що колись, як рай, цвіла,
Що мені над все на світі
Наймилішою була.

Хто то в ній тепер панує?
Хто то в ній тепер живе?
Як говорить, як співає
Покоління те нове?

Боже, серце жах стискає:
Адже ж, певно, нині в ній
Вже ніхто не зна, не тямить,
Нашу мову і пісні!

Десь калмики та киргизи
Топчуть степ, де ми лягли;
Чудь, мордва, чухна та фіни
Наші села заняли.

Боже, пощо з вікового
Сну велів мені ти встать?
Чи щоби з розбитим серцем
Я в могилу ліг назад?

Нараз чує козак гомін козацької пісні: "Ой, гук, мати, гук, де козаки йдуть"... і з його уст вириваються слова найвищої радості:

Боже! Наше рідне слово!
Наша пісня ще живе!
І про нас ще пам'ятає
Покоління те нове!
Ще співає про козацтво,
Про його кривавий бій!
Ах, значить, ще не в могилі
Той народ коханий мій!..

І ось насувається думка-запит: чи почув би сьогодні, вставши з могили, Козак-Невмирака на рідних степах України, в рідних селищах українську **історичну** пісню, в якій гомоніла б слава й воля України? Козацьку? Стрілецьку — Українських Січових Стрільців? Повстанську — Української Повстанської Армії? Української Дивізії, що пролила потоки крові під Бровами? Пісню, що в ній бриніла б туга за вільним державним життям України? Чи почув би пісню-гимн Івана Франка “Не пора, не пора москалеві й ляхові служить!”? Для московсько-большевицького окупанта незалежна вільна Українська Держава — це найбільший пострах, і не тільки що пісня, а й сама думка про таку Державу це в очах можновладців у Кремлі — непростимий злочин.

Але дарма! Ось у країнах вільного світу тисячі й тисячі українського юнацтва, згуртованого в рідних молодечих організаціях — і тисячі пам'ятають і будуть пам'ятати, співають і будуть співати слова-заповіт Івана Франка: “Не пора, не пора москалеві й ляхові служить!”

Гартуючись у своїх літніх таборах, на спортових майданах, у мандрівках, вигострюючи наукою свій ум і насталоючи волю, ця українська молодь є і буде вірна ідеалам Івана Франка, що його світлу пам'ять відзначає кожного року весь український нарід.

Українська молодь буде завжди пам'ятати слова Франка із Його “Прологу” до поеми “Мойсей”, де поет висловив думку, що українська мова й українська пісня — це духовна сила і скарб України. Франко писав:

Народе мій!..
Задарма в **слові** твоєму іскряться
І сила й м'якість, дотеп і потуга,
І *все, чим може* вгору дух підняться?
Задарма в **пісні** твоїй ллеться туга
І сміх дзвінкий, і жалоці кохання,
Надій і втіхи світляная смуга?

О, ні!..

Вірю в силу духа
І в день воскресний твого повстання.

Сильна віра у цей великий воскресний день, коли український нарід заживе власним вільним життям у своїй вільній, ні від кого незалежній Українській Державі, нехай світить нам усім у нашій праці і наших змаганнях.

Пояснення: "Енеїда" — перший твір, написаний живою українською мовою Іваном Котляревським і виданий 1798 р. На століття його появи, 1898 р., І. Франко написав свою поему "Великі роковини".

Чудь, мордва, чухна, фіни — племена, що з їх суміші з північно-слов'янськими племенами створився московський нарід.

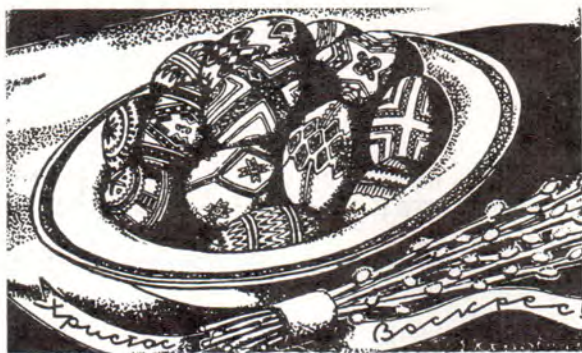
Іван Франко

ІДЕАЛ НАЦІЇ

"Синтезою всіх ідеальних змагань, будовою, до якої повинні йти всі цеглики, буде ідеал повного, нічим нев'язаного і необмежуваного життя і розвою нації. Все, що йде поза рямці нації, це або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді б прикрити свої змагання до панування однієї нації над другою, або хворобливий сантименталізм фантастів, що раді б широкими вселюдськими фразами покрити своє духова відчуження від рідної нації. Може бути, що колись надійде пора консолідування якихсь вільних міжнародних союзів для досягнення вищих міжнародних цілей. Але це може статися аж тоді, коли всі національні змагання будуть сповнені і коли національні кривди та поневолення відійдуть у сферу історичних споминів. А покищо треба нам із чеським поетом стояти на цім:

У зорях небесних великий закон
Написаний, золотолитий,
Закон над законами: свій рідний край
Над усе ти повинен любити.

Тарас Шевченко

МАТИ

Нічого кращого немає,
Як тая мати молодая
З своїм дитяточком малим.
Буває іноді: дивлюся,

Дивуюсь дивом, і печаль
Охватить душу; стане жаль
Мені її, і зажурюся
І перед нею помолюся,

Мов перед образом святим
Тієї Матері Святої,
Що в мир наш Бога принесла.
Тепер їй любо, любо жити:

Вона серед ночі встає,
І стереже добро своє,
І дожидає того світу,
Щоб знов на нього надивитись,

Наговоритись. "Це моє,
Мое!" — І дивиться на його,
І молиться до його Богу,
І вийде з дому погулять,

Гордіше самої цариці,
Щоб людям, бачте, показать
Своє добро: "А подивіться!
Моє найкраще над всіма!"

І ненароком інший гляне —
Весела, рада, Боже мій!
Несе додому свого Йвана;
І їй здається — все село

Весь день дивилося на його,
Що тільки й дива там було,
А більше не було нічого...
Щасливая!...

З ФРАНКОВОЇ КРИНИЦІ

Тямлю, як нині: малим ще хлопчиною
В мамині пісні заслухався я;
Пісні ті стали красою єдиною
Бідного мого, тяжкого життя.
Мамо, голубко! Зарання в могилі
Праця й недуга зложили тебе,
Пісня ж твоя в невмираючій силі
В моєму серці ясніє, живе.

У 65-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО КОЗАЦТВА (УВК)

...“і покажем, що ми браття,
козацького роду”.

Одним з непереможних виявів української національної ідеї створення своєї держави за часів новітнього нашого ренесансу — було спонтанне відродження козацтва.

Це відродилась та войовничість дружинників Княжо-Королівської а потім Галицько-Волинської Держави, що спасла Україну-Русь від загибелі під навалою монголів та інших азійських племен зі Сходу.

Це було відродження того руху мілітаризму часів Козацько-Гетьманської Держави, без якого припинилось би існування України, бо без Козаччини загарбали б татари й турки з Півдня або поляки зі Заходу.

В 1917 році це відродження сталося без жадного наказу в формі творення добровільних збройних сил для боротьби проти останнього займанця наших земель — проти москвинів з Півночі та для боротьби з анархією і большевизмом на місцях.

Перший відділ УВК було зорганізовано в селі Гусановій на Звенигородщині в квітні 1917 року старанням ідейного ініціатора селянина **Смолтія**, нащадка козацького роду. Тоді ж відбувся перший повітовий з'їзд **УВК** в місті Звенигородці, на якому було обрано на **Кошового Отамана УВК Семена Гризла**, також нащадка козацького роду. На тому ж з'їзді ухвалено перші основні засади організації та завдання **УВК**, як територіально-військової сили. Вже на початку літа того року на Звенигородщині нараховувались тисячі українських вільних козаків.

Із Звенигородщини дух **УВК** перекинувся на сусідню Чернігівщину, потім поширився на Полтавщині, Січеславщині, Чернігівщині, Одещині та в інших місцевостях Наддніпрянщини та буйно постав на Кубанщині.

В жовтні 1917 року відбувся Всеукраїнський З'їзд УВК в Чигирині. На ньому було заступлено 60,000 організованих козаків. Тоді було обрано першого Військового Отамана генерала Павла Скоропадського, командира 1-го Українського Корпусу, а на Наказного Отамана і Генерального Писаря УВК обрано полковника Івана Полтавця-Остряницю. Обидва вони були нащадками старовинних козацьких родів. На тому ж з'їзді обрано Генеральну Козацьку Раду з місцем її постою в Білій Церкві.

Провід Української Центральної Ради в Києві в тому ж році при Секретаріаті Внутрішніх Справ утворив окремий департамент Вільного Козацтва та затвердив первісний статут УВК, проект якого опрацював д-р І. Луценко. Місцеві відділи УВК підпорядковано комісарам міліції.

Але з'їзд державних комісарів УЦРади, що відбувся в тому ж 1917 році, висловився проти "Вільного Козацтва" і постановив старатися всякими способами якнайшвидше розбрати існуючі вже відділи козацтва.

Коли Військового Отамана УВК генерала **Павла Скоропадського**, дня 29 квітня, 1918 року, було проголошено Гетьманом усієї України і військ козацьких, то він Універсалом 16 жовтня 1918 року узаконив Українське Козацтво як станову організацію і підпорядкував його ресорту Військового міністерства. Тоді до козацького стану стихійно вписалось зразу ж понад 150,000 родин. Україну було поділено на Козацькі Коші на чолі з Кошовими Отаманами, нащадками славних козацьких родів. Ними були в Київському коші — полк. Глібовський, в Полтавському — полк. Кобинець, в Чернігівському — ген. Нагорський, у Волинському — полк. Борковський, у Слобідському — полк. Іван Омелянович-Павленко, у Запорізькому — ген. Михайло Омелянович-Павленко, у Ново-Запорізькому — полк. Гоголь-Яновський і у Подільському — ген. Сокира. Територію кожного коша поділено на полки, що складалися з кількох повітів.

З приходом до влади Директорії УНР, Вільне Козацтво далі продовжувало існувати і брало участь у боротьбі проти ворога. Тоді до Українського Війська входила дивізія УВК під назвою "Запорізька Січ".

Після перерви в 1921 році збройної боротьби Української Дієвої Армії проти Москви, УВК продовжувало існувати на еміграції.

УВК брало активну участь у збройній Визвольній Боротьбі України в своїх окремих формаціях або в складі інших частин Українського Війська за часів Української Держави. Коли ж Українська Дієва Армія відійшла за кордони України, то з нею вийшла значна частина членів УВК. Решта ж, що залишилась в Україні, продовжували боротьбу з ворогом в різних повстанських загонах. Також за Другої світової війни члени УВК боролися в частинах Карпатської Січі, Української Повстанської Армії, а в Українській Національній Армії УВК входило як окрема військова частина в склад 2-ої Української дивізії. Отже, **УВК завжди було, є і буде традиційною частиною Українського Війська.**

**

Сучасне УВК — це парамілітарна, станового характеру громадська, непартійна організація. Члени УВК можуть належати до різних політичних

партій чи українських державницьких угруповань, як також і до різних віровизнань. УВК не служить якійсь одній партії чи політичним групам, а працює для ідеї Української Держави, не зважаючи на майбутню форму тієї державності, крім, розуміється, комуністичної.

Згідно з основними тезами статуту УВК, вважаємо, що про форму устрою і влади в звільненій від займанця Україні рішатиме український народ на Рідних Землях.

**
*

Головною й основною метою УВК на чужині є **створення кадрів Козацтва**, що не давали б забути про українську традиційну козацьку ідею, що "ми браття козацького роду", та що козацтво має боротись за волю України фізичну й духову, а не за владу в ній.

Маємо підтримувати вируючий серед українського народу, тут на чужині і там на Рідних Землях, козацький дух.

Маємо стреміти до загуртування лицарсько-військових чеснот, які загублюються за наших часів серед наших мас і на волі, на чужині і на Батьківщині — під окупантом.

Говоримо про Козацькі Кадри, то значить, що в умовах перебування на чужині шукаємо за підбором якісних членів а не обов'язково — за масовим їх числом. Стримимо до більшого числа хоч і невеликих осередків козацьких куренів у різних місцевостях вільного світу, бо духову якість і ідейну чинність легше пленати в менших скупченнях ніж у великих.

**
*

Козацтво є еманациєю української нації. В ньому гармонійно пов'язані національно-державницькі і соціально-побутові ідеї. Тому проблема існування Козацтва є вічна, як і існування самої української нації. Тому то козацтво й належить всій нації, а не якійсь її частині...

Членами УВК можуть бути, не лише колишні вояки, але й особи, що у війську не служили.

Членами УВК можуть бути і жінки і юнаки і юначки і навіть діти.

Так бувало з самого початку існування історичної Козаччини і цим забезпечується переємність традиції парамілітарної козаччини та безперервність організації УВК і невмирущість Козацької ідеї.

Колишні вояки лише повинні стреміти виконувати провід в УВК, бо то є їхня, в першу чергу, моральна повинність.

(За статтею Антона Кущинського: "Традиційна Національна Державницька Сила", "УК", ч. 4(43).

УНІВЕРСАЛ ПРО ВІДНОВЛЕННЯ КОЗАЦТВА

“Дано року від Різдва Христового 1918, жовтня 16, в стольному місті Держави Української Києві”.

“Ми, Гетьман Усієї України та Військ Козацьких, Універсалом цим Нашим ознайомлюємо всіх тих кому про це відати належить... що визнали Ми за благо для зміцнення сили Держави Української Нашої відродити Козацтво по всіх місцях його історичного існування в Україні, покладаючись в основі його відродження на ті козацькі традиції які донесла нам історія наша з доби минулої боротьби козацької України за свою долю...”

Великий Народе Український! Ти бачиш тепер, що настав той щасливий час, коли думки Твої і мрії, які глибоко сиділи в серці кожного щирого сина України, перетворюються в дійсність. Тепер Ти будеш мати ту національну військову силу, на якій дійсно одіб'ється твоє національне обличчя. Твій хист і твій патріотичний вогонь любови до рідного краю, який 250 літ палав невгасно в серцях Твоїх славних прадідів; лицарські події їх, широка слава, яка лунала й лунає в національних піснях по всій Україні від краю до краю, і велика історія життя українського, і лицарської праці козачої, яка так близька Тобі, Народе Український, і про яку так щиро співає в своїх думках Незабутній Співець України — будуть міцною підставою, щоб зацвіла знову, як мак пишним цвітом, велика, багата Україна під захистом рідного Козацтва. Ми певні, що воно не дасть рідного краю на поталу ворогам нашим!

Вас же козаки — нащадки славних лицарів-запорозжців, Ми закликаємо з честю носити даровані Нами козацькі жупани і добре дбати про те, аби соромом і ганьбою не вкрити їх і клейнодів козачих і тих великих славних сторінок нашої історії, якими ми досі пишались. Бажаю і успіху в великій і важливій праці на долю й щастя України, рідному Мені і всій Україні славному Козацтву і прошу благословення Всемогучого Бога на всіх вірних синів України — щирих козаків.

Хай тіні великих предків наших дадуть всім нам міць і силу правдиво й чесно виконати те завдання, яке тепер стоїть перед Нами і Державою Українською.

**Гетьман Усієї України та Військ Козацьких
Павло Скоропадський**

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРНА ПРАЦЯ ЗА ГЕТЬМАНЩИНИ 1918-го РОКУ

Сторінка споминів.

Це вже з давноминулого. Мені, оце недавно, довелося займатися однією справою, зв'язаною з діяльністю Гетьманського Уряду в 1918 році в ділянці культури й просвіти. Не зовсім довіряючи своїй пам'яті, я перечитав багато з того, що появилось друком "за" і "проти" цієї діяльності.

Гадаю, що мабуть у цім напрямі зібрано найбільш амтеріялів до історії Гетьманщини, й на підставі їх можна цілком ясно собі уявити, що саме було зроблене за час її існування для розвитку нашої культури й науки.

Проф. Дмитро Іванович Дорошенко, з уродженими йому талантом і сумлінністю, дав загальний образ цієї діяльності, обоснувавши його на документальних і цифрових даних.

Мені довелося переглянути багато вирізок із часописів і т. ін., що торкаються цієї справи: вони, без сумніву, відбивають опінію принаймні частини українського громадянства того часу.

Це може видаватися парадоксальним, але саме перегляд оцих ворожих до Гетьманщини голосів зробив на мене тепер найбільше враження: він виразно пригадав мені ту постійну боротьбу, що ми тоді вели для проведення в життя наших українських планів. Точніше: рішуче не погоджуюсь зо всіма висновками соціялістичних — усіх відтінків — українських публіци-

тів і кореспондентів того часу, але визнаю, що багато фактів, про які вони згадують, по суті своїй — правдиві; саме з цими фактами ми боролися всіма силами. Та ось тепер це давноминуле зо всіма надіями, що тоді нас окриляли, й розчаруваннями, які ми так болюче переживали, я знову пережив...

Зі спокійною совістю сказати можна: згадуючи минуле, згадуючи тогочасних моїх співробітників, я глибоко переконаний, що всі вони були одушевлені якнайкращими прагненнями для добра української культури.

Який не був скупий, щодо витрат, покійний Рнєпецький — міністер фінансів, — і скільки мені не доводилося боронити якийнебудь видаток, коли діло торкалося інших ділянок, одначе, коли розглядав кошториса якогось культурного чи наукового українського почину, я ніколи не чув застережень із його боку. Та не в цьому справа, і я глибоко переконаний, що всі закиди діячам Гетьманщини в цім відношенні не витримують критики. Помилки — може подекуди й катастрофічні в своїх наслідках — у нас траплялися. Дві з них глибоко запали мені в душу.

Перша — це те, що й я, й усі мої співпрацівники — всі ми майже кожну справу трактували занадто основно, виходячи з точки погляду, що для успіху якогось почину необхідно добре його підготувати,

простудіювати, а це вимагало часу.

Ми розраховували на те, що встигнемо створити правильно функціонуючий апарат із відповідним підбором державно думаючих українців та що встигнемо створити українську Армію: тоді б вихід німців не мав уже для нас значення. Та обставини склалися так, що ані поважного державного апарату з відповідними людьми-українцями на місцях, ані боездатної Армії створити не встигли. Події в Німеччині прийшли скоріш, ніж цього можна було чекати.

Друга помилка була та, що населення було зовсім неусвідомлене про наміри й заходи уряду, — і це в усіх ділянках життя, — та що не було пропаганди ні нашої провідної ідеї, ні праці уряду. Про все це громадянство довідувалося від наших політичних противників — звичайно, у відповідній освітлені.

Думаю, що коли б ми звернули були своєчасно увагу на ці дві помилки, то можливо, що кінцевий результат був би інший. Але Гетьманщина 1918-го року не вдержалася, а це дає право, кому не лінь, критикувати нашу діяльність і все, що з нею було зв'язане та це загальний закон, якому подлягає кожна невдача.

Не збираюся вказувати в цій короткій статті на те, що за 8 місяців Гетьманщини осягнене; не збираюся спростувати закидів наших противників: безсторонній дослідувач культурного життя України за Гетьманщини 1918 року має цілковиту змогу простудіювати всі наші почини, з ним зв'язані. Хочу тільки доповнити весь суттєвий матеріал деякими рисками, що — можливо

— дослідувачеві можуть стати в пригоді.

В основі нашої діяльності в обсязі культурному ми керувалися принципом: прямуючи невпинно до створення нашої зовсім самостійної української культури, прямуючи до цілковитої українізації всього народного виховання, робити це з найменшою шкодою для всяких культурних цінностей. Ми вважали, що кожний зайвий різний крок у напрямі українізації того часу не тільки глибшій українізації не допомагає, але навпаки — може відштовхнути від неї ті елементи, що, при поступовому підході до цього питання та при деякій терпеливості, легко могли б піддатися нашій культурі та її впливам. Ми прямували не до механічного примусового прилучення людей до українства, але до хемічного розтворення неукраїнських елементів в українській стихії. Наші противники, цілком не рахуючись із тодішніми умовами, бажали собі далеко різкішої українізаційної лінії. Завдяки своїй удачі й фахові — як військовик — я подекуди мав нахил до цієї другої концепції, але мої співпрацівники — і М. Василенко, і В. Науменко, і Петро Яковлевич Дорошенко — завжди здержували мене, і, гадаю, вони мали рацію, бо я встиг закріпити за короткий час свого гетьманування, які тривкі висліди давала тактика, що вони відстоювали. Але слід було мати велику видержку й безконечну терпеливість.

З одного боку пригадую, скільки осіб і депутацій приходило до мене, скільки листів — підписаних і анонімових — одержував я і від

росіян, і — що мене дивувало — частенько від рідних українців зо всякими заявами та скаргами на різні "несправедливості", що їх спричиняли їм нові державні розпорядки. З другого боку пригадую ті безконечні розмови з нашими українськими діячами, які все обвинувачували уряд у тому, що він дає змогу росіянам гальмувати розвиток українства й українського діла. З одного й з другого боку багато було несправедливих закидів, але були й зовсім обосновані, — мені ж доводилося без кінця розглядати ці питання і — у випадках, коли розгляд справи підтверджував обґрунтованість скарги — негайно її полагоджувати. Така процедура дуже тяжка для урядових осіб, але ми її вважали правильною.

Пам'ятаю добре, як люди, що спочатку відносилися рішуче вороже до всього українського, через деякий час безболісно ставали на українському ґрунті. Пам'ятаю своє здивування, коли старий князь Петро Волковський, що ціле своє життя був росіянином, раптом зовсім поважно почав учитися української мови й студіювати українську літературу, та висловлював жаль, що не знав давніш, як високо вона стоїть... А канцелярія Ради Міністрів? Доклади її напочатку писалися такою українською мовою, що викликала сміх, однаке згодом це виправилося, а в складі її були справжні знавці нашої мови. А скільки вчителів, що початково говорили якоюсь "незрозумілим наріччям", неподібним до української мови, через деякий час, під час прийняття в мене Учительського З'їзду, здивували мене своїм знанням мови. Таких прикладів я міг би навести

безліч. Були, звичайно, й злосливі "закиди" непримиренних, та це винятки, що підтверджують правило.

У цім відношенні, як на це зовсім слушно вказує ліва преса, відзначилися деякі директори російських гімназій, коли доводилося їм уступати частини будинків їхніх гімназій для гімназій українських. Між іншим, пригадую, що в зв'язку з аналогічною справою мене глибоко вразила своєю впертістю — скажу більше — нахабством, якась ігуменя. Довелося переламати її впертість радикальними засобами, розташовуючи без її згоди в вільній частині її монастиря українську гімназію.

Більшість закидів із лівого українського боку була мало обоснована, хоч би й тому, що в Міністерстві Народної Освіти майже всі діячі, призначені ще за Центральної Ради, залишилися на службі. Я читав десь — не пригадую вже, де саме, — що честь заснування Української Академії Наук та двох українських університетів не може належати Гетьманщині 1918 року, бо ініціатива цього й деякі підготівні в цім напрямі праці належать Центральній Раді. Такі твердження не витримують критики: мало ще того, що така думка була, — треба було її реалізувати. "L'enfer est paré de bonnes intentions".

І Академія Наук, і два університети (Київський і Кам'янецький), і багато-багато інших вищих, середніх та нижчих шкіл і найрізніших освітніх культурних інституцій, та кож і інституцій для розвитку різних мистецтв — це наслідки відданості українській культурі багатьох українських діячів, на чолі яких стояли такі люди, як Василен-

но, Стебницький, Науменко, П. Я. Дорошенко, І. Огієнко. Ці люди блискуче проводили в життя ті загальні директиви, що я спільно з ними опрацьовував. Такі директиви легко було давати, та в хаотичних умовах 18-го року в Україні — дуже трудно було їх здійснювати, однак ці люди зуміли це зробити.

Були проте люди, що цілим серцем віддавалися українській культурній праці, — це головні люди непартійні. Скажемо, проф. І. Огієнко зміг зовсім тихо цілий Університет створити, являючись до мене завжди з готовими обґрунтованими доповідями, — і я ні разу ні в чім йому не відмовив, чому Кам'янецький Університет став такий міцний і багатий. Додам до цього, що я наказав пропускати до мене Ректорів Огієнка й Сушицького без докладів, поза чергою.

Скільки безконецних балачок у лівих українських колах викликали, наприклад, рішення не українізувати одним розмахом Університету св. Володимира в Києві, що з мурів його вийшло стільки видатних людей, заслужених для місцевої науки й культури. Василенко здержував мене; пригадую, як він у довгому й вичерпному докладі опрацював свій план діяння, щоб і в цьому Університеті безболісно провести українізацію. Я тоді переконався ще глибше, що одинокою ціллю його було зберегти для українського народу якнайбільш культурних цінностей: робив він під впливом цієї провідної думки, і я став на його боці. У мене немає найменшого сумніву, що коли б Гетьманство існувало було й далі, то Університет св. Володимира незабаром був би українським цілком.

Культурні цінності зруйнувати дуже легко, а для відтворення їх потрібні десятиліття, та й це в найкращому разі, а буває й так, що зруйнованого не відбудуєш. Взагалі ж, коли справа торкалася домагань спішної українізації, то не обходилося іноді без курйозів. Було, приходять раз до мене двоє знайомих — іще з часів перед Гетьманщиною — самостійників. "Чого бажаєте, панове?" — "Та, кажуть, — "Пане Гетьмане, яким чином Ви ще терпите такого пам'ятника, як пам'ятник св. Володимира?" — "Та чому ж його не терпіти, — це ж, як не як, наш же святий?" — "Та св. Володимир то наш, а пам'ятник цей — не наш, треба його обов'язково знищити"... "Чому?" — "Та св. Володимир був українець без бороди, тільки з вусами, а цей — з бородою"... Говорили це не з жарту, а зовсім поважно. Я їм відповів: "Знаєте, панове, у нас іще стільки діла, поки Україна стане цілковито українською... Поки що — немає часу цим займатися. Обіцяю вам, що коли вже все буде зукраїнізоване то я, як останню крапку, поставлю інший пам'ятник замість цього, і буде в нас св. Володимир уже зовсім зукраїнізований — без бороди та тільки з вусами. Розсталися дружельно. На жаль, — не завжди так бувало.

В. Науменко — цей освічений діяч на українській культурній ниві — часто бував цілком нападів як і з боку росіян, так і з боку лівіше настроєних наших українських елементів. Пам'ятаю, з якою глибокою повагою відносився він до української культури, й як обережно з нею поводився. Я вважав, що доки в нас немає надійного кадру укра-

їнських учителів для народних шкіл, доти українська державна ідея не зможе глибоко вкоренитися в масах; що треба великого кадру вчителів у дусі ясної ідеї української державности, та що вони стануть найкращими провідниками української державницької свідомости в українських масах. "Чи не можна б — казав я Науменкові — "створити вчительські семінарії для цієї мети? У нас так мало державно думаючих людей, чи не можна взяти з-за кордону відповідних людей на вчительські посади в цих семінаріях, — це ж прискорило б бажаний процес; дещо подібне робили інші молоді держави". "Ні, цього зробити не можна" — казав Науменко. "Цей процес мусить вирости знутри, з-поміж самих же українців, із глибини української культури. Хоч це й довге, та одиноким тривне".

Хоч це тільки мала риса, але вона типова для освітлення тих підставових принципів, про які я говорив вище та які давали напрям загальній нашій діяльності в обсязі української культури. Не хотіли ми ніяких "штучних огнів", — хотіли все будувати на міцному фундаменті. На жаль, цей шлях показав себе надто довгим у хаотичних умовах того часу; та виникає питання, чи можна в сфері культури — коли хочеш не блефу, а поважного результату — поступати інакше?

І ще згадаю про один епізод, що був мені тоді дуже немилий. М. С. Грушевського я бачив тільки раз у житті. В 1917 р. мене вибрали в Чигирині **Отаманом Вільного Козацтва**. Почесним Отаманом був обраний Грушевський. Восени 17-го року, коли я стояв на чолі 1-го Укра-

їнського Корпусу, я взяв коротку відпустку й поїхав до Києва. Приїхавши, я вважав за потрібне — як Отаман Вільного Козацтва — представитись **Почесному Отаманові М. Грушевському**. Михайло Сергієвич мешкав у власнім будинку на Паньківській вулиці. Явився я до нього зовсім офіційно, як до свого начальника, і відрапортував йому причину моєї візити. З початку розмова якось не клеїлася; він, очевидно, не знав, як до мене поставитись. Потім ми перейшли на справи українські, і, нарешті, спинилися на деяких історичних темах. До цього я й прямував, бо мені приємно було почути опінію нашого великого історика щодо різних історичних питань. Розмова ця мене захопила, але, на жаль, вона перейшла на часи, які ми тоді переживали, — на соціальні і — головним чином — економічні питання. Тут я зовсім розчарувався, — в цій ділянці він говорив примітивні речі, — трохи подібні на дещо з тих експериментів, що їх тепер так "вдало" проводять більшовики...

Пригадую своє здивування, коли Грушевський — а, судячи по його будинкові, він пролетарем зовсім не був — сказав, що цукроварні слід негайно передати державі. Коли я на це замітив, що сумніваюсь, чи державний заряд був би корисний для цукроварства в Україні, то він помітно був цим незадоволений і відповів мені, що є ж державні залізниці, отже чому ж не мали б бути державними й цукроварні?... Після цього розмова вже не клеїлася, і я вийшов. Він, мабуть, залишився дуже незадоволений з мене, а я трохи розчарувався, щодо його способу думання в

обсязі соціальних і економічних питань. Відтоді я вже його не бачив.

Перед тим, як відкрити Українську Академію Наук, ми довго обмірковували, хто мав би бути її головою. Я був такої думки — та й усі зо мною погоджувалися, — що це високе й почесне місце належить в Україні тільки Грушевському. Грушевського я завжди високо цінив, як найбільшого нашого історика, поважав його за його хоробрість, про яку мені доводилося не раз чути, мені ця риса характеру старого професора сильно подобалася, але я рішуче не вірив, що його погляди в дійсності такі ліві, як ті, що я особисто з уст його чув. Мені здавалося, що це якесь дуже невдале пристосовування до тих соціальних теорій, які тоді панували серед нашої інтелігенції. Думалося мені, що коли б він зайняв місце голови Академії, то зміг би принести величезну користь українській науці, а рівночасно відійти від усіх своїх марксистських теорій. Тому я прохав позондувати ґрунт, як би він

до такої пропозиції поставився. Відповідь була категорично негативна. Мені це було неприємно не тому, що він міг був мені пошкодити своїм політичним напрямком, а тому, що позбавлене змоги зближення з Грушевським, хоч би виключно на офіційно-науковому ґрунті, Гетьманство в культурнім відношенні позбавлялось великої сили.

Думаю, що для Грушевського було б краще, коли б він цю пропозицію був прийняв. Та це вже не моя вина, — честь була йому виявлена.

Згадую про цей інцидент, бо він, на жаль, був прототипом дуже частих подібних явищ українського життя, коли навіть найвизначніші українці не можуть скинути пут, що зв'язують їх по руках і по ногах та від яких терпить ціла нація — пут партійництва.

Дай Боже, щоб ця недуга якнайскоріш минула.

Павло Сноропадський

Липень 1935 р.

(“Наша Культура”)

НОВИЙ ГОЛОВА ОБ'ЄДНАНИХ ШЕФІВ АРМІЇ

Президент Роналд Реген, несподівано для всіх, найменував генерала Джана В. Бессі на голову об'єднаних шефів армії. Ген. Дж. Бессі замінить на цьому пості ген. Дейвида С. Довнса, який від 1-го липня ц.р. відійде у стан спочинку, але залишиться дорадником Президента у військових справах.

Очевидно, ген. Бессі мусить ще затвердити Сенат, але у політичних й військових колах ніхто не сумнівається в тому, що затвердження у Сенаті буде тільки звичайною процедурою, бо ген. Бессі був досі заступником голови об'єднаних шефів армії і має всі кваліфікації виконувати нову функцію. Крім того, новий голова має воєнну заправу під час Другої світової війни в Італії. Він був також головнокомандувачем військ ОН в Кореї.

Політичні спостерігачі, висловлюючи свої думки після номінації заявили, що з хвилиною призначення ген. Бессі у вашінгтонських колах, зокрема серед республіканців, “прочистилась атмосфера”, бо багато з них вже віддавна виступали проти дотеперішнього голови ген. Дейвида Джовнса.

(За “Свободою”)

Яр. Рудницький

У 350-РІЧЧЯ МОГИЛЯНСЬКО-МАЗЕПИНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

(1632 — 1982)

В березні 1982 року минає 350 років з часу офіційного затвердження гетьманом Іваном Петражицьким Київської Колегії, що пізніше стала відомою як "Києво-Могилянська Академія", а в 1938 році "Українська Могилянсько-Мазепинська Академія Наук" — УММАН.

Як відомо, початки цієї найстаршої української "Альма Матер" в'яжуться з іменем славного Митрополита Петра Могили (1627-1647), що, розуміючи тодішні потреби української науки, оснував, в 1631 році, Печерську школу й в листопаді того ж року об'єднав її в одно зі школою Богоявленського Братства в Києві, що існувала там від 1615 року. Після одержання світського (тоді гетьманського) визнання урухомлено нову установу під назвою "Київського Коллегіуму", чи "Києво-Братської Колегії".

Відповідно до характеру Академії й зв'язаних із цим змін у її назві, можна в загальному устійнити такі етапи в її історичному розвитку:

1. Києво-Братська Колегія ("Коллегіум") — КБК 1632-1647;
2. Києво-Могилянська Кол. ("Коллегіум") — КМК 1647-1701;
3. Києво-Могилянська Акад. — КМА 1701-1817;
4. Київська Духовна Акад. — КДА 1819-1920;
5. Українська Могилянсько-Мазепинська Акад. Наук — УММАН 1938.

Праця Академії не була тягла. В силу обставин були більші або менші перерви в її діяльності:

а) в **Україні**: в роках 1917-1918 — через брак фондів і від 1920 року — через московсько-большевицьку політику нищення української культури й науки;

б) на **еміграції**: від 1939 року — через Другу Світову Війну.

Найкращий, як досі, огляд діяльності Академії дав св. п. проф. Віктор Доманицький. Конспективно цей учений проаналізував її раз — на сторінках “Календаря” УПЦ в Бавнд Бруку, вдруге — на сторінках “Наукових Записок” УТГІ в Мюнхені. З нагоди 350-річчя (1632-1982) передруковано статтю проф. Доманицького окремим виданням серії “Славістика” (основаної в Авгсбурзі в 1948 році), ч. 32 за 1982 р. Після огляду історичного розвитку академії від 1632 року до закриття її більшовиками в 1920 році, автор так закінчує свою працю:

“Першою й основною традицією треба вважати **громадськість школи** — близьку участь українського православного громадянства в утриманні й наміченні напрямних праці школи. Це ясно видно: з договору між Київським Богоявленським Братством і Петром Могилою р. 1631; з тих численних фундацій та дотацій, що їх діставав від українських патріотів Київський Богоявленський монастир; з масових відвідувань киянами академічних диспутів в Академії, та з ентузіастичного приймання спудеїв і студентів Академії, коли вони ходили з колядами з вертепом і “козою” по хатах киян”.

Другою важливою традицією КММ Академії була **толератність до чужинців**. В Академії вчилися не тільки українці, але й румуни, болгари, серби, москвини, а навіть греки, араби та представники інших народів. Наприклад, абсолювент Академії, архимандрит Києво-Печерської Лаври Інокентій Гізель, був уродженцем Східної Пруссії.

В провідників Академії не було національного егоїзму, — це видно з факту приймання до Академії москвинів, хоч вже й тоді було чимало фактів невдячності та імперіялістичної агресивності москвичів. Скінчили Академію основоположник московської науки Ломоносов, князь Рєпнін та ін.

Щодо релігійної толерантності, то тут справа була складнішою. В самому початку школи, на початку XVI ст., ми зустрічаємо тут дуже яскраві вияви антогонізму до католицизму, ордену Єзуїтів, єзуїтських шкіл, Унії та уніятів. Яскравий факт — опозиція Київського Братства до латинського гімназіюма Петра Могили 1631 р. Але вже наприкінці XVII століття цей антагонізм затихає й замінюється релігійною толеранцією. Наприклад, Теофан Прокопович — ректор К. М. М. Академії при гетьмані І. Мазепі, — коли був висланий Академією на закордонні студії, то, як подає проф. Хв. Тітов, скінчив там лютеранську академію. Як подає проф. В. Січинський, він закінчив теж Академію св. Атаназія в Римі (католицьку) та Університет у Кенінгсбергу. Бували й такі випадки, що до Академії приходили вчитися абсолювенти ворожих Академії єзуїтських клегій. Таким був міністер цариці Катерини II, пізніше (після 1805 р.) головний дорадник царя Олександра I. — граф Завадовський. Його поведінка, на жаль, не прозраджує якогось впливу на нього К.М.М. Академії, але свідчить про сильний вплив єзуїтського виховання.

Дальшою традицією Академії можемо назвати **соборність професури, студентства, меценатів**. Петро Могила по крові був молдованином, по культурі — західним українцем; гетьман Конашевич-Сагайдачний, Сильвестер Косів та багато інших професорів і меценатів Академії були західно-українського походження. Львівський єпископ Й. Шумлянський 1687 року рекомендував галицькому духовенству посилати своїх синів у науку до Києва.

Дальшою традицією К.М.М. Академії була т. зв. **всесословність (всенародність)** школи. До Академії приймали без жодних перепон, не тільки синів шляхти, духовенства, козацьких старшин, але й синів міщан, звичайних козаків та селян (посполитих). Отже, — жодні соціальні різниці не грали там ролі.

За часів гетьмана І. Мазепи (1687-1709) стає особливо помітною може найцікавіша для нас традиція — **національний характер школи**".

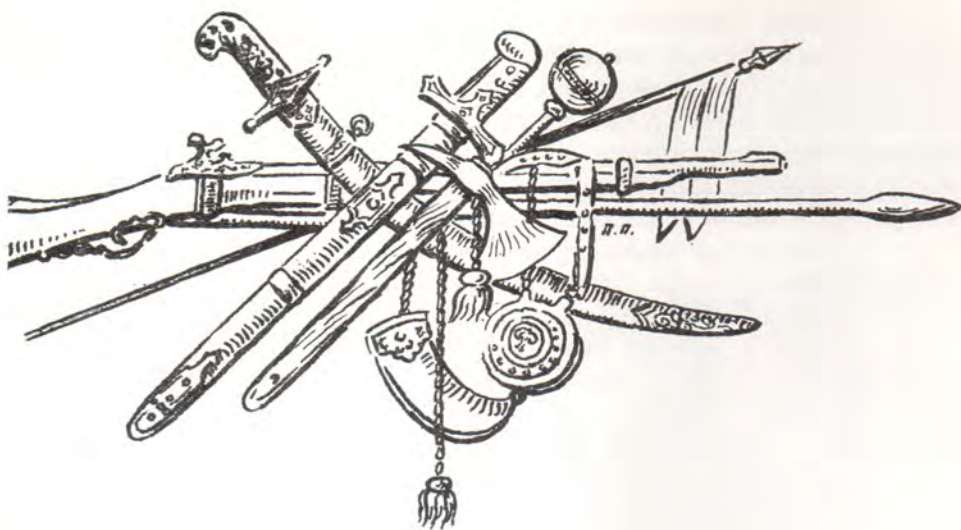
Власне цей "національний характер" Академії зі згаданими західно-європейськими традиціями був кісткою в горлі режимів — царського й большевицького. Він привів до перемін у характері Академії й остаточного її закриття в 1920 році.

("Наша мета")

Після засідання-нарад членів Реднолегії та Адміністрації "У.К.", в домі **приятелів Козацької Ідеї — Анни та Матвія Гутів**.

Зліва-направо, **сидять**: п-ні Люба Волошин; м-р Аріядна Шум; інж. Петро Коршун-Федоренко та п-ні Анна Гута. **Стоять**: д-р Матвій, І. Гута; знач. Осип Івах-Байда; м-р Теодосій Волошин; підхор. Степан Чорній-Нечай та д-р Богдан Стебельський.

Василь Федорович

УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЧЕ ВІЙСЬКО ЕПІЗОД З РОСІЙСЬКО-ФРАНЦУЗЬКОЇ ВІЙНИ 1812 РОКУ

Мазепинська еміграція в 18 ст. започаткувала нову добу в українсько-французьких взаєминах. Тут слід відмітити дипломатичну діяльність Пилипа і Григора Орликів. Ті традиції перебрав і продовжував революційний уряд Франції та її перший консул, а згодом імператор, Наполеон І.

Спершу, в зв'язку з розвитком чорноморської торгівлі, Франція цікавилася Україною з економічних мотивів. У Франції появилось в тому часі кілька публікацій про Україну та її природні багатства. Відомий географ К. Мальт-Брюн (сам данського походження, захоплений революційними кличами, пристав до Наполеона) присвятив чимало уваги економічним умовам України, підкреслюючи її великі запаси харчів, зерна й сировини при одночасній недостатці промисловости. Мальт-Брюн добавчував у тому незвичайні користі для Франції, бо Україна була б досконалим ринком збуту для французьких шовків, вин, оливи й інших товарів, що Франція могла б успішно конкурувати з Англією та остаточно витиснути її із східно-європейського ринку. Економіст Жан Дюбут у своїй праці "Французька торгівля в сучасному становищі Європи" (1806) пропонував перетворити Чорне море на внутрішнє французьке море, а на чорноморському побережжі поселити французьких колоністів.

Згодом українське питання було поставлене в політичному аспекті, особливо тоді, коли Наполеон став приготуватися до війни з Росією. Він хотів використати невдоволення українського народу політикою російського уряду й викликати протиросійське повстання,

яке ослабило б силу імперії та в результаті довело б до її розподілу. У тій цілі Наполеон доручив своєму представникові для справ Польщі і східних країн — Парандієрові, слідкувати за настроями українського населення в Росії та інформувати його про всі замітніші прояви невдоволення. Парандієр та інші французькі агенти звітували Наполеонові про стан в Україні, при чому постійно підкреслювали окремішність українського народу та його відмінність від росіян і зазначували, що українці “відважні, мужні, сміливі, незацікавлені в матеріяльних користях і тужать за втраченою незалежністю”. Крім того всі агенти вказували на великі багатства України, яка має родючу землю, багато худоби й постачає Росії хліб та фураж для армії; звідси перед Україною великі економічні перспективи. Французький представник у Туреччині — Еміль Годен, в 1802 р. радив Наполеонові (тоді ще першому консулеві), закладати на берегах Чорного моря торговельні станції (факторії) на зразок англійських компаній в Індії, щоб таким чином бальансувати англійські впливи в корінній Росії; ті підприємства могли б причинитися до поширення французьких впливів і кличів серед українського народу. Ім'я Наполеона тоді вже було відоме в Україні і треба було тільки, щоб він звернувся до народу з відповідною проклямацією, яка забезпечувала б йому повернення старих вольностей. Тоді Наполеон зможе на степах України здобути “славу не меншу, ніж під пірамідами Єгипту”. На думку Годена треба підсилювати нехоть українців до росіян і пригадувати їм постійно їх славне минуле та мізерну сучасність. Політичний директор французького міністерства закордонних справ — Готерів, знавець східноєвропейських справ, доповідав, що в Україні легко зорганізувати для Наполеона 40,000 козаків; українського хліба вистачить, щоб прогодувати велику армію.

Спираючись на тих відомостях, Наполеон наказав військовому командуванню приготувати план використання людських і матеріяльних ресурсів України для війни з Росією. В 1810 р. Наполеон вислав в Україну диверсантів для підготовки повстання проти Росії. Таке повстання мало вибухнути з хвилиною вступу французької армії в межі України і тривати аж до її відходу.

Стратегічний план Наполеона був: наперед завоювати Україну, закріпити лінію Дніпро-Двина, а тоді кинути головні сили на Росію.

В політичному відношенні Наполеон плянував розчленувати Росію, відділити від неї Україну і на її території створити, за плянами Готерева, три окремі держави, а то:

На Лівобережжі Полтавсько-Чернігівське Князівство, що мало включати Полтавську й Чернігівську області й тягнутися по течії Дніпра до Десни, а звідси до Орла.

На півдні України мала постати окрема держава “Наполеоніда”. До її складу мала входити Катеринославщина, Херсонщина, Таврія, Крим і Донеччина. Озівське море мало творити південні кордони

“Наполеоніди”, яка мала бути одною з найміцніших бар’єр проти амбітних плянів Росії та її претенсій до Чорного. Моря. Для “Наполеоніди” передбачувався гетьманський устрій, гоовою держави мав бути “шеф” (такого титулу вживали в тодішній Франції на означення гетьмана); таким “шефом” мав бути хтось із свояків Наполеона або котрийсь із його маршалів. В майбутньому “Наполеоніда” мала стати незалежною державою.

Ціла Правобережна Україна, як окреме князівство під тимчасовою управою князя Понятовського, мала бути прилучена до відбудованої польської держави. (Тільки Волинь Наполеон приобіцяв Австрії за її військову поміч у війні проти Росії).

Ті пляни Наполеона були відомі царському уряду (роздобув їх у Франції від військового міністерства спритний дипломат-агент О. Чернишев) і цар почав відповідно діяти, щоб не допустити до їх здійснення. Українське населення, а в кожному разі бодай деякі його кола, також знало про пляни Наполеона і сприяло їм, бо надіялося відзискати волю, але, з другої сторони, було в них побоювання, що коли Україну поділять і передадуть Правобережжя Польщі, то повернеться давнє лихоліття й самоволя польської шляхти. Тому не знали, яке становище зайняти в російсько-французькому конфлікті. До того ще й Наполеон, всупереч порадам своїх агентів, не виступив з офіційною проклямацією до українського народу. Росія використала ту нерішучість Наполеона й повела відповідну пропаганду проти французів та стала примилюватися до українського населення: почалась боротьба за душу української людини. Коли в червні 1812 р. Наполеон з 678,000 армією (в тому 356,000 французів і 322,000 союзників — поляків, австрійців, німців, італійців) вирушив на Росію, цар Олександр I звернувся до народу з закликом боронити “отечество”. На початку липня появився царський маніфест, який закликав населення України “з хрестом у серці і зброєю в руці” голоситися до війська. Уряд мав намір використати загальновідомий нахил українського народу до воєнного діла й розбудити в нього ще живі вікові козацькі традиції.

Першу спробу зроблено ще перед початком війни. На доручення уряду полк. граф Вітте поїхав у Київську й Кам’янець-Подільську області (тоді ще — губернії), щоб зайнятися організацією “українського кінного війська”. Впродовж 40 днів йому вдалося сформувати 4 полки легкої кінноти. Приймали селян, міщан і поміщиків, здібних до військової служби, без уваги на роки, ріст чи навіть невеликі фізичні недоліки. Один полк сформувався в Кам’янці-Подільському, другий — в Білій Церкві, третій — в Умані, а четвертий — в Махнівцях. До часу формування особовий склад полків був на утриманні місцевих громад, а пізніше переходив на державний кошт. Ті, які голосилися до війська, діставали від місцевих властей повне обмундирування й верхового коня; порох, заряди й вогнестрільну зброю ви-

давалося їм з державних запасів. До озброєння діставали ще сідла, уздечки, скребла, мішки на фураж. Уніформи були різні, залежно від полку й області, нпр., полки Київської області мали сині куртки, сірі шаравари, пояси, шапки. Козачий полк нараховував 1,200 козаків і ділився на два батальйони, кожний батальйон мав два ескадрони по 150 людей. Командували полками запасні старшини і підстаршини. Козаче військо, подібно як регулярна армія, підлягало міністерству військових справ.

Ті чотири полки були першими формаціями, що в складі армії ген. Тормасова брали участь у кампанії 1812 р.

Якщо так успішно пройшла організація козачих відділів на Правобережжі, де козацтво зникло ще до початку 18 ст., то з тим більшим успіхом повинно це було вдатися в Гетьманщині, де ще були свіжі козацькі традиції, де більшість населення творили козаки, яких діди, а то й батьки, належали до "Славногo Війська Запорозького". Рескриптом з 20 червня 1812 р. доручено ген.-губернаторові Лівобережної України, кн. Я. Лобанову-Ростовському, організувати козацькі полки в Полтавській і Чернігівській областях. Тут ідею піддержував головнокомандуючий 2-ою західною армією ген. П. Багратіон. У доповідній записці ген.-губернаторові він писав, що Україна здавна мала козачі полки, але згодом їх розв'язано, а козаків переведено в селян. На думку Багратіона, козача служба була завжди корисна, а тепер ще більше потрібна. Він уважав, що Полтавщина й Чернігівщина повинні поставити 10 полків легкої кавалерії, а заразом твердив, що ополчення буде проходити успішно, якщо козаків звільниться з кріпацтва, а по війні задержиться козацький устрій.

На початку було в пляні сформувати 6 полків, але пізніше ту квоту підвищено до 9 полків. Подібно, як на Правобережжі, полки нараховували по 1,200 козаків і ділилися на батальйони й ескадрони. Полком командував призначений начальством полковник, а йому до помочі приділено двох батальйонних командирів, двох ад'ютантів, скарбника і "штатного сурмача". Була недостача старшин, але їх поповнювано з найближчих кавалерійських полків. При наборі тут також не звертали особливої уваги на роки чи ріст, а брали кожного здорового й здатного до військової служби; головною вимогою було вміння їздити на коні. Козаки були зобов'язані мати власного коня, шаблю, піку, пістоль та мундир, що складався з короткого сукняного жупана, полотняних або суконних шараварів, баранкової шапки, суконної опанчі та двох сорочок і двох пар чобіт. В кожному ескадроні було 16 коротких рушниць, хочби й різного калібру, а патрони для рушниць по 25 штук на кожного козака, для пістолів по 16 штук виділялося з "артилерії", то є з державної скарбниці, а саме з Київського і Кременчуцького гарнізонів.

В нагороду за вступлення до війська козаків звільнювано на час війни від плачення "оборотних податків" (6 р. від особи), залиша-

лося до плачення тільки "подушне" (3 р. від душі). Ті пільги визнано внаслідок інтервенції кн. Лобанова-Ростовського.

У своїх закликах до козаків кн. Лобанов-Ростовський апелював до національних традицій українського народу, старався розбудити в козаків предківську войовничість. Крім того, у своїй декларації, він обіцяв, після закінчення війни, привернути Україні колишнє козацтво. Не відомо, чи мав він таку повновласть від уряду, але є позначки, що цар Олександр I мав намір привернути в Гетьманщині козацький лад. На вимогу царя сенатор Михайло Миклашевський виготовив відновлення козацьких полків, до яких крім козаків мали увійти також державні (вільні) селяни. Чи той проєкт предложено цареві, не відомо. Отже, всі ті обіцянки (правдиві вони, чи ні), а також звільнення від рекрутських призовів сприяли успішному формуванню полків. Набір закінчився місяць перед визначеним реченцем. Полтавщина виставила 9, а Чернігівщина 6 полків. Організування 5-го Полтавського полку кн. Лобанов-Ростовський доручив Іванові Котляревському. Хоч Котляревський був поетом, він мав військовий досвід, бо, як капітан кавалерії, брав участь у війні з Туреччиною в роках 1787-1791, а служба в драгунському полку подібна до служби в козацьких відділах. Котляревський приступив до набору козаків 10 серпня 1812 р. і вже за три дні звітував ген.-губернаторові, що набір поступає успішно (за три дні мав уже 200 козаків), козаки поступають до війська радо, без принуки, всі мають свої піки і шаблі (часто зроблені з кіс), є також рушниці й пістолі, хоч в більшості перестарілі, коні невеликі, але добрі, одяг новий, хоч різноманітний (треба завести однаковість). В тому звіті Котляревський писав ген.-губернаторові, що він тільки організує полк, але служити в війську вже не буде, бо він застарий до активної служби, й тому просив, щоб його звільнити після сформування полку; хотів вернутися до Полтави, до своєї праці. В другому звіті з 27 серпня Котляревський повідомив ген.-губернатора про те, що полк уже сформований, козаки й коні добрі, мундири нові і всі однакові, бракує тільки старшин і підстаршин. На просьбу Котляревського прислано до полку капітана Рудницького і прапорщика Семенова. Тому, що не було більше старшин, Котляревський, хоч і нерадо, мусів перебрати команду полку. На початку вересня 5-ий Полтавський полк Котляревського був готовий до дії і вирушив на Лубні, Пирятин і Прилуки до Борзни, а звідси до Калуги і Тули. Тут Котляревський дістав звільнення зі служби, а команду полку перебрав капітан Рудницький.

Незважаючи на те, що козацькі полки організувалися громадськими, а не військовими чинниками, вони мали все необхідне для військової служби. Не вистачало тільки військової підготовки, тому розпочалося навчання: рубати, колоти, вести прицільний вогонь, долати перешкоди, набувати практичних знань військової служби — як вести розвідку, визначити близькість ворога, орієнтуватися по зорях та

інше. В короткому часі козаки здобули непогану військову підготову, а стало це можливим завдяки їх винятковій сумлінності й високій дисципліні. Успішному навчанню сприяли також козацькі військові традиції, що переходили з покоління в покоління.

В липні 1812 р. уряд опублікував маніфест про набір до земського ополчення, до якого мали входити поміщики й державні селяни. Та ідея знайшла широку піддержку в Полтавській і Чернігівській областях, які дали разом 42,182 ополченців (Полтавщина — 26,059, Чернігівщина — 16,123); ніякий рекрутський набір не дав стільки вояків. Земське ополчення мало кінні й піші полки, озброєння таке, як у козаків, з тим, що земське ополчення мало свою артилерію.

В загальному впродовж двох місяців Полтавщина і Чернігівщина виставили понад 60,000 війська: 18,000 козачих полків і понад 40,000 земського ополчення.

Козачі полки організувались також у Слобідській Україні, в Катеринославщині й Херсонщині.

Ентузіазм, з яким селяни, сподіваючись звільнення від кріпацтва, вступали до війська, занепокоїв царський уряд. Обмежено набір, а частину козаків переведено в рекрути (Одеська й Херсонська області). Це викликало протести ополченців, нпр., 40 чоловік з Херсонського ополчення, не знімаючи мундирів, з'явилися у віцегубернатора й наполегливо вимагали залишити їх у козацьких частинах. Не зважаючи на урядове розпорядження, частина України продовжувала формувати козацькі полки. І так для оборони Києва сформовано кінний полк в силі 1,000 козаків; армійські частини, які tworили Бұзьке військо, добровільно і за особистий рахунок спорядили три кінні полки й призначили їм охорону південних кордонів України.

Є відомості, що тут і там саботовано творення українського козачого війська. На Правобережжі польські поміщики, які покладали на Наполеона великі надії й бажали його перемоги над Росією, не хотіли відпускати селян до війська, прикриваючись перед владою тим, що вони втрачають робочу силу, а на тому терпить ціле хліборобське господарство. Також і на Лівобережжі частина українського панства пов'язала деякі надії з перемогою Наполеона й не захоплювалася творенням протифранцузьких відділів. Тому деякі повіти не доставляли на час ополченців, Кременчуцький повіт прислав людей без зброї, в поганій одежі, з непридатними кінями. В деяких випадках навіть повітові власті ставилися неприхильно до козацьких відділів. Коли один козацький полк прийшов, щоб в означеному місці переправитися через Десну, побачив, що пороми разом з линвами і стовпами десь зникли. Коли комендант полку Денисенко звернувся за допомогою до засідателя земського суду, він заявив, що має інше зайняття, а полк хай переправляється, як знає. В Сосниці управа міста відмовилася дати козакам нічліг, а один обиватель навіть заявив, що зарубає кожного, хто відважиться зайняти його дім. Козаки мусіли ночувати за містом під шатрами.

Спершу українські козачі полки повнили службу охорони, розвідки, зв'язку, забезпечення комунікації. Частина Полтавських і Чернігівських полків охороняла Київську, Мінську та Могилівську області здовж Чернігівського кордону, а далі по Дніпрі аж до Києва, звідки прогнали французькі відділи, що вдерлися сюди разом з польськими конфедератами. В безпосередню дію проти французької армії виступили козачі полки, стаціонаровані в Мозирі, Бобруйську і Мінську; тут вони стримали ворожий наступ. Українські козаки брали участь у битві під Бородіном, штурмували і здобули твердиню Замостя, кривавилися в "битві народів" під Ляйпцігом, а деякі дійшли аж до Парижа в березні 1812 р.

На всіх фронтах козаки проявляли небувалу відвагу й діставали за те признання й похвали. Ген. Рот писав, що під стінами Замостя ополченці показали надзвичайну відвагу і безстрашність. Начальник Полтавського ополчення звітував, що українські козаки своєю відвагою приневолили противника здати твердиню Замостя й дали багато прикладів відваги та героїства, нпр., полтавець Іван Копиченко сам довго захищав доступ до твердині і врятував життя капітанові Колтовському та сотникові Давидовському. Рядові козаки за свою відвагу дістали нагороди та підвищення, ось кілька імен: Харченко, Шилю, Власенко, Сапеленко, Гузенко, Демчук, Борець, Паламаренко, Петренко.

В бойових діях полки зазнали багато втрат, ледве половина вернулася додому. Ще раз — не перший і не останній — українська кров проливалася за чужу справу.

В жовтні 1814 р. ополчення розв'язано, а козаків і селян розпущено додому. Обіцянки про заведення козацького ладу пішли в забуття.

Незважаючи на Переяслав і Полтаву, Україна ще раз чомусь бибрала "білого царя восточного".

Література: Борщан, І. *Наполеон і Україна*. Львів, 1937. Абаліхін, Б. *Український народ у вітчизняній війні 1812 р.*, Київ, 1962. Івашин, А. *Боевое содружество русского и украинского народов в отечественной войне 1812 года*. "Вопросы истории", ч. 4, 1954, ст. 104-112. "Кієвская Старина", 1890, ч. I, ст. 119 і червень 1905, ст. 309-320.

(“Вісті Комбатанта”)

КИЄВУ — 2,000 РОКІВ; ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ — 1,600.

АНТИ — РУСЬ — УКРАЇНА

(Продовження з попереднього числа)

О. Хмурович

КОМУ НАЛЕЖИТЬ СПАДЩИНА КИЇВСЬКОЇ РУСІ?

Держава і національність Київської Русі сформувалася на території українських предків, антських племен, держава яких існувала, історично відмічена хроніками, в IV ст. н. е., точніше називаючи, в час князювання Божя в 380-их роках по народженні Христа. В тому часі, як і за князювання Кия у Києві в VI ст. по над. Христа, на сучасних етнографічних московських теренах ніяких слов'янських племен ще не було. Вони були заселені автохтонним населенням угро-фінів, слов'янізованих в кінці другої половини першого і на початку другого тисячоліть н.е. Слов'янізовані фіни ніколи не називали себе русинами, русичами чи русами, як предки українців і білорусів, які ще й досі називають себе русинами чи русами. Наш нарід називав їх до XX століття, навіть у наукових творах, **мосналями**. Московський нарід витворився під впливом західно-слов'ян-

ського племені в'ятичів, що постав з мішанини угро-фіно-татар і який не брав жодної участі у формуванні народу Київської Русі. Київсько-руська імперія не була однорідно-національною державою. Вона приєднала етнічно різноманітні терени, а русько-українська національність існувала тільки на тих теренах, де збереглася історична назва наших предків у їх назовництві — "русин". Русичі Київської Держави були окупантами нинішніх московських земель, і з цими землями були пов'язані тільки династією князів Рюриковичів та військовими залогами, що з волі Київського князя були адміністраторами на них, і які згодом, як капля води, втопилися у суздальсько-московському морі після упадку Київської імперії.

Москвини — окупанти України — добре знають правду історії, але намагаються фальшувати її. Це вони робили й напевно робитимуть при кожній нагоді. Одним із теперішніх доназів фальшування нашої

історії — це напр. проголошений ними ювілей **1,500-річчя Києва** й то коли нефальшована наука (об'єктивна) визначила нашому **Києву — 2,000 років існування**. З нагоди 325-річчя приєднання України до Московщини “Радянська Україна”, з 17 січня 1979 р., писала:

“...Російський, український і білоруський народи породження давньоруської народности Київської Русі, могутньої давньоруської держави, створеної в XI ст. слов'янськими племенами Східної Європи. **В той період росіяни, білоруси і українці ще не становили окремих народностей, а були єдиним народом.**

Твердження українських буржуазно-націоналістичних істориків про існування від стародавніх часів української народности, як і намагання представити Київську Русь як українську державу, є умисною фальсифікацією, спробою затушувати суть походження, етнічну та історичну близькість трьох східнослов'янських народів.

Київська Русь — колиска трьох братніх народів, єдиний етнічний предок, спільна мова, спорідненість матеріальної і духової культур, спільна боротьба проти іноземних загарбників... Ці ідеї стали ближчими до здійснення, коли було створено в кінці XVI ст. російську централізовану державу — могутній фактор східнослов'янського єднання, притягальний центр для української народности, яка була під іноземним пануванням”.

Ця стаття, частину якої тут наведено, названа “Навіки разом!” Ми її навели як доказ московської брехні про спільну українсько-московську мову, культуру матеріаль-

ну і духову. Справжні московські вчені знають про різницю культур та історії цих двох народів. Вони знають, що державність українського народу сформувалася рівно на 1000 років раніше, коли погодитися з автором статті, що “в кінці XV-XVI століття було створено російську централізовану державу”, бо держава антів — Божя і Кия існувала вже в IV-VII століттях н. е. і була основою Київської Русі, що в XI ст. стала імперією Східної Європи. Цю імперію створили нащадки антів, предки українців русів, русичів, русинів.

Тому тільки український нарід має право віднотувати дві славні дати своєї історії, а саме: 2,000-річчя Києва і 1,600-річчя державности українського народу — **антів-русів-українців**.

Саме 1980-ті р.р. — це найвідповідніший час для величавого відмічення 1600-річчя нашої державности, бо 380-ті р.р. н.е. — це роки, в яких антський **князь Бож**, разом із 70-тма полководцями, виступив проти готського нападу на землі антської держави, оборонив її, хоч у побідоносних боях віддав своє життя, щоб нащадкам свого народу дати приклад і потвердити велику істину: **одиниці вмирають, щоб нація була вічною**.

ЩО НАЖЕ УКРАЇНСЬКА НАУКА ПРО АНТІВ ТА ВИНИКНЕННЯ ПЕРШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ?

“Анти, велика група ранньоісторичних українських племен, що згадуються у візантійських письмах 6-го віку. За Йорданом вони жили між Дністром і Дніпром, за Прокопієм їх оселі сягали на сході Озів-

ського моря, а на заході — долини Дунаю (Маврикій). **Держава антів існувала від кінця 4-го до початків 7-го століття**". ("Енциклопедія Українознавства". НТШ. Париж-Мюнхен. Т. I. Стор. 48).

"Анти в нашій матеріалі — це полуднева частина східної галузі (слов'ян), цебто представники тих племен, що утворили етнічну цілість, яку тепер зовемо українською. Все промовляє за цим ототожненням антів з предками нашого народу і надає йому правдоподібності, що граничить з певністю. Бачимо, що ці анти виступають на території, де пізніше бачимо русинів і де й тоді, в 6-му ст., не міг сидіти ніякий інший слов'янський нарід"... (Михайло Грушевський. "Історія України-Руси". Нью Йорк — 1954. Т. I. Стор. 175-177).

"Оце й були наші, українські племена, що зайняли тоді вже побережжя Чорноморське від Дністра до Азовського моря і вперше тут виступають в історичних джерелах окремо, під тою назвою **антів**". (Михайло Грушевський "Історія України". Київ, 1921 р., стор. 32)

"Анти — це були перші історичні предки українського і тільки українського народу. Анти — це далекі нащадки надніпрянських трипільців і недалекі предки історичних русинів, нинішніх українців". (Микола Чубатий. "Княжа Русь — Україна та виникнення трьох східнослов'янських націй". НТШ. Нью-Йорк. 1964, стор. 33).

"Нашими предками, творцями слов'янських політичних центрів до Київської доби, а згодом, творцями

Київської держави, були **анти** — **батьки русинів**. Наш родовід, в загальних рисах, нам вже відомий, від трипільців до нас. Але родовід цей, його даліше розгалуження в часовій просторі, цілком відмінний від родоводів інших слов'ян, з яких постали інші слов'янські народи". (Микола Аркас. "Історія північної Чорноморщини". Торонто. 1969. Ст. 310).

"Отож, наші пращури, анти, склявіни й дуліби, в добу, про яку йде мова, мали вже не тільки племінних князів, але й князів, які встигли вже згуртувати довкола себе комплекси племен в союзі чи федерації. **Появляються столиці, стольні гради**. У всякому разі, чужина знала вже в перших по Христових століттях слов'янських "царів-рексів" і знала імена декотрих із них". (Там же, стор. 317).

"Вони (анти) дозріли вже до творення прототипу держави, з яких нам відома держава князя Бонжа (Буса), яка в IV столітті уявляла собою союз чи федерацію племен, згуртованих довкола свого осередку й князя". (Там же, стор. 324).

"Остаточно вирішив проблему етнічної приналежності антів М. Грушевський, заявляючи: "Анти в нашій матеріалі — це полуднева частина східної галузі (слов'ян), цебто представники тих племен, що утворили етнографічну цілість, яку тепер зовемо українською". (Ярослав Пастернак: "Ранні слов'яни в історичних, археологічних та лінгвістичних дослідженнях". НТШ і УІТ. Нью-Йорк, Торонто, Париж і Мюнхен. 1975. Стор. 72).

Юрій Гаєцький

ГАРВАРДСЬКІ СТУДІЇ ПРО УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ

Студіюючи початки козацької держави, мусимо ґрунтовно перестудіювати один з важливіших документів цього часу, а саме сорок-тисячний реєстр українських козаків з 1649 року.

Цей реєстр був зложений після військової кампанії, влітку 1649 року проти поляків. Хоч козаки та їх союзники, татари, виграли головні бої, але польські дипломати підкупили татарського хана, і він припинив війну тим, що загрозив перейти на польський бік. Отже гетьман Богдан Хмельницький був примушений розпочати переговори з польським королем, які закінчилися Зборівською Угодою (18-го серпня 1649 р.). Цим договором поляки визнали автономну козацьку державу на території східної України, у воевідствах київському, чернігівському та брацлавському.

Одним із пунктів Зборівської Угоди було зменшення кількості козацького війська до 40,000 реєстрованих козаків. Цей список був складений восени, 1649 року, та переданий королеві в березні 1650 року. Реєстр складався з імен і прізвищ 40,447 козаків, які були розділені в 16-ох полках та в 273-ох сотнях. Цей реєстр був надрукований Осипом Бодянським у 1874 році в **Чтениях** московського товариства історії й древностей. Згідно з твердженням проф. Федора Шевченка, в його статті з 1966 року, оригінал реєстру зберігається в Центральному державному архіві старих актів у Москві.

В чому виявляється важливість цього документу? Це перший раз, що ми маємо можливість побачити списки козаків і старшин, що брали участь у повстанні Хмельницького та в організації нової козацької держави. Поміж тисячами імен виступають більше й менше знайомі прізвища діячів Хмельниччини й тих, котрі були на різних військових, адміністративних чи дипломатичних постах Гетьманщини до кінця XVII сторіччя.

На базі порівняння цього реєстру з іншими сучасними документами можна побачити прізвища кількох тисяч українських шляхтичів, що включилися в будову нової козацької держави. Багато з них принесли зі собою досвід адміністративний та дипломатичний із своєї попередньої праці в різних центральних та льокальних установах Речі Посполитої, як, наприклад, Іван Виговський, Іван Груша чи Іван Креховецький.

У списку бачимо прізвища досвідчених реєстрових козацьких старшин з-перед Хмельниччини, які потім перейняли командування над сотнями та полками, або служили як Генеральна Старшина (цебто

Кабінет Гетьмана). Це такі люди як Іван Богун, Максим Нестеренко, Филон Джалалий або Тиміш Носач.

З реєстру можна довідатися про різні стани тодішнього українського суспільства, котрі стали козаками і тим затвердили за собою свої посідання на землю і господарство. Ці інформації важливі для дослідів над еволюцією соціальної та економічної структури Гетьманщини. Багато з цих рядових козаків переходило службу і авансувало на полкових, а то й генеральних старшин, які рядили Гетьманщиною. Наприклад, Павло Животовський в 1649 році був рядовим козаком в Чигиринському полку, сотні Орлів, а в 1664 році став генеральним суддею; або Лазар Горленко, рядовий козак третьої прилуцької полкової сотні в 1649 році, який був полковником Прилуки кількома наворотами в 1660-80-их роках; чи Іван Самойлович, козак Корсунського полку, вільшанської сотні, що став гетьманом (1672-1687).

Також цікаво побачити в реєстрі різних чужинців, що вступили в козацьке військо і служили Гетьманщині, як наприклад: Юрко Лотиш, Дем'ян Ганджа, Борис Грязной, Станислав Кохановський, Іван Шангирей, Семен Оргіяненко, Парфеній Диздаров.

Реєстр — це багате джерело для генеалогів, лінгвістів, ономастів, етнографів та дослідників споріднених дисциплін. Дотепер він мало досліджений, правдоподібно, через свою бібліографічну рідкість і трудність користування без жодного індексу. Деякі аспекти реєстру були насвітлені М. Максимовичем, М. Грушевським, В. Липинським, І. Крип'якевичем, Ф. Шевченком, а з чужинців — Р. Вішелдом. Крім того, реєстр може служити як генеалогічне джерело для тих українців, які зацікавлені знайти своїх предків серед козаків.

Український Науковий Інститут Гарвардського Університету (УНІГУ) тепер спонзорує досліді над цим Козацьким Реєстром 1649 року. Плянється нове видання цього джерела, щоби зробити його доступним ширшим колам дослідників.

ЧЕРНІГІВСЬКІ СІЧОВИКИ

Поляглим у бою 12 червня 1942 р.

О, як довго долина гула!
Німаків розметавши дотла,

Край Десни, у розмай ковили,
Всі до одного ви полягли.

І не знають сумні матері,
Виглядаючи вас до зорі,

І не відають рідні батьки,
Де на спочив лягли вояки.

Лиш над вами вітри з-за Десни
Колихають шумні ясени,

Що, в жалобі схиливши гілля,
Поминальну шумлять у поля.

Гей, вітри, відчайдухи віків,
Не тривожте костей вояків,

Не хитайте похилену віть —
Вояків не будіть, не будіть!

Не гудіть, не шуміть, ясени!
Хай посплять перемоги сини.

1942. Друкується вперше.

Примітка. З поезій, що були поза засягом автора у час виходу в світ **Зібраних творів, 1938-1978** (Едмонтон, 1978), тому й не увійшли до цього видання. Чернігівська Січ — партизанський загін, створений 1941 р. з українців, колишніх червоноармійців, що залишилися в лісах після пересунення німецько-радянського фронту на схід. Основним завданням чернігівських січовиків (назву запропонував нижчепідписаний) було охороняти населення від німецьких грабунків — зерно й худоба, а також німцями зловлені юнаки й дівчата поверталися додому після визволення їх із потягів, що сунулися на захід. У той час до деяких лісисто-болотистих районів Чернігівщини й Гомельщини не ступала німецька нога з огляду на діяльність Чернігівської Січі. Дальшим завданням було вишколювати військові кадри для майбутньої української армії, ознайомлюватися з різними видами новітньої зброї, захопленої від німців, підготовляти старшин та політично освідомлювати населення.

Улітку 1942 р. Чернігівська Січ мала приблизно 700 вояків, переважно командного складу. Керував усім Отаман Стрілець (псевдонім), колишній вояк війська Української Народної Республіки, а напередодні війни полковник Червоної армії. 1942 р. його поранено в бою з німцями і він незабаром помер на моїх руках. Це про нього я ще тоді склав пісню "Отаман Стрілець", а музику написав композитор Микола Фоменко (див. **Вокальні твори на слова Яра Славутича**, упор. Сергій Яременко, Едмонтон, 1978). Доля Чернігівської Січі склалася трагічно: частина січовиків 1943 р. влилася в УПА, де вони мабуть усі загинули; дехто залишився на Батьківщині. Одна чота ім. Гетьмана Мазепи, звела нерівний бій із ворожою колоною: німців розбили, але й самі всі полягли. Це було 12. 6. 1942 р.

Яр С.

М. С.

ГОСТИНА ПАТРІЯРХА У БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Влітку, 1654 року, в Москву їхав антиохійський патріярх Макарій. Звичайно, дорога вела через Україну. В ті часи кожна подорож духовного чи світського достойника була великою подією. Засоби транспорту невибагливі, в основному — карета, запряжена кіньми, ччаси неспокійні, високопоставлену особу мусіла супроводжати озброєна охорона. Для товариства та більшої поваги з таким достойником вибиралося багато різних людей, що становили цілу делегацію. Звісно — делегація складалася з письменних людей, тогочасної інтелігенції, яка уважно приглядалася до життя чужого краю, а часто робила в дорозі письмові записки.

Подорож патріярха Макарія описав член його делегації, архиєпископ Павло Алепський. Таким чином збереглися в архівах цікаві дані про культурний стан України й українське життя за Богдана Хмельницького.

По великому буревію, що не залишив тоді в спокої жодного куточка України, життя помалу втихомирювалося, хоч до зовсім нормального було ще далеко. Прийшла воля, окуплена кров'ю, але на загоєння ран треба було багато часу. Треба було багато років праці незалежної держави для поставлення на високий рівень культури народу. Отже те, що побачила антиохійська делегація в Україні, мусіло бути наслідком кропіткої праці попередніх поколінь, важким доробком, здобутком в умовах під'яремного життя, у час безнастанної боротьби за права на рідній землі.

У своїх записках архиєпископ Павло каже, що в Україні, почавши від прикордонного міста, видно "гідну подиву, прегарну прикмету: майже всі українці, в тому числі більшість жінок і дочок, вміють

читати, знають церковний спів і порядок Служби Божої. Священики вчать сиріт і не дають їм волочитися неуками”.

Чужинець запримітив в Україні багато вдовиць і сиріт — наслідок довголітньої війни. “Протягом усього року, вечорами, — читаємо в описі, — ходять ці сироти по всіх домах просити милостині, співаючи хором гимну Пресвятій Діві з такою приємною мелодією, що душу захоплює. Їхній спів чути далеко. По закінченні співу отримують вони з того дому, де співали, милостиню в формі хліба, страви, грошей або чогось іншого, необхідного для підтримки їх існування до кінця науки. Завдяки цьому вони можуть вивчитися грамоти. Кількість грамотних дуже збільшилася за Хмельницького, — дай, Боже, йому многая літа, — який визволив ці землі й вирятував мільйони безчисленних православних із ярма”.

Делегація відвідала Богдана Хмельницького. Про ці відвідини Павло Алепський пише так:

“Ми зблизилися до великого міста з укріпленням і цитаделлю, що звалось Богуслав. Через велику ріку, названу Россю, переїхали на суднах. На другому березі нас зустріли в ризах і з хоругвами шість священиків з того міста, співаки з різним народом, військо христового войовничого гетьмана Зіновія, яке мало прапор з кольорової шовкової матерії, завершений хрестом. Коли наш владика патріярх вийшов на берег, всі вони стали на коліна. Як наказує звичай, патріярх пригубив їх хрести й ікони, а вони цілували його хрест і праву руку. З великою честю і повагою до нас повели в церкву Богородиці, бо вона перша з трьох церков, що знаходяться в тому місті. Ще є друга, названа іменем св. Трійці, і третя — св. Параскевії. В церкві Богородиці, замість панікадила, висить величезний оленячий ріг з багатьма розгалуженнями, його кінці оправлені, і в оправках поставлені свічки.

Гетьмана Хмеля ані його полків не було в місті. Йому послали вістку про наш приїзд. В середу (1 липня 1654 р.) рано-вранці прийшла вістка, що гетьман їде привітати нашого владика патріярха. Ми вийшли зустріти його поза нашим помешканням, побіч якого йде шлях у кріпость, де приготовано для гетьмана приміщення. Від міських воріт під'їхав великий почет, але гетьмана впізнати було важко; всі були в гарному одязі та з дорогою зброєю, а він був одягнений у просту коротку одягу і носив малоцінну зброю. Побачивши нашого патріярха здалека, він зліз з коня, а за ним інші, підійшов до владики, поклонився й два рази поцілував край його одягу, пригубив хрест і поцілував праву руку, а наш владика патріярх поцілував його в голову.

Де ваші очі, господарі Молдавії й Волохії? Де ваша величність і пиha? Кожен із вас нижчий від котрогось із полковників, його підданих. Господь заслужено й справедливо обсилав його дарами й наділив щастям у мірі, недосяжній для царів.

давалося їм з державних запасів. До озброєння діставали ще сідла, уздечки, скребла, мішки на фураж. Уніформи були різні, залежно від полку й області, нпр., полки Київської області мали сині куртки, сірі шаравари, пояси, шапки. Козачий полк нараховував 1,200 козаків і ділився на два батальйони, кожний батальйон мав два ескадрони по 150 людей. Командували полками запасні старшини і підстаршини. Козаче військо, подібно як регулярна армія, підлягало міністерству військових справ.

Ті чотири полки були першими формаціями, що в складі армії ген. Торماسова брали участь у кампанії 1812 р.

Якщо так успішно пройшла організація козачих відділів на Правобережжі, де козацтво зникло ще до початку 18 ст., то з тим більшим успіхом повинно це було вдатися в Гетьманщині, де ще були свіжі козацькі традиції, де більшість населення творили козаки, яких діди, а то й батьки, належали до "Славного Війська Запорозького". Рескриптом з 20 червня 1812 р. доручено ген.-губернаторові Лівобережної України, кн. Я. Лобанову-Росговському, організувати козацькі полки в Полтавській і Чернігівській областях. Тут ідею піддержував головнокомандуючий 2-ою західною армією ген. П. Багратіон. У доповідній записці ген.-губернаторові він писав, що Україна здавна мала козачі полки, але згодом їх розв'язано, а козаків переведено в селян. На думку Багратіона, козача служба була завжди корисна, а тепер ще більше потрібна. Він уважав, що Полтавщина й Чернігівщина повинні поставити 10 полків легкої кавалерії, а разом твердив, що ополчення буде проходити успішно, якщо козаків звільниться з кріпацтва, а по війні задержиться козацький устрій.

На початку було в пляні сформувати 6 полків, але пізніше ту квоту підвищено до 9 полків. Подібно, як на Правобережжі, полки нараховували по 1,200 козаків і ділилися на батальйони й ескадрони. Полком командував призначений начальством полковник, а йому до помічі приділено двох батальйонних командирів, двох ад'ютантів, скарбника і "штатного сурмача". Була недостача старшин, але їх поповнювано з найближчих кавалерійських полків. При наборі тут також не звертали особливої уваги на роки чи ріст, а брали кожного здорового й здатного до військової служби; головною вимогою було вміння їздити на коні. Козаки були зобов'язані мати власного коня, шаблю, піку, пістолу та мундир, що складався з короткого сукняного жупана, полотняних або суконних шараварів, баранкової шапки, суконної опанчі та двох сорочок і двох пар чобіт. В кожному ескадроні було 16 коротких рушниць, хочби й різного калібру, а патрони для рушниць по 25 штук на кожного козака, для пістолів по 16 штук виділялося з "артилерії", то є з державної скарбниці, а саме з Київського і Кременчуцького гарнізонів.

В нагороду за вступлення до війська козаків звільнювано на час війни від плачення "оборотних податків" (6 р. від особи), залиша-

лося до плачання тільки "подушне" (3 р. від душі). Ті пільги визнано внаслідок інтервенції кн. Лобанова-Ростовського.

У своїх закликах до козаків кн. Лобанов-Ростовський апелював до національних традицій українського народу, старався розбудити в козаків предківську войовничість. Крім того, у своїй декларації, він обіцяв, після закінчення війни, повернути Україні колишнє козацтво. Не відомо, чи мав він таку повновасть від уряду, але є позначки, що цар Олександр I мав намір повернути в Гетьманщині козацький лад. На вимогу царя сенатор Михайло Миклашевський виготовив відновлення козацьких полків, до яких крім козаків мали увійти також державні (вільні) селяни. Чи той проєкт предложено цареві, не відомо. Отже, всі ті обіцянки (правдиві вони, чи ні), а також звільнення від рекрутських призовів сприяли успішному формуванню полків. Набір закінчився місяць перед визначеним реченцем. Полтавщина виставила 9, а Чернігівщина 6 полків. Організування 5-го Полтавського полку кн. Лобанов-Ростовський доручив Іванові Котляревському. Хоч Котляревський був поетом, він мав військовий досвід, бо, як капітан кавалерії, брав участь у війні з Туреччиною в роках 1787-1791, а служба в драгунському полку подібна до служби в козацьких відділах. Котляревський приступив до набору козаків 10 серпня 1812 р. і вже за три дні звітував ген.-губернаторові, що набір поступає успішно (за три дні мав уже 200 козаків), козаки поступають до війська радо, без принуки, всі мають свої піки і шаблі (часто зроблені з кіс), є також рушниці й пістолі, хоч в більшості перестарілі, коні невеликі, але добрі, одяг новий, хоч різноманітний (треба завести однаковість). В тому звіті Котляревський писав ген.-губернаторові, що він тільки організує полк, але служити в війську вже не буде, бо він застарий до активної служби, й тому просив, щоб його звільнити після сформування полку; хотів вернутися до Полтави, до своєї праці. В другому звіті з 27 серпня Котляревський повідомив ген.-губернатора про те, що полк уже сформований, козаки й коні добрі, мундири нові і всі однакові, бракує тільки старшин і підстаршин. На просьбу Котляревського прислано до полку капітана Рудницького і прапорщика Семенова. Тому, що не було більше старшин, Котляревський, хоч і нерадо, мусів перебрати команду полку. На початку вересня 5-ий Полтавський полк Котляревського був готовий до дії і вирушив на Лубні, Пирятин і Прилуки до Борзни, а звідси до Калуги і Тули. Тут Котляревський дістав звільнення зі служби, а команду полку перебрав капітан Рудницький.

Незважаючи на те, що козацькі полки організувалися громадськими, а не військовими чинниками, вони мали все необхідне для військової служби. Не вистачало тільки військової підготовки, тому розпочалося навчання: рубати, колоти, вести прицільний вогонь, долати перешкоди, набувати практичних знань військової служби — як вести розвідку, визначити близькість ворога, орієнтуватися по зорях та

інше. В короткому часі козаки здобули непогану військову підготову, а стало це можливим завдяки їх винятковій сумлінності й високій дисципліні. Успішному навчанню сприяли також козацькі військові традиції, що переходили з покоління в покоління.

В липні 1812 р. уряд опублікував маніфест про набір до земського ополчення, до якого мали входити поміщики й державні селяни. Та ідея знайшла широку піддержку в Полтавській і Чернігівській областях, які дали разом 42,182 ополченців (Полтавщина — 26,059, Чернігівщина — 16,123); ніякий рекрутський набір не дав стільки вояків. Земське ополчення мало кінні й піші полки, озброєння таке, як у козаків, з тим, що земське ополчення мало свою артилерію.

В загальному впродовж двох місяців Полтавщина і Чернігівщина виставили понад 60,000 війська: 18,000 козачих полків і понад 40,000 земського ополчення.

Козачі полки організувались також у Слобідській Україні, в Катеринославщині й Херсонщині.

Ентузіазм, з яким селяни, сподіваючись звільнення від кріпацтва, вступали до війська, занепокоїв царський уряд. Обмежено набір, а частину козаків переведено в рекрути (Одеська й Херсонська області). Це викликало протести ополченців, нпр., 40 чоловік з Херсонського ополчення, не знімаючи мундирів, з'явилися у віцегубернатора й наполегливо вимагали залишити їх у козацьких частинах. Не зважаючи на урядове розпорядження, частина України продовжувала формувати козацькі полки. І так для оборони Києва сформовано кінний полк в силі 1,000 козаків; армійські частини, які tworили Бұзьке військо, добровільно і за особистий рахунок спорядили три кінні полки й призначили їм охорону південних кордонів України.

Є відомості, що тут і там саботовано творення українського козачого війська. На Правобережжі польські поміщики, які покладали на Наполеона великі надії й бажали його перемоги над Росією, не хотіли відпускати селян до війська, прикриваючись перед владою тим, що вони втрачають робочу силу, а на тому терпить ціле хліборобське господарство. Також і на Лівобережжі частина українського панства пов'язала деякі надії з перемогою Наполеона й не захоплювалася творенням протифранцузьких відділів. Тому деякі повіти не доставляли на час ополченців, Кременчуцький повіт прислав людей без зброї, в поганій одежі, з непридатними кіньми. В деяких випадках навіть повітові власті ставилися неприхильно до козацьких відділів. Коли один козацький полк прийшов, щоб в означеному місці переправитися через Десну, побачив, що пороми разом з лінвами і стовпами десь зникли. Коли комендант полку Денисенко звернувся за допомогою до засідателя земського суду, він заявив, що має інше зайняття, а полк хай переправляється, як знає. В Сосниці управа міста відмовилася дати козакам нічліг, а один обиватель навіть заявив, що зарубає кожного, хто відважиться зайняти його дім. Козаки мусіли ночувати за містом під шатрами.

Спершу українські козачі полки повнили службу охорони, розвідки, зв'язку, забезпечення комунікації. Частина Полтавських і Чернігівських полків охороняла Київську, Мінську та Могилівську області здовж Чернігівського кордону, а далі по Дніпрі аж до Києва, звідки прогнали французькі відділи, що вдерлися сюди разом з польськими конфедератами. В безпосередню дію проти французької армії виступили козачі полки, стаціонаровані в Мозирі, Бобруйську і Мінську; тут вони стримали ворожий наступ. Українські козаки брали участь у битві під Бородіном, штурмували і здобули твердиню Замостя, кривавилися в "битві народів" під Ляйпцігом, а деякі дійшли аж до Парижа в березні 1812 р.

На всіх фронтах козаки проявляли небувалу відвагу й діставали за те признання й похвали. Ген. Рот писав, що під стінами Замостя ополченці показали надзвичайну відвагу і безстрашність. Начальник Полтавського ополчення звітував, що українські козаки своєю відвагою приневолили противника здати твердиню Замостя й дали багато прикладів відваги та героїства, нпр., полтавець Іван Копиченко сам довго захищав доступ до твердині і врятував життя капітанові Колтовському та сотникові Давидовському. Рядові козаки за свою відвагу дістали нагороди та підвищення, ось кілька імен: Харченко, Шило, Власенко, Сапеленко, Гузенко, Демчук, Борець, Паламаренко, Петренко.

В бойових діях полки зазнали багато втрат, ледве половина вернулася додому. Ще раз — не перший і не останній — українська кров проливалася за чужу справу.

В жовтні 1814 р. ополчення розв'язано, а козаків і селян розпущено додому. Обіцянки про заведення козацького ладу пішли в забуття.

Незважаючи на Переяслав і Полтаву, Україна ще раз чомусь бибрала "білого царя восточного".

Література: Борщан, І. *Наполеон і Україна*. Львів, 1937. Абаліхін, Б. *Український народ у вітчизняній війні 1812 р.*, Київ, 1962. Івашин, А. *Боевое содружество русского и украинского народов в отечественной войне 1812 года*. "Вопросы истории", ч. 4, 1954, ст. 104-112. "Кієвская Старіна", 1890, ч. I, ст. 119 і червень 1905, ст. 309-320.

(“Вісті Комбатанта”)

КИЄВУ — 2,000 РОКІВ; ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ — 1,600.

АНТИ — РУСЬ — УКРАЇНА

(Продовження з попереднього числа)

О. Хмурович

КОМУ НАЛЕЖИТЬ СПАДЩИНА КИЇВСЬКОЇ РУСІ?

Держава і національність Київської Русі сформувалася на території українських предків, антських племен, держава яких існувала, історично відмічена хроніками, в IV ст. н. е., точніше називаючи, в час князювання Божа в 380-их роках по народженні Христа. В тому часі, як і за князювання Кия у Києві в VI ст. по над. Христа, на сучасних етнографічних московських теренах ніяких слов'янських племен ще не було. Вони були заселені автохтонним населенням угро-фінів, слов'янізованих в кінці другої половини першого і на початку другого тисячоліття н.е. Слов'янізовані фіни ніколи не називали себе русинами, русичами чи русами, як предки українців і білорусів, які ще й досі називають себе русинами чи русами. Наш нарід називав їх до XX століття, навіть у наукових творах, **мосналями**. Московський нарід витворився під впливом західно-слов'ян-

ського племені в'ятичів, що постав з мішанини угро-фіно-татар і який не брав жодної участі у формуванні народу Київської Русі. Київсько-руська імперія не була однорідно-національною державою. Вона приєднала етнічно різні терени, а руська-українська національність існувала тільки на тих теренах, де збереглася історична назва наших предків у їх назовництві — "русин". Русичі Київської Держави були окупантами нинішніх московських земель, і з цими землями були пов'язані тільки династією князів Рюриковичів та військовими залогами, що з волі Київського князя були адміністраторами на них, і які згодом, як капля води, втопилися у суздальсько-московському морі після упадку Київської імперії.

Москвини — окупанти України — добре знають правду історії, але намагаються фальшувати її. Це вони робили й напевно робитимуть при кожній нагоді. Одним із теперішніх доказів фальшування нашої

історії — це напр. проголошений ними ювілей **1,500-річчя Києва** й то коли нефальшована наука (об'єктивна) визначила нашому **Києву — 2,000 років існування**. З нагоди 325-річчя приєднання України до Московщини "Радянська Україна", з 17 січня 1979 р., писала:

"...Російський, український і білоруський народи породження давньоруської народности Київської Русі, могутньої давньоруської держави, створеної в XI ст. слов'янськими племенами Східної Європи. **В той період росіяни, білоруси і українці ще не становили окремих народностей, а були єдиним народом.**

Твердження українських буржуазно-націоналістичних істориків про існування від стародавніх часів української народности, як і намагання представити Київську Русь як українську державу, є умисною фальсифікацією, спробою затушувати суть походження, етнічну та історичну близькість трьох східнослов'янських народів.

Київська Русь — колиска трьох братніх народів, єдиний етнічний предок, спільна мова, спорідненість матеріальної і духової культур, спільна боротьба проти іноземних загарбників... Ці ідеї стали ближчими до здійснення, коли було створено в кінці XVI ст. російську централізовану державу — могутній фактор східнослов'янського єднання, притягальний центр для української народности, яка була під іноземним пануванням".

Ця стаття, частину якої тут наведено, названа "Навіки разом!" Ми її навели як доказ московської брехні про спільну українсько-московську мову, культуру матеріаль-

ну і духову. Справжні московські вчені знають про різницю культур та історії цих двох народів. Вони знають, що державність українського народу сформувалася рівно на 1000 років раніше, коли погодитися з автором статті, що "в кінці XV-XVI століття було створено російську централізовану державу", бо держава антів — Божя і Кия існувала вже в IV-VII століттях н. е. і була основою Київської Русі, що в XI ст. стала імперією Східної Європи. Цю імперію створили нащадки антів, предки українців русів, русичів, русинів.

Тому тільки український нарід має право віднотувати дві славі дати своєї історії, а саме: 2,000-річчя Києва і 1,600-річчя державности українського народу — **антів-русів-українців**.

Саме 1980-ті р.р. — це найвідповідніший час для величавого відмічення 1600-річчя нашої державности, бо 380-ті р.р. н.е. — це роки, в яких антський **князь Бож**, разом із 70-тма полководцями, виступив проти готського нападу на землі антської держави, оборонив її, хоч у побідоносних боях віддав своє життя, щоб нащадкам свого народу дати приклад і потвердити велику істину: **одиначі вмирають, щоб нація була вічною**.

ЩО НАЖЕ УКРАЇНСЬКА НАУКА ПРО АНТІВ ТА ВИНИКНЕННЯ ПЕРШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ?

"Анти, велика група ранньоісторичних українських племен, що згадуються у візантійських письмах 6-го віку. За Йорданом вони жили між Дністром і Дніпром, за Прокопієм їх оселі сягали на сході Озів-

ського моря, а на заході — долини Дунаю (Маврикій). **Держава антів існувала від кінця 4-го до початків 7-го століття**". ("Енциклопедія Українознавства". НТШ. Париж-Мюнхен. Т. I. Стор. 48).

"Анти в нашій матеріалі — це полуднева частина східної галузі (слов'ян), цебто представники тих племен, що утворили етнічну цілість, яку тепер зовемо українською. Все промовляє за цим ототожненням антів з предками нашого народу і надає йому правдоподібності, що граничить з певністю. Бачимо, що ці анти виступають на території, де пізніше бачимо русинів і де й тоді, в 6-му ст., не міг сидіти ніякий інший слов'янський нарід"... (Михайло Грушевський. "Історія України-Руси". Нью Йорк — 1954. Т. I. Стор. 175-177).

"Оце й були наші, українські племена, що зайняли тоді вже побережжя Чорноморське від Дністра до Азовського моря і вперше тут виступають в історичних джерелах окремо, під тою назвою **антів**". (Михайло Грушевський "Історія України". Київ, 1921 р., стор. 32)

"Анти — це були перші історичні предки українського і тільки українського народу. Анти — це далекі нащадки надніпрянських трипільців і недалекі предки історичних русинів, нинішніх українців". (Микола Чубатий. "Княжа Русь — Україна та виникнення трьох східнослов'янських націй". НТШ. Нью-Йорк. 1964, стор. 33).

"Нашими предками, творцями слов'янських політичних центрів до Київської доби, а згодом, творцями

Київської держави, були **анти — батьки русинів**. Наш родовід, в загальних рисах, нам вже відомий, від трипільців до нас. Але родовід цей, його дальше розгалуження в часовім просторі, цілком відмінний від родоводів інших слов'ян, з яких постали інші слов'янські народи". (Микола Аркас. "Історія північної Чорноморщини". Торонто. 1969. Ст. 310).

"Отож, наші пращури, анти, склявіни й дуліби, в добу, про яку йде мова, мали вже не тільки племінних князів, але й князів, які встигли вже згуртувати довкола себе комплекси племен в союзі чи федерації. **Появляються столиці, стольні гради**. У всякому разі, чужина знала вже в перших по Христових століттях слов'янських "царів-рексів" і знала імена декотрих із них". (Там же, стор. 317).

"Вони (анти) дозріли вже до творення прототипу держави, з яких нам відома держава князя Божана (Буса), яка в IV столітті уявляла собою союз чи федерацію племен, згуртованих довкола свого осередку й князя". (Там же, стор. 324).

"Остаточо вирішив проблему етнічної приналежності антів М. Грушевський, заявляючи: "Анти в нашій матеріалі — це полуднева частина східної галузі (слов'ян), цебто представники тих племен, що утворили етнографічну цілість, яку тепер зовемо українською". (Ярослав Пастернак: "Ранні слов'яни в історичних, археологічних та лінгвістичних дослідженнях". НТШ і УІТ. Нью-Йорк, Торонто, Париж і Мюнхен. 1975. Стор. 72).

Юрій Гаєцький

ГАРВАРДСЬКІ СТУДІЇ ПРО УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ

Студіюючи початки козацької держави, мусимо ґрунтовно перестудіювати один з важливіших документів цього часу, а саме сорокитисячний реєстр українських козаків з 1649 року.

Цей реєстр був зложений після військової кампанії, влітку 1649 року проти поляків. Хоч козаки та їх союзники, татари, виграли головні бої, але польські дипломати підкупили татарського хана, і він припинив війну тим, що загрозив перейти на польський бік. Отже гетьман Богдан Хмельницький був примушений розпочати переговори з польським королем, які закінчилися Зборівською Угодою (18-го серпня 1649 р.). Цим договором поляки визнали автономну козацьку державу на території східної України, у воєвідствах київському, чернігівському та брацлавському.

Одним із пунктів Зборівської Угоди було зменшення кількості козацького війська до 40,000 реєстрованих козаків. Цей список був складений восени, 1649 року, та переданий королеві в березні 1650 року. Реєстр складався з імен і прізвищ 40,447 козаків, які були розділені в 16-ох полках та в 273-ох сотнях. Цей реєстр був надрукований Осипом Бодянським у 1874 році в **Чтениях** московського товариства історії й древностей. Згідно з твердженням проф. Федора Шевченка, в його статті з 1966 року, оригінал реєстру зберігається в Центральному державному архіві старих актів у Москві.

В чому виявляється важливість цього документу? Це перший раз, що ми маємо можливість побачити списки козаків і старшин, що брали участь у повстанні Хмельницького та в організації нової козацької держави. Поміж тисячами імен виступають більше й менше знайомі прізвища діячів Хмельниччини й тих, котрі були на різних військових, адміністративних чи дипломатичних постах Гетьманщини до кінця XVII сторіччя.

На базі порівняння цього реєстру з іншими сучасними документами можна побачити прізвища кількох тисяч українських шляхтичів, що включилися в будову нової козацької держави. Багато з них принесли зі собою досвід адміністративний та дипломатичний із своєї попередньої праці в різних центральних та льокальних установах Речі Посполитої, як, наприклад, Іван Виговський, Іван Груша чи Іван Креховецький.

У списку бачимо прізвища досвідчених реєстрових козацьких старшин з-перед Хмельниччини, які потім перейняли командування над сотнями та полками, або служили як Генеральна Старшина (цебто

Кабінет Гетьмана). Це такі люди як Іван Богун, Максим Нестеренко, Филон Джалалий або Тиміш Носач.

З реєстру можна довідатися про різні стани тодішнього українського суспільства, котрі стали козаками і тим затвердили за собою свої посідання на землю і господарство. Ці інформації важливі для дослідів над еволюцією соціальної та економічної структури Гетьманщини. Багато з цих рядових козаків переходило службу і авансувало на полкових, а то й генеральних старшин, які рядили Гетьманщиною. Наприклад, Павло Животовський в 1649 році був рядовим козаком в Чигиринському полку, сотні Орлів, а в 1664 році став генеральним суддею; або Лазар Горленко, рядовий козак третьої прилуцької полкової сотні в 1649 році, який був полковником Прилуки кількома наворотами в 1660-80-их роках; чи Іван Самойлович, козак Корсунського полку, вільшанської сотні, що став гетьманом (1672-1687).

Також цікаво побачити в реєстрі різних чужинців, що вступили в козацьке військо і служили Гетьманщині, як наприклад: Юрко Лотиш, Дем'ян Ганджа, Борис Грязной, Станислав Кохановський, Іван Шангирей, Семен Оргіяненко, Парфеній Диздаров.

Реєстр — це багате джерело для генеалогів, лінгвістів, ономастів, етнографів та дослідників споріднених дисциплін. Дотепер він мало досліджений, правдоподібно, через свою бібліографічну рідкість і трудність користування без жодного індексу. Деякі аспекти реєстру були насвітлені М. Максимовичем, М. Грушевським, В. Липинським, І. Крип'якевичем, Ф. Шевченком, а з чужинців — Р. Вішелдом. Крім того, реєстр може служити як генеалогічне джерело для тих українців, які зацікавлені знайти своїх предків серед козаків.

Український Науковий Інститут Гарвардського Університету (УНІГУ) тепер спонзорує дослідження над цим Козацьким Реєстром 1649 року. Плянується нове видання цього джерела, щоби зробити його доступним ширшим колам дослідників.

ЧЕРНІГІВСЬКІ СІЧОВИКИ

Поляглим у бою 12 червня 1942 р.

О, як довго долина гула!
Німаків розметавши дотла,

Край Десни, у розмай ковили,
Всі до одного ви полягли.

І не знають сумні матері,
Виглядаючи вас до зорі,

І не відають рідні батьки,
Де на спочив лягли вояки.

Лиш над вами вітри з-за Десни
Колихають шумні ясени,

Що, в жалобі схилюши гілля,
Поминальну шумлять у поля.

Гей, вітри, відчайдухи віків,
Не тривожте костей вояків,

Не хитайте похилену віть —
Вояків не будіть, не будіть!

Не гудіть, не шуміть, ясени!
Хай посплять перемоги сини.

1942. Друкується вперше.

Примітка. З поезій, що були поза засягом автора у час виходу в світ **Зібраних творів, 1938-1978** (Едмонтон, 1978), тому й не увійшли до цього видання. Чернігівська Січ — партизанський загін, створений 1941 р. з українців, колишніх червоноармійців, що залишилися в лісах після пересування німецько-радянського фронту на схід. Основним завданням чернігівських січовиків (назву запропонував нижчепідписаний) було охороняти населення від німецьких грабунків — зерно й худоба, а також німцями зловлені юнаки й дівчата поверталися додому після визволення їх із потягів, що сунулися на захід. У той час до деяких лісисто-болотистих районів Чернігівщини й Гомельщини не ступала німецька нога з огляду на діяльність Чернігівської Січі. Дальшим завданням було вишколювати військові кадри для майбутньої української армії, ознайомлюватися з різними видами новітньої зброї, захопленої від німців, підготовляти старшин та політично освідомлювати населення.

Улітку 1942 р. Чернігівська Січ мала приблизно 700 вояків, переважно командного складу. Керував усім Отаман Стрілець (псевдонім), колишній вояк війська Української Народної Республіки, а напередодні війни полковник Червоної армії. 1942 р. його поранено в бою з німцями і він незабаром помер на моїх руках. Це про нього я ще тоді склав пісню "Отаман Стрілець", а музику написав композитор Микола Фоменко (див. **Вокальні твори на слова Яра Славутича**, упор. Сергій Яременко, Едмонтон, 1978). Доля Чернігівської Січі склалася трагічно: частина січовиків 1943 р. влилася в УПА, де вони мабуть усі загинули; дехто залишився на Батьківщині. Одна чота ім. Гетьмана Мазепи, звела нерівний бій із ворожою колоною: німців розбили, але й самі всі полягли. Це було 12. 6. 1942 р.

Яр С.

М. С.

ГОСТИНА ПАТРІЯРХА У БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Влітку, 1654 року, в Москві їхав антіохійський патріярх Макарій. Звичайно, дорога вела через Україну. В ті часи кожна подорож духовного чи світського достойника була великою подією. Засоби транспорту невибагливі, в основному — карета, запряжена кінями, ччаси неспокійні, високопоставлену особу мусіла супроводжати озброєна охорона. Для товариства та більшої поваги з таким достойником вибиралося багато різних людей, що становили цілу делегацію. Звісно — делегація складалася з письменних людей, тогочасної інтелігенції, яка уважно приглядалася до життя чужого краю, а часто робила в дорозі письмові записки.

Подорож патріярха Макарія описав член його делегації, архидіакон Павло Алепський. Таким чином збереглися в архівах цікаві дані про культурний стан України й українське життя за Богдана Хмельницького.

По великому буревію, що не залишив тоді в спокої жодного куточка України, життя помалу втихомирювалося, хоч до зовсім нормального було ще далеко. Прийшла воля, окуплена кров'ю, але на загоєння ран треба було багато часу. Треба було багато років праці незалежної держави для поставлення на високий рівень культури народу. Отже те, що побачила антіохійська делегація в Україні, мусіло бути наслідком кропіткої праці попередніх поколінь, важким добробком, здобутком в умовах під'яремного життя, у час безнастанної боротьби за права на рідній землі.

У своїх записках архидіакон Павло каже, що в Україні, почавши від прикордонного міста, видно "гідну подиву, прегарну прикмету: майже всі українці, в тому числі більшість жінок і дочок, вміють

читати, знають церковний спів і порядок Служби Божої. Священники вчать сиріт і не дають їм волочитися неуками”.

Чужинець запрямував в Україні багато вдовиць і сиріт — наслідок довголітньої війни. “Протягом усього року, вечорами, — читаємо в описі, — ходять ці сироти по всіх домах просити милостині, співаючи хором гимну Пресвятій Діві з такою приємною мелодією, що душу захоплює. Їхній спів чути далеко. По закінченні співу отримують вони з того дому, де співали, милостиню в формі хліба, страви, грошей або чогось іншого, необхідного для підтримки їх існування до кінця науки. Завдяки цьому вони можуть вивчитися грамоти. Кількість грамотних дуже збільшилася за Хмельницького, — дай, Боже, йому многая літа, — який визволив ці землі й вирятував мільйони безчисленних православних із ярма”.

Делегація відвідала Богдана Хмельницького. Про ці відвідини Павло Алепський пише так:

“Ми зблизилися до великого міста з укріпленням і цитаделлю, що звалося Богуслав. Через велику ріку, названу Россю, переїхали на суднах. На другому березі нас зустріли в ризах і з хоругвами шість священників з того міста, співаки з різним народом, військо христлюбного войовничого гетьмана Зіновія, яке мало прапор з кольорової шовкової матерії, завершений хрестом. Коли наш владика патріярх вийшов на берег, всі вони стали на коліна. Як наказує звичай, патріярх пригубив їх хрести й ікони, а вони цілували його хрест і праву руку. З великою честю і повагою до нас повели в церкву Богородиці, бо вона перша з трьох церков, що знаходяться в тому місті. Ще є друга, названа іменем св. Трійці, і третя — св. Параскевії. В церкві Богородиці, замість панікадила, висить величезний оленячий ріг з багатьма розгалуженнями, його кінці оправлені, і в оправках поставлені свічки.

Гетьмана Хмеля ані його полків не було в місті. Йому послали вістку про наш приїзд. В середу (1 липня 1654 р.) рано-вранці прийшла вістка, що гетьман їде привітати нашого владика патріярха. Ми вийшли зустріти його поза нашим помешканням, побіч якого йде шлях у кріпость, де приготовано для гетьмана приміщення. Від міських воріт під'їхав великий почет, але гетьмана впізнати було важко; всі були в гарному одязі та з дорогою зброєю, а він був одягнений у просту коротку одягу і носив малоцінну зброю. Побачивши нашого патріярха здалека, він зліз з коня, а за ним інші, підійшов до владики, поклонився й два рази поцілував край його одягу, пригубив хрест і поцілував праву руку, а наш владика патріярх поцілував його в голову.

Де ваші очі, господарі Молдавії й Волохії? Де ваша величність і пиша? Кожен із вас нижчий від котрогось із полковників, його підданих. Господь заслужено й справедливо обсилав його дарами й наділив щастям у мірі, недосяжній для царів.

Потім гетьман взяв під руку владика патріярха і пішов з ним крок за кроком у фортецю. Там вони сіли за стіл, а з ними разом полковники.

О, читачу! Ти міг би бути свідком розумності його речей, його лагідності, покірності, смирності й сліз, бо він був дуже радий нашому владіці патріярхові, незвичайно полюбив його й говорив: “Дякую Богові, що зробив мене гідним побачити перед смертю твоєю святість”. Він багато промовляв з владикою про різні справи і виповнив покірною все, про що просив наш патріярх.

Саме господар Волохії кир Констянтин і волоські вельможі були у великому страху перед гетьманом, очікуючи, що гетьман несподівано появиться в них із своїм військом з причини вбивств, полону й іншого, що доконав господар Матвій, коли його військо розбило козаків. Вони дуже просили нашого владика патріярха причинитися за ними перед гетьманом і прислати їм від нього письмо, яке б їх заспокоїло. Гетьман виконав просьбу і послав їм таке письмо. Новий господар Молдавії, Степан, також боявся гетьмана з причини вбивства його сина Тимоша та інших огидних вбивств козаків, що їх вчинили молдавани. І це гетьман вибачив та послав молдаванам письмо, відповідаючи на їхні листи.

Далі гетьман розпитував нашого патріярха про різні справи. Потім принесли ми йому дарунки на полумисках, покритих по їхньому обичаю хустками: кусок каменю з кров'ю Господа нашого Ісуса Христа із святої Голгофи, посудину з миром святим, коробку пажмового мила, пахуче мило, мило алепське, коробку льодових цукерків, кадило, дактилі, морелі, килим великий та цінний малий, риж та начиння з кавовими зернами, тобто з кавою, бо він її amator.

Напроти гетьмана сидів його везир і найвизначніші прибічники: писар-граматик і десять полковників. Усі вони, по їхньому обичаю, з голеними бородами. Таке значення імені “козак”, себто той, що має голену бороду й причепурений вусами, а ім'я полковник — те саме, що паша або емір.

Цей Хмельницький — чоловік похилого віку, але щедро наділений дарами щастя: без хитрости, спокійний, мовчазний, не бокуює від людей. Всіма справами займається особисто, поміркований у їжі, питтю й одежі, наслідуює своєю поведінкою великого царя Василя Македонського, як про нього розповідає історія. Кожний, що його побачить, каже: “Так ось це той, цей Хмельницький, якого слава й ім'я рознесли по всьому світу”! Як нам оповідали, по західноєвропейських землях укладали поеми й оди на його похвалу, походи, завоювання, війни з ворогами віри. Його зверхній вигляд непоказний, — але з ним Бог, — а це велика річ. Молдавський господар Василь був високого росту, мав суворий, вражаючий вигляд, слово його виконувало без відмови, він славився по всьому світу, має великий маєток і багатство, але нічого йому не допомогло; як під час походу, так і під

час другого і третього й ще багато разів пускався він на втечу. Який контраст, Хмелю, між твоїм славним іменем, ділами, та твоїм зовнішнім виглядом! Дійсно, Бог з тобою. Він поставив тебе, щоб ти визволив свій нарід з рабства, як давно Мойсей вирятував ізраїльтян від поневолення фараонового... Слава Богу, який доконав через тебе всіх цих великих діл!

Під час їжі приходили до нього зі скаргами, зверталися з промовами. Він відповідав потихеньку, щоб ніхто не чув; такий уже їх звичай. За столом він сидів нижче, а нашого владика патріярха посадив на першому місці, з почесною, як личить у таких випадках, — не так, як господарі Волохії й Молдавії, що самі займають перші місця, архиєрея ж садовлять нижче себе.

Потім подали на стіл миски з горілкою, пили її ложками ще гарячою. Гетьманові поставили кращу горілку в срібному кубку. Він дав спочатку пити нашому владіці патріярхові, а потім пив сам і пригощав кожного з нас, бо ми стояли перед ним.

Глянь на цю постать із земного пороху! Хай продовжить Бог її існування! Нема в гетьмана підчасних, ні окремих осіб, які подавали б йому страви й напитки, як це водиться у царів і правителів.

Далі на стіл подано розмальовані тлиняні полумиски з соленою рибою та іншими стравами в малій кількості. Не було ні срібних полумисків, ні пугарів, ні іншої подібної посуду, хоч у кожного з його слуг є по кілька скринь, наповнених полумисками, чашами, ложками й скарбами із срібла та золота. Одначе вони за те все в поході не дбають;

Перед заходом сонця гетьман попрощався з нашим владикою патріярхом, провівши його за ворота фортеці, і сів до свого повозу, запряженого тільки одним конем. Не було царських карет, прикрашених дорогоцінними тканинами й запряжених багатьма чудовими кіньми, хоч у гетьмана їх тисячі. Почався проливний дощ. Одягнувши білий дощовий плащ, гетьман від'їхав до свого війська, але спершу прислав нам грошей на дорогу, перепрошував нас, дав письмо до всіх підкорених йому міст про забезпечення нам їдла, пиття, дармових коней та повозок, додав листи до московського царя й до воєводи Путівля".

В інших фрагментах автор описує, що в процесіях, які вітали патріярха і його супутників, найбільше їх здивував і втішив хоровий спів, зокрема хлопців, який "колихав гори й долини."

Василь Ємець

МІЙ ПЕРШИЙ ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП ІЗ БАНДУРОЮ

I.

Охтирка. Старе полкове місто Слобідського Козацтва. Хоч з усіх інших козацтв України, Слобідське Козацтво Москва скасувала першим, але спомини про козацькі часи на Слобідщині не зникали з тямки козацьких нащадків і по-різному виявлялися до революції 1917 року.

На одинадцять церков Охтирки — було кілька старих дерев'яних, побудованих у козацькому стилі ще за старих часів існування Слобідського Козацтва. Нагадували про козацькі часи й чудові співи. Співали старих козацьких пісень (слова "український" тоді ще не вживалось і часом покривалось словом "козацький"), що на передмістях Охтирки, особливо на провесні, зливались в одну співучу симфонію, яка до самої півночі, то притишеною, то знову гомінкою луною розлягалась по різних частинах того, вкритого садками міста.

Ой, ті садки! Вони були, либонь, коло кожної хати... Коли влітку дивитись із найвищої дзвіниці, то хіба лиш церкви нагадували, що це було місто, а не величезний гай, якому не видно кінця-краю.

Козацькі традиції нагадувались і високими козацькими чорними та сивими смушковими шапками, верхнім одягом парубоцтва, що не відало про піджаки, широкими червоними чересами, якими воно підперізувалось, особливо в неділю та у свята, витягаючи їх зі старовинних скринь своїх козацьких прадідів. А про дівчат, нема що й згадувати: вони пильно дотримувалися свого одягу з давніх козацьких часів.

Та Охтирка чи не найбільше нагадувала про козацькі часи тим, що вона й далі була, по-козацькому звичаю, як колишнє полкове козацьке місто, поділена на десять сотень. Певна річ, що територіяльні розмежування тих сотень давно зникли, бо місто зросло і вширш, і вздовж, мало багато вулиць і в час моїх гімназіяльних студій налічувало понад 35 тисяч мешканців.

Певно, що кожна вулиця мала свою назву, але назвами тих вулиць користувалась переважно змосковщена верхівка міста та листоноші, але не загал козацьких нащадків. Ось, наприклад, у якійсь частині міста парубки побились із-за дівчат, але нікому й на думку не спаде сказати, що це сталося на тій чи іншій вулиці. Втім випадку звичайно казалось, що ось, мовляв, на сьомій чи якійсь там іншій сотні вночі була бійка.

Козацький розподіл міста на сотні ще більше нагадував про себе під час пожеж. Звичайно, як траплялась пожежа, то з найвищої дзвіниці, що була окремо збудована коло старої мурованої церкви

св. Успіння, — билось в один дзвін на сполох. І коли пролунали перші удари, навіть і найбільш змосковщений мешканець Охтирки питав: “На якій сотні горить?” А спитавши, прислухався початковим ударам у дзвін. І коли в нього з маленькою першою вдарялось два рази, а потім билось якийсь час без перерви, кожний уже знав, що пожежа на другій сотні.

Ця стара традиція розподілу на сотні, заховалась, либонь, навіть і за московської червоної займанщини. Про це, принаймні, згадує у своїх творах (“Сад Гетсеманський” на “Буйний вітер”) Іван Багряний, талановитий письменник, але якого аж ніяк не можна запідозрювати в симпатіях до наших рідних і нам одним питомених гетьмансько-козацьких традицій.

Мала Охтирка і старий, із грубезними мурами, Свято-Троїцький монастир, збудований за козацьких часів. Він височів на чудовій царині недалеко міста. З трьох боків його обтікала незвичайно мальовнича річка Ворскло, береги якої були вкриті старим лісом. У цьому монастирі знаходилась дорогоцінна пам’ятка з гетьмансько-козацьких часів — євангелія, подарована гетьманом Іваном Мазепою.

Але поза цими прикметами козацького минулого, Охтирка була і певним обмосковлюючим центром. Вона мала хлоп’ячу і дівочу гімназії. У хлоп’ячій гімназії, за виїмком якихсь двох десятків москвинів і жидів, було до чотирьох соток українців, що переважно походили зі Слобідського Козацтва, а меншою мірою — з роду Полтавського Козацтва, що існувало як окремий козацький стан до самої революції в 1917 році, а саме з повітів Зінківського і Гадяцького, себто з колишніх полкових міст, де в той час гімназії ще не було.

Більшість учнів гімназії, де і я учився, хоч трохи була свідома свого козацького походження, але української національної свідомості в теперішньому розумінні, за дуже маленьким виїмком, не мала. Тож не дивота, що наш таємний український гімназіяльний гурток (на яких чотири сотки гімназистів) мав лишень понад десяток членів, що між собою постійно вживали української мови. Але душею всеняк гімназія, включно з переважаючою більшістю учителів, що також походили з козацького роду, була вразлива на українську пісню не менш як т. зв. “свідомі українці”, що видавали в Києві щоденник “Раду”, який на всю Україну мав усього три тисячі передплатників.

Особливо ж були всі вразливі на співи сліпих кобзарів — тодішніх одиноких носіїв гетьмансько-козацької минувшини, про яку співали в самій народній гушці по ярмарках і базарах чи мандрували від хати до хати. Слухаючи їх, навіть і найбільш змосковщеному козацькому нащадкові замрячувалися очі й бодай хвилиночку московський духовий туман випаровував із його козацької духовості. Це й зрозуміло, бо духовість не все зникає зі зникненням поколінь.

Не дивно ж, що в час революції 1905 року на гімназіяльних концертах в Охтирській гімназії нараз залунали українські козацькі пісні

та вірші, а зокрема вірші співця і пророка гетьмансько-козацького минулого і майбутнього України — її духового велетня Тараса Шевченка. На спільних виступах хлоп'ячої і дівочої гімназій, не лиш на кону, а й на самій залі, замиготіли чудові українські дівочі строї, вінки зі стрічками, ба — навіть і козацькі чинарки та жупани.*) А в гімназіяльній, так званій фундаментальній книгозбірні, створився український відділ. А як вивершення усього цього в гімназії організувався український гімназіяльний гурток, до якого пристали і свідоміші гімназистки з місцевої дівочої гімназії, і всі разом, з юнацьким запалом, почали вчитись української літературної мови, історії України та української літератури. Робилось усілякі відчити, зачитувались реферати тощо.

На жаль, це довго не потривало. За якийсь рік пізніше все це було знищене. Директора гімназії звільнено, а замість нього прислано нового директора з півночі Московщини, либонь із Пензи. Він мав “навести порядок”. І “навів”... Відразу ж кількох гімназистів викинено з гімназії. Повикидали і українські книжки з гімназіяльної книгозбірні. А на концертах заборонено співати українських пісень чи рецитувати українські вірші. Заборонено носити і українське національне вбрання, ходити на українські драматичні вистави різних “малоросійських труп”, що приїжджали до Охтирки. Хоч відважніші з гімназистів, а то й з гімназисток, скидали гімназіяльні уніформи і, убравшись у що хто міг, на ті вистави таки ходили. Але Охтирська гімназія, що існувала в Україні, вже нічим не нагадувала, що в ній навчалися нащадки українського козацтва.

Так минуло якихсь п'ять років, коли в гімназії уже не лунали ні українська мова, ні українська пісня, ані вже не пестили очі наш чудовий народний і козацький одяг, наш найкращий на весь світ національний дівочий стрій.

(Далі буде)

*) За теперішньої нової еміграції наші національні строї, з незвичайної краси яких був би гордий кожний культурний і шануючий себе чужинець — все рідше доводиться бачити. Вже майже зникли дівочі кольорові чобітки, вже рідко де здибаєш мальовничу плахту чи вінки зі стрічками. Плахти все більше заступають довгою чорною спідницею, що трохи не волочиться по підлозі. Понищо ще не поснидали вишитих сорочок, і з того роду українським жінчим одягом репрезентують якусь костюмерну покруч паризького з коломиїським...

Вже в наших хорів все більше зникає і український чоловічий національний одяг. А де ще він і практикується, то чомусь його обмежили шараварами і вишитою сорочкою. І в такому вигляді виступають під час різних наших свят. Хоч найтемніший і найбільшій наш селянин, коли йшов до церкви, в гостину чи на якесь свято, то не йшов лишень у штанях і сорочці, а ще й одягав чинарку чи якийсь інший верхній одяг.

Цієї неслави допускаються уже навіть і бандуристи та сольові співаки, хоч останні мали б виступати, коли вже не в козацьких жупанах, то в загальноєвропейському одязі, а не в сорочках.

ГОРДИМОСЯ ВАМИ!

ВІДЗНАЧЕННЯ НАШОГО ПОБРАТИМА

Свято української державності в метрополітальному Чінаго — це звичайно, й нагода відзначувати почесними грамотами видатних діячів культурного, політичного та громадського життя української громади. Цього року почесні грамоти одержали: **інж. Антін Нушинський**, Юлія Назаревич та мгр. Володимир Ничай за їхню віддану, послідовну й жертвенну працю на різних ділянках національно-громадського життя.

З цієї нагоди, Генеральна Булава на чолі з Кошовим Отаманом УВК та Редакція й Адміністрація "Українського Козацтва" гратуюють вищезгаданим особам за їхнє відзначення.

Особливі гратуляції — вітання висловлюємо нашому Дорогому й Вельмишановному Побратимові інж. Антонові Нушинському — Генеральному Бунчужному, Почесному Отаманові та Ідеологові Українського Вільного Козацтва, як теж і колишньому Редакторові й Адміністраторові журналу "Українське Козацтво".

Честь і слава Вам, Дорогий Отамане!

За Генеральну Булаву УВК:
інж. Михайло Ковальський
Кошовий Отаман
та
Редакція й Адміністрація
"Українського Козацтва"

У 80-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

одного з найвидатніших сучасних мистців; знаменитого артиста-маляра; письменника-сатирика; журналіста й редактора; майстра гумору; чудового ілюстратора та неперевершеного карикатуриста; заслуженого й видатного сина українського народу; українського патріота-соборника та врешті голову-патріярха мистецького роду Козаків —

Маестро ЕДВАРДА КОЗАКА (ЕКа)

широсердечно вітає та всіх благ, особливо кріпкого здоров'я та успіхів у мистецькій праці й багато ще літ прожити, Високодостойному Соленізантові бажає —

Редакція й Адміністрація
"Українського Козацтва"

У 85-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

УКРАЇНСЬКЕ ВІЛЬНЕ КОЗАЦТВО

Кошовий Отаман, Генеральна Булава,

Редакція й Адміністрація "Українського Козацтва"

У 85-ТУ РІЧНИЦЮ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

вітаємо

НАШОГО ВЕЛЬМИШАНОВНОГО ТА УЛЮБЛЕНОГО ПОБРАТИМА

Інж. АНТОНА КУЩИНСЬКОГО

- ✓ Почесного Отамана Українського Вільного Козацтва; Ген. Бунч. УВН; Козака з діда-прадіда, родом із Полтавщини, а згодом — Зразкового Гу-
- ✓ цула-Приймака в Карпатській Україні; Воїна й Старшину Українських
- ✓ Збройних Сил у часі І-ших Визвольних Змагань, а згодом — відчайдушного Воїна й Старшини Карпатської Січі; Учителя та Виховника української молоді; невтомного Громадського Діяча; заслуженого Пропаратора Козацької Ідеї та високих Лицарських Чеснот; колишнього Головного Редактора й Адміністратора журналу "Українське Козацтво"; Автора багатьох статей ідейно-пропагандивної та історичної тематики; Ідеолога Українського Вільного Козацтва; Автора книжки "Закарпаття в боротьбі", а понад усе — зразкового українського Патріота-Державника та Соборника, як теж і зразкового мужа й батька!

Бажаємо нашому Дорогому Соленізантові багато кріпкого здоров'я та в життєрадості діждатися справжнього козацького віку — принаймні СТО ЛІТ з ГАКОМ!!!

Дано в М. п., 1982-го Року Божого.

З Козацьким привітом,

ВОЛЯ УКРАЇНІ! — СЛАВА КОЗАЦТВУ!

Інж. Михайло Ковальський
Ген. Знач. УВН
Кошовий Отаман УВН

Інж. Володимир Папірчук
Полк. УВН, Ген. Писар
Заст. Кошового Отамана

Редакція й Адміністрація "Українського Козацтва"

УКРАЇНСЬКЕ ВІЛЬНЕ КОЗАЦТВО
Курінь чис. 19 ім. Гетьмана Павла Скоропадського
Першого Військового Отамана УВК
Чікаго, Ілл.

До Почесного Отамана УВК
Генерального Бунчужного УВК
Інж. Антона Кущинського
Чікаго, Ілл.

Достойний Побратиме!

Відзначаючи 85-річчя Вашого многогранного життя і 60-річчя діяльності на службі козацької ідеї, велика радість огортає нас.

Підчас святкувань роковин Української Державності, дня 24-го січня, Український Конгресовий Комітет у Чікаго відзначив Вас почесною грамотою МУЖА РОКУ.

Від імені Козацького Куреня, Патроном якого є Гетьман Павло Скоропадський, висловлюємо Вам щирі вітання. Бажаємо Вам з Достойною Дружиною — Пані Василюю, нашою Посестрою, здоров'я та всякого добра. Усі ми радіємо й гордимось Вашими успіхами!

До тих побажань долучуюся і я з моєю дружиною Стефою. Від щирого серця бажаємо Вам здоров'я, радості та досягнення козацького повноліття — СТО ЛІТ!

З козацьким привітом,

Іван Сарвадій, — Отаман Куреня

“Я кличу всемогутнього Бога на свідка й клянусь, що не для почес-тей, не для багатства або інших цілей, а для всіх вас, що остаетесь під моєю владою, для жінок і дітей ваших, для добра нашої безталанної Ук-раїни, для добра всього українського народу, для помноження його прав і повернення вольностей, хочу, при Божій допомозі, так діяти”.

Гетьман Іван Мазепа

НЕЗАБУТНЯ ЗГАДНА УВК В БУЕНОС-АЙРЕСІ

В грудні, 1981 року, в Буенос-Айресі, Аргентина, в обидвох українських часописах — “Українським Слові” та “Нашім Кличі”, появилось оголошення - “Запрошення” такого змісту: “Станиця Українського Вільного Козацтва в Буенос-Айресі запрошує своє членство й усіх любителів українського друкованого слова на презентацію ново-виданої книжки інж. Антона Кущинського п.н. “Закарпаття в боротьбі”, яка відбудеться в неділю, 27-го грудня 1981 р., у приміщенні Братства Св. Покрови УАПЦеркви, при вул. Таріха 4063, з такою програмою: год. 9:30 — Служба Божа і Молебень в наміренні Почесного Отамана Українського Вільного Козацтва Антона Кущинського і всього членства УВК; год. 12:00 — прийняття для учасників і презентація книжки “Закарпаття в боротьбі”, що видана в Буенос-Айресі. Управа Станиці УВК в Буенос-Айресі”.

Згадана програма відбулася, як було заповіджено, в неділю, 27 грудня. Це була в нас небуденна подія. Молебень, при співучасті о. Івана Демчука, відслужив настоятель Святопокровської Української Автокефальної Православної Церкви — о. Степан Сергійчук. Перед молебнем о. Степан Сергійчук виголосив коротку, але палку промову про Українське Козацтво, як Лицарський Орден оборони рідної землі. Згадав при тому про найсвіжішу шляхетну лицарську кров, проливу з незвичайною самопожертвою козаками-січовиками Карпатської Січі в обороні рідної Батьківщини та й взагалі славу українського козацтва всіх часів.

Під час молебня панувала в церкві надзвичайна урочистість, а національні прапори — український та аргентинський, як теж і малиновий Братства Святої Покрови — додавали їй ще більшого, маєстатичного настрою. В такій піднесеній атмосфері присутні молились за здоров'я тих, котрі безупинно намагаються зберегти на чужині лицарсько-шляхетні традиції Українського Козацтва. Кожний присутній, вірний своїй рідній церкві, свідомо, чи, за зовом крові, — підсвідомо, відчув свою приналежність до свого рідного “Козацького Роду”, ед-наючись духово цим чином з братами усіх українських земель.

Після Молебня було запрошено присутніх на скромне прийняття з нагоди презентації цінної книжки — спогадів інж. Антона Кущинського п.з. “Закарпаття в боротьбі”, що появилася у в-ві Юліяна Се-

редяка. Прийняття відбулося в сальоні Братства Св. Покрови. Презентацію книжки відкрив ініціатор цієї імпрези — побратим УВК, Арсен Созоник, та попросив до слова побратима УВК — редактора Маркіяна Фесоловича.

М. Фесолович, як фахівець, подав належну оцінку — рецензію книжки та коротку автобіографію її автора, підкресливши його талановитість, працьовитість та високопатріотичний дух у літературно-публіцистичній діяльності.

Після цього мав слово видавець книжки, п. Юліян Середяк. Підкресливши велике значення видавничої діяльності в громадським та національно-культурнім житті української спільноти на еміграції, з боєм у серці згадав і про великі труднощі українського видавництва, зв'язані з невідрадною еміграційною дійсністю. Мусимо усвідомити собі, — сказав Ю. Середяк, — що внаслідок асиміляційного процесу, а тим самим і постепенного відчужування від свого рідного поважного числа нашої еміграції, українська книжка щорічно тратить значне число читачів. “Коли б я мав рукопис спогадів “Закарпаття в боротьбі” в Галичині, — сказав далі пан видавець, — то я видав би книжку тиражем не 750, але 750 тисяч примірників, бо кількість видання примірників залежить від ширини читацького на них попиту”.

Черговим промовцем був автор цих рядків. Підкресливши значення книжки як духово-культурного скарбу в житті народу та нашу святую повинність морально й матеріально підтримувати та глибоко шанувати їх творців, доповідач коротенько згадав про автора книжки як свого особистого знайомого, з яким йому доводилося довше й ближче співпрацювати в часі їхнього побуту в Парагваї: праця в тамошній “Просвіті”, в “Спілці Української Молоді” та в організації парафії “Української Автокефальної Православної Церкви”. Доповідач згадав теж про жертвенну працю автора на кількох курсах Українознавства в українських колоніях того, закинутого в пралісах, краю.

Прочитавши спогади інж. А. Кущинського, як аматор, а не фахівець для літературних рецензій, я хотів би висловити свої думки про цю книжку... Спогади ці — це високої ціни історичний документ про боротьбу Закарпатської України за свою незалежність та державність. Документ цей важний не тільки для нас, але й для грядучих українських поколінь. Він теж є пекучим обвинуваченням катів України всіх кольорів, котрі, поступаючи по-варварськи, цинічно звуть себе “християнами”. Хотілось би щиро програтулювати авторові, інж. Антонові Кущинському, за його такі приятельські й теплі слова, звернені до читача, та за його таку щирі, непідроблену синівську любов до цієї Бом і людьми забутої, обездоленої української закарпатської землі.

Автор пише: “... Тут, з перших же днів знайомства з автохтонним населенням, почув себе так, ніби я тут колись, давно-давно вже був. Якись радісні почування переживав я в ті дні, які потім перейшли в щирі свідомість, що я, хоч родом з Полтавщини, повернувся до свого рідного, ніби до “свої хати”...”

Скільки ніжності й щирої любови до рідного Закарпаття криється в цих цитованих словах автора! А який глибокий їх зміст!... Автор немилосердно ламає всі штучні кордони російської й австро-угорської імперій, які різали на шматки одне українське тіло. Простими, але щирими словами автор підтверджує, що Український Соборницький Дух — величний та вічно актуальний, бо освячений однією спільною українською кров'ю.

На особливу увагу заслуговують останні рядки спогадів з перебіком 29-тих відомих, найвизначніших героїв — козаків Карпатської Січі, символізуючи тисячі невідомих, які з винятковою самопопосвятою віддали своє життя за честь і волю Української Закарпатської Землі. Між ними багато наддніпрянців — ветеранів Визвольної Боротьби 1917-21 років, професорів Подебрадської Української Господарської Академії, галичан, волиняків, буковинців та й кубанських козаків...

Ми гордимось нашими героями — борцями за правду й волю Українського Народу. Ці винятково шляхетні борці-ідеалісти уміли гідно жити, гідно боротися та гідно вмерти за світлі ідеали.

Ми ще не маємо Вільної Української Держави, ані теж не маємо ще Пантеонів з викарбованими на гранітних плитах іменами наших національних героїв. Хай же ці листки спогадів шановного автора, з іменами впадших героїв за волю Української Срібної Землі будуть символічною гранітною плитою слави для НИХ, а для нас — дороговказом на шляху, що веде до вірності українським національно-державницьким ідеалам.

Вищеописана, небуденна в Буенос-Айресі, подія відбулася з повним успіхом. Присутні, ніби зі сну, прокинулись від палких слів про Українське Козацтво, котре глибоко-інтимно живе в кожному українському серці. Тема ж боротьби Карпатської Січі за волю Карпатської України додавала ще більше жару до жевріючого глибинного вогника — нашого козацького "Я".

Багато присутніх, особливо о. Степан Сергійчук, під час прийняття, в щирій гутірці, висловлювали потребу приступити до створення запроектованої станиці Українського Вільного Козацтва. Відчув і я те в своїй "мові серця"...

М. Мировський

Примітна реданція:

Щиросердечно вітаємо нашого Почесного Отамана — інж. Антона Кущинського, з появою його книжки та ґратуємо його за такий гарний успіх!

Книжку інж. Антона Кущинського — "ЗАКАРПАТТЯ В БОРОТЬБІ" — 224 сторінки, в мистецькій кольоровій обкладинці артиста маляра В. Каплуна, видання Ю. Середяка, Буенос-Айрес, 1981 р., можна набути за 10 (десять) амер. доларів безпосередньо у видавництва:

Julian Serediak, Casilla de Correo 7 (Sukursal 7)
1407 Buenos Aires, Argentina

Н. Х.

УКРАЇНА — НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ

(З рецензій на англomовну книгу Р. Рахманного)

Книга переважно англomовних писань Р. Рахманного, що її видало американське видавництво "Кристофер Паблішінг" під заголовком "В обороні української справи" ("In Defence of the Ukrainian Cause", \$12.95), викликала численні відгуки в англomовних і українських періодиках Канади й Америки. Короткі уривки з них про успіх цього видання та про сьогоднішню актуальність української справи у міжнародних стосунках.

Перший відгукнувся на цю книжку щоденний часопис "Торонто Сан" спеціальною статтею, в якій м.ін. сказано: Автор остерігає канадійців перед поквапним прийняттям за правду "московської пропаганди, що, мовляв, український народ гордий і щасливий з приналежності до великоросійської сім'ї. Подруге, Канада могла б протидіяти цьому, інформуючи про всі успіхи військового і політичного опору... та про всі заходи в Канаді в обороні ув'язнених українських націоналістів. Ця книжка являє собою пересторогу для всіх тих, хто вважає, що нам нема чого боятися російського ведмеда".

Англomовний тижневик "Свобода" влучно підкреслює обставину, що теперішнє зацікавлення українським питанням на Заході — це результат кропіткої інформаційної праці українських публіцистів, письменників, вчених і політичних діячів, до грона яких належить зокрема Роман Рахманний — автор багатьох статей і есеїв англійською, французькою, голландською, німецькою та іншими мовами. Його книжка — "цінне джерело інформацій про новочасну історію і політику України для кожного дослідника".

В газеті "Едмонтон Джорнел" розвинулась певна дискусія навколо рецензії на цю книгу з участю читачів і коментарів. Висновок: "Багато статей Р. Рахманного випереджували хід подій: його теза про Советський Союз, як тюрму народів, слабкістю якої є саме національні меншості, сьогодні така правдива, як була 20 чи 30 років тому".

Рецензент газети "Вінніпег Фрі Прес" песимістично дивиться на майбутнє України та інших Москвою поневолених країн, але він визнає, що своїми писаннями Р. Рахманний "зробив мужню спробу, як політичний емігрант, втримати актуальність ідеї української незалежності".

Книга українського публіциста привернула до себе увагу університетських і військово-дослідних наукових видань. Канадський жур-

нал "Кенедієн Діфенс Квотерлі" вважає, що "кожен, хто прагне зрозуміти Советський Союз і зокрема його політику супроти національностей в його складі, той обов'язково повинен ознайомитися з цією книгою".

Журнал американської армії "Мілітарі Рев'ю" рекомендує цю книгу своїм військовим читачам, підкреслюючи швидкість популярного міту: "Рахманний має абсолютну рацію, коли твердить, що Захід в загальному упереджено трактує українців, як неісторичну національність, без свого власного культурного обличчя, і як зовсім асимільовану інтегральну частину советської Росії. Навіть хоча б для того тільки, щоб визволитися від того популярного міту, варто ознайомитися зі змістом цієї книги".

Американський університетський кварталник "Рашан Рев'ю" схвально привітав появу книги Р. Рахманного, зазначивши, що: "І спеціалісти в українському питанні... і інші читачі знайдуть у цій книзі багате джерело інформації про складні аспекти українського національного руху від закінчення Другої Світової Війни, навітлені бистрим, спостережливим і ангажованим спостерігачем".

Американський кварталник советських і східно-європейських справ "Славік Рев'ю" схвально висловлюється і про редактора цієї книги, і про її видавця. Вони дали в руки дослідників і загалу читачів "зручний і недорогий однотомник головних публіцистичних писань важливого спостерігача арени національностей Советського Союзу. Звітуння Р. Рахманного про Україну завжди акуратне, вдумливе і своєчасне; можна подивляти мережу його інформації...".

Подібну оцінку книги дав рецензент журналу Чехословацького Наукового Товариства в Америці "Промени": "Ця книга має значну вартість... і для читачів, які вірять у принципи гуманітарності, і для дослідників історії центральної та східної Європи".

Впливовий журнал "Проблемс оф Комюнізм" (Вашінгтон) покористувався змістом книги Р. Рахманного на доказ того, що в Східній Європі мабуть немає ґрунту для перетворення тамтого ладу в соціалізм шведського зразка. "Зворушлива оборона української справи в книзі Рахманного ясно показує, що в советській імперії є люди, які воліють вибрати, як альтернативу, — капіталістичний лад, а не якусь т. зв. "третю можливість". Значить, їх не заманити вже навіть перетворенням комунізму у т. зв. соціалізм з людським обличчям".

Ґрунтовний есей — огляд книги Р. Рахманного, появився у кварталнику українознавства при Торонтонському університеті "Джорнел — Журнал". Це на ділі окрема праця професора університету Я. Келебая, що вдумливо аналізує писання Р. Рахманного на тлі подій 1945-1975 рр. та оцінює їх згідно з актуальною обстановкою заторкненого питання. На його думку, своїми своєчасними аналітичними коментарями цей український публіцист час від часу перегукується з писаннями таких авторів, як Джордж Орвел, Джон Гелбrait і

А. Солженіцин. Що важливе то обставина: Рахманний писав для читачів по обох боках залізої завіси і знаходив там відгук серед українських вільнодумців.

З українських рецензій на книгу Р. Рахманного на спеціальну увагу заслуговує коментар Василя Хотарника в журналі "Нові дні". Цей досвідчений в англomовній пресі український журналіст дуже високо оцінює писання Р. Рахманного англійською, французькою та іншими мовами. Учні українських шкіл, які вивчають історію України, могли б користуватися цим збірником, як підручником", що є також добрим джерелом інформації для всіх, кому приходить "ширити правду про Україну" — практично майже для всіх українців в англomовних країнах".

Рецензент Р. Ільницький в "Сучасності" трактує книгу "В обороні української справи", як відзеркалення поглядів "клясичного Рахманного". До найцінніших у збірнику він зараховує статті сьомого розділу на "теми, присвячені українцям у діаспорі".

Д-р Марко Антонович в журналі "Український Історик" вказує на іншу прикмету цього видання: "Роман Рахманний, ідучи слідами своїх славних попередників В. Кущніра, М. Гехтера та інших, не обмежується своєю журналістичною працею в українській пресі, а проникає в чужомовну, в якій інформує про українські справи... Поряд із вказуванням на... нескорених борців в Україні, Р. Рахманний звертає свою увагу на міжнародні події і завжди знаходить у цьому зв'язку місце України, доводячи, що наша Батьківщина стала уже невід'ємною частиною міжнародної політики і лишилася її Ахілевою п'ятою аж доки вона не стане самостійною державою, незалежною від чужого імперіалізму чи втручання...".

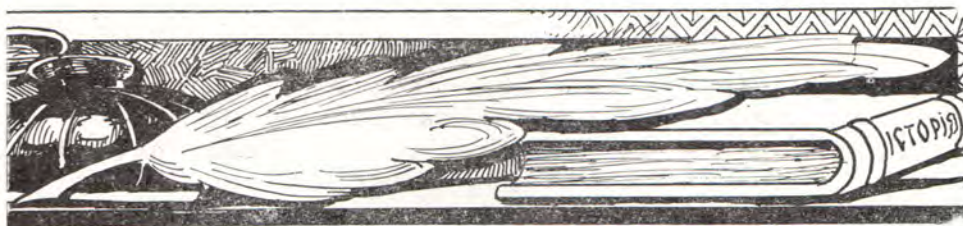
Англomовна книга Р. Рахманного "повинна врешті розвіяти численні міти, що притьмарюють початок і розвиток українського визвольного руху". Міти, що ними "вороги України ще від Першої світової війни та з перших явних виявів українського самостійницького прагнення силкуються заплямити той рух", — пише д-р В. Душник в журналі "Юкреніен Квортелі".

Звичайно, цими уривками не вичерпаю всіх відгуків на появу англomовного збірника писань Р. Рахманного, що його зредагував і науково оформив доктор політ-економії Степан Олійник. Саме той додатковий аспект книги високо оцінив рецензент "Українського Історика", бо "примітки і коментарі" поступово вводять чужоземного читача в українську проблематику.

**
*

Редакція "Українського Козацтва" високо оцінює вищеобговорену книжку відомого й блискучого нашого публіциста **Романа Рахманного** й поручає її всім, кому дорога українська визвольно-державницька справа. Особливо поручає її українській молоді.

(За "Нашою Метою")

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

До Хвальної Редакції
"Українського Козацтва"

Чикаго, 17 березня 1982 р.

Дорогі Побратими!

Я ще й досі не перестаю радіти, що наш журнал завдяки Вам відродився, та люблюся першим числом за січень-березень ц. р., яке ще красується на видному місці на показ на моєму столі...

Ще й ще раз gratulюю і, коли так можна сказати, то — заздрю Вам, бо ж "Ваше" перше число в 1982-му році вийшло дуже гарне і по змісту і по оформленню. То ж це запевняє, що дальші числа будуть ще кращі...

"Мое" ж перше число в 1968 році без апарату співробітників і жадних фінансів було тільки "таке собі" задовільне і довго прийшлося змагатись, доки дальші числа були хоч трохи добрими...

Перші сторінки нового числа нашого "УК" з Різдвяно-святочними та Новорічними привітаннями й роздумуваннями — говорять самі за себе як красою слів, так і глибиною символіки...

Зі щирим захопленням, вдовolenням та однозгідністю в думках читав ідеологічно-організаційні статті д-ра М. І. Гути: "Приймаючи обов'язок..." та "На порозі 65-річчя Українського Вільного Козацтва". Друга стаття перенесла мене, в моїх мимовільних спогадах, далеко, далеко, бо ж коли мені недавно стукнуло 85, то ж тоді, за сяючих днів, за початків УВК, мені ж було тільки 20!..

Українське Козацтво було, є й буде живчиком боротьби українського народу за волю й державу. Тому відповідно і на місці помістили Ви гарні статті Т. Волошина "Будьмо готові на поклик сурми" та д-ра М. Кушніра "Бій під Крутами".

Знаменито справилась Аріянда Шум з темою "Шевченкова концепція Української Держави". Зокрема вона, в протилежність до інших авторів, що торкалися тої тематики, зуміла виразно показати, що хоч Тарас Шевченко гостро докоряв Богданові Хмельницькому за Переяслав, але виразно прославляв форму "Козацько-Гетьманської Української державности, а не шукання "чужих зразків".

М. Копилівський статтею "Соціал-демократи й військова справа" виразно подає педагогічним способом, так званим "від противного",

доказ і виховний матеріал для читачів про шкідливість соціалізму при будові Української Держави. А це ж є наше кредо.

В цьому значенні, як виховно-освідомлюючий матерія, є цінна стаття В. Мошинського "З далекого минулого".

Гарні є літературні матеріали: Михайла Стельмаха "Щедрий вечір", Г. Гордієнка — "Засвистали козаченьки".

Солідно репрезентують це число журналу також оголошення Ради СУК при СКВУ та розділ про нові твори нашого Побратима Я. Славутича.

Знаменита, бадьора, чудова гумореска "Чебрець" А. Косматенка, що є конче необхідна для козацького журналу...

Дуже гарно уквітчано це число багатьма поезіями святочного. ідейного та патріотичного характеру.

Сердечно дякую за поміщення мого звіту про поступлені дари на пресовий фонд в часі, коли журнал був мертвий і лише чекав на воскресіння..."

Крім вищезгаданих позитивів, ВШ. автор листа згадав і про негативи на стор. 18, 21 і 49. Тут поміщені неправильні тризуби. Неправильні, бо без хрестів. Автор листа продовжує:

"...Таке бо зображення нашого державного гербу протирічить останнім законам про нього нашої Української Державної Влади, про які не всі знають, бо їх видавано в часі ненормального життя й зміни революційних та воєнних подій..."

Під сучасну пору вже готова до видання і передана вже до друку ширша розвідка на цю тему, з нагоди наближення ювілею 1,000-річчя Хрещення України, як видання УВК.

А покищо посилаю Вам, для Вашої ласкавої уваги, відбитку клішї тризуба з хрестом, що колись була друкована в нашому журналі.

Вітаючи ще й ще раз та дякуючи Вам за перші ж дуже гарні результати Вашої праці, бажаю Вам дальших успіхів у тій ідейній праці, за яку Ви так чесно й працююито взялися, на яку у мене вже "не хватало пороку в порохівницях". Шкода, що Ви мене назвали "почесним" членом редакції, бо ж тим почесним словом, на мою думку, сказано правду: "Ти вже наробився, наспівався, натанцювався та й сиди тихо, відпочивай!!!"

А тепер, якщо Вам не навкучило читати до кінця цього листа, то щиренько Вам за це дякую та лишаюся з найглибшою до Вас пошаною, Ваш

Антін Куцинський

Пісня і праця — великі дві сили!
Їм я до скону бажаю служити!

Іван Франко

Члени Редакції та Адміністрації "У.Н."

Редколегія — зліва-направо, сидять: мгр Аріядна Шум; інж. Петро Коршун-Федоренко (голова); д-р Матвій, І. Гута; д-р Богдан Стебельський та мгр Теодосій Волошин (стоїть, середній). Адміністрація — стоять: побр. Осип Івах-Байда; мгр Теодосій Волошин (голова) та побр. Степан Чорній-Нечай (секретар).

Подумай добре, що Господь велів!
 Не мовив: "Моїх ворогів любіте!"
 Оце, брати, ви добре розумійте,
 Що ворог Божий, ворог правди й волі
 Не варт любови нашої ніколи.

Іван Франко

До Хвальної Редакції
Журналу "Українське Козацтво"
Іслінгтон, Онт., Канада.

Високодостойні і Дорогі Панове!

Хвалити Бога сталося. Маємо знов журнал "Українське Козацтво"!

З цього приводу дуже тішуся і вірю, що незломне бажання, блискуча ініціатива, наполеглива праця, вояцька рішучість та козацька завзятість дали свої плоди: маємо знову журнал, що являє собою не лише надзвичайної ваги орган тісних контактів організаційної мережі Українського Вільного Козацтва, але головно, й виховно-усвідомлюючий, патріотичний орган усіх українців, у яких на першому місці, після Бога, поставлена власна українська державність та соборність. Така настанова принесе користь усім, а особливо нашій молоді, бо наш журнал іде шляхом плекання українського лицарського духа, як теж і постійного плекання українства в наших родинах.

Вірю, що нові Редактори, не тільки підуть довгими роками утвореним шляхом, але й всебічно піднесуть значення нашого журналу, у чому нехай Бог їм допоможе!

Чесť Вам і слава за Вашу ініціативу, добру волю і рішучість!

При цій нагоді висловлюю гарячу подяку й признання доцьогочасному Головному Редакторові й Адміністраторові "Українського Козацтва", моєму приятелеві, Високодостойному і Дорогому інженерові Антонові Кущинському за його довголітню, жертвенну і видатну працю на становищі Головного Редактора й Адміністратора. Він, не тільки займав те становище, а й, взагалі, був душею Українського Вільного Козацтва.

Щасти Вам, Боже, Панове-Побратими! На все добре!

Бажаю великих успіхів! Щиро Вам вдячний

*Кость Мандзенко,
Почесний Козак.*

**

*Якби ти знав, як много важить слово,
Одно сердечне, теплеє слівце!
Глибоні рани серця як чудово
Вигоює — якби ти знав оце!*

*Якби ти знав, які глибоні чинить рани
Одно сердите, згїрднее слівце,
Як чисті душі кривить і поганить
Й затроює — якби ти знав оце!*

Іван Франко

До Редакції "Українського Козацтва"

Високоповажаний Пане Редакторе!

Якось цілком припадково наткнувся на, вже давно загублене повідомлення редакції про важкий стан нашого цінного журналу.

Я, так як і мій покійний Батько і моя ще — хвалити Бога — жива Мама — завжди з великою увагою і захопленням перечитував кожне число "Українського Козацтва". Цей журнал відмінний тим, що він не займається дрібною полемікою чи сплетнями, а статті поміщає людей різних поглядів, з різними політичними переконаннями, — статті цінні, цікаві змістом і багаті на історичні факти.

Тому прошу вибачити мені, що я зразу не відізвався на Ваш заклик і прошу прийняти дол. 50.00 — на вирівняння моєї передплати, а решту на видавничий фонд.

З глибокою до Вас пошаною,

*д-р А. Олесіюк
полк. УВК і америк. летунства.*

Чікаго, 24-го лютого 1982.

Вельмишановній

Редакції і Адміністрації "Українське Козацтво"

Вельмишановні Панове й Дорогі Побратими!

У перших словах свого листа сердечно вітаю Вас з появою і перемогою! Бажаю Вам доброго здоров'я, витривалості в добровільно взятій на себе праці для добра Козацької Ідеї. Ваш відважний виступ, а саме продовжування боротьби за відродження лицарського Духа, є перedomовою до відновлення Української Держави.

Відновлене видання журналу я перечитав з великою увагою. Ці глибоко обдумані й об'єктивно насвітлені статті з військових та політичних подій є дуже потрібні. Їх зміст цікавий ще й тим, що змушує читача думати та робити висновки про події з українською людиною. "Українське Козацтво" виховує людину в дусі військової служби і привчає її до порядку та відповідальності. Сама поява чепурного вигляду на біленькому крейдовому папері журналу, написаного взірцевими черенками, приваблює до читання. Ще більше приємним є приглядатися багатющим оздобленням у вигляді історичних знамен, гербових знаків, козацьких клейнод, графік та світлин. При цьому дозволю собі звернутися до Посестер і Побратимів допомогти Редакції поширювати журнал. Добре було б пересилати його й в Україну та інші країни українського поселення. Нашим обов'язком, на порозі нового 10-ліття, створити тверді фінансові основи для видавання нашого квартальника. Продовжуймо надсилати для нього свої постійні дари! Крім цього заклинаю всіх до **зложення одноразової більшої пожертви** на його видавничий фонд.

Щиро вітаю Вас з побратимською пошаною і бажаю Вам всього доброго!

Ваш Іван Сарвадій

ЛИСТ З АВСТРАЛІЇ

Вже минає шість років від часу, коли в "порохівниці" гостро відчулося, що там вже "мало лишається пороху", щоб далі "воювати" — провадити організаційні справи УВК. Прийшлося відійти на "відпочинок". Але лишилися живі спогади про минулу працю та про багатьох дорогих співробітників з тих часів мого активного й продуктивного життя й праці. Та не лише спогади прикрашують цей "відпочинок", але й щире побратимське листування дорогих друзів праці приносить милі почування дальшої приязні, а то й часом щирої радості, коли довідуюсь, що ті друзі й далі захоплено та завзято працюють і живуть для нашої козацької ідеї та її організації УВК. Прикладом може бути лист побратима Корнила Медведя з реєстру Куреня ч. 7., ім. полк. Івана Богуна в Австралії, з великодушним привітанням, з якого тут подам оригінальні виписки для хроніки нашого журналу.

Антін Кущинський
Колишній Кошовий Отаман УВК

... "Вітаємо з найсвітлішим нашим Святком — Воскресінням Христовим і бажаємо Веселих і Щасливих Свят, козацького міцного здоров'я й сил у дальшому житті — організаційному й особистому!

Христос Воскрес! — Воскресне Україна!

Шановний і Дорогий Побратиме! Щиро дякую за Вашу снору відповідь. ...Останньо я дуже зайнятий працею для української громади. Маю культурно-освітню референтуру, яка вимагає багато праці в поладженні справ новоприбулих українців-втікачів з Польщі, та в підготовці, на сцені й по радію, імпрез: свята Української Державності; концерту в честь Тараса Шевченка та свята героїв.

Помагає мені моя дружина Євгенія: так при декораціях сцени, як тож і в підготовці програм на сцену та для радіомовлення. Сама також виступає в радію, хоч перейшла операцію спини й пробула шість місяців у шпиталі. Старається як може...

Радіоавдіції передаємо разом з мґр-ом В. Мандичевським і масмо працюючих людей придніпрянців і галичан молодшого й старшого віку, разом — 8 осіб. Нашу радіопрограму передаємо 4 рази на тиждень, по пів години. Думаємо поставити з іншими національностями власну радіостанцію, бо держава вимагає дуже високіх оплат. Зараз по Великодніх Святах матимемо засідання в цій справі, — то й щось вирішимо. Мґр. Мандичевський має добрі пляни й він є добрим організатором в таких справах.

Приготовляємо свято Покрови — свято зброї УНА.

Передачі почнемо зараз після Зелених Свят з рамені Українського Вільного Козацтва. Будемо мати й передачу, присвячену світлій і славіній пам'яті Командира УНА й Генерального Кошового УВК — Генерал-Полковника Павла Шандрука...

Журюсь долею Українського Вільного Козацтва, але вважаю, що коли кадри будуть зорганізовані як слід в терені, по всіх країнах, то буде все в порядку й тамчасова криза мине. Велика Козацька Рада мусить винести рішальні постанови.

Дуже важливо, щоб наш козацький журнал виходив безпереривно...

Дай, Боже, щоб ми змогли янайскоріше донести наш український козацький стяг до Св. Софії, у вільну Україну, після переможних боїв з ворогом українського народу!

Слава Україні! — Слава Козацтву!

Б квітні, 1982 р., Дабл'ю, Австралія."

Ваш побратим К. Медвідь

ПУГУ! ПУГУ! — КОЗАКИ З ЛУГУ!

ВІСТІ З ПАЛАНКИ Ч. 1, ТОРОНТО, ОНТ., КАНАДА-СХІД

Зібрання, організаційні справи

Паланка ч. 1, ім. Гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного, відбула 25 грудня 1981 р., своє останнє річне Зібрання з участю Куренів: чч. 1, 11 і 27 та їхніх Отаманів. Неприсутній, без оправдання — Курінь ч. 37. Неприсутній був теж, з причини недуги, Отаман Паланки — Ген. Знач. УВК інж. Петро Петренко. Його заступав, виконуючий тепер обов'язки Отамана Паланки, — Знач. УВК, Осип Івах-Байда. Він відкрив Зібрання, а молитву провів Капелян — хор. УВК, о. диякон Ігор Хабурський.

Колядники, — зліва-направо: адм. підхор. УВК Степан Чорній-Нечай — отаман Куреня ч. 4; побр. Степан Борівець — член Куреня ч. 4; хор УВК М. Даниляк — член Куреня ч. 11; знач. УВК Осип Івах-Байда — отаман Куреня ч. 11 та виконуючий обов'язки Отамана Паланки, та хор. УВК Б. Пекельний — отаман Куреня ч. 27.

На цьому Зібранні приємно було вітати колишнього Кошового Отамана, Ген. Бунч. УВК, інж. Петра Коршун-Федоренка, в асисті адміністратора нашого журналу, Осавула УВК, мгра Теодосія Волошина та Хор. УВК, Михайла Даниляка.

На Зібранні порушено та полагоджено ряд адміністративно-організаційних справ. У 65-річчя Українського Вільного Козацтва, що припадає цього року, рішено допомогти розбудувати пресфонд "Українського Козацтва" та приєднати йому нових передплатників, щоб цим чином дати добрий початок праці в ювілейному 1982-му році. В нарадах, своїми порадами, активну участь брали Ген. Бунч. інж. П. Коршун-Федоренке та Осаул мгр Т. Волошин.

Коляда

Молода група колядників, членів Куреня ч. 11.

Зліва-направо, **сидять**: побр. Котович; хор. УВК Р. Клебан; хор. УВК Р. Приславський; хор. УВК П. Вовк та хор. УВК Р. Мушна. **Стоять** посестри: Тереса; Даня; Леся; Оксана й Марійка.

Ця група заколядувала на пресфонд "Українського Козацтва" — 563.00 дол. ✓

Секретар Паланки, Підхор. УВК, Степан Чорній-Нечай, запропонував, щоб цього року, цебто в часі Різдва, з рамені УВКозацтва, піти з традиційною колядою. Пропозицію підтримав Хор. УВК, інж. Петро Вовк. Він зобов'язався зорганізувати колядників з рядів молодого членства, що ззгодом і зробив. Імена членів цієї групи, посестр і побратимів, подається в поясненнях однієї з поміщених тут фотографій. Ця група презентувала козацьких одягах. Українська громада їх щедро приймала й гостила, як

лася імпозантно. Вже на Свят-Вечір вона пішла з колядою. Всі були в справжніх козацьких нащадків.

Не залишилися позаду й наші сеньйори. Вони створили свою групу колядників, яких наше громадянство дуже радо приймало.

Обидві групи мали дуже гарні успіхи. Їхня коляда збагатила прес-фонд нашого журналу на суму 1,262.00 дол.

Представники УВКозацтва Провінції Онтаріо

Повідомляємо наше ВШ. Членство, що, згідно з рішенням Зборів та з вимогами Чартеру, в новій щогорічній наденції, від 1 січня, 1982 р., представниками нашої організації перед урядом Провінції Онтаріо є наступні особи: Д-р Матвій І. Гута — Президент; Мгр. Теодосій Волошин — Екзекутивний директор, та Інж. Петро Вовк — Секретар.

Участь в імпрезах

На січневім Святі Державності, під патронатом Комітету Українців Канади (КУК), УВКозацтво репрезентували: Члени Козацької Великої Ради, Ген. Бунч. інж. Петро Коршун-Федеронко й від Паланки УВК Канада-Схід — Ген. Знач. інж. Петро Петренко.

З нагоди 30-Річчя Товариства Колишніх Вояків Української Повстанської Армії в Канаді, в його Ювілейному Бенкеті, взяла участь група наших членів на чолі з Підхор. УВК, Павлом Гойсаном. Від УПА одержано 64-сторінкову пропам'ятну брошуру.

Слід підкреслити, що наша організація, якщо запрошена, завжди бере участь у різних імпрезах українських національних, культурно-громадських, релігійно-церковних та політичних організацій.

Воля Україні! — Слава Козацтву!

Степан Чорній-Нечай
Секретар Паланки

Редакція та Адміністрація "УК" сердечно дякує нашим відданим, ідейним Членам — Колядникам за їхній труд та гарний дар-коляду на пресовий фонд нашого журналу. Ще раз — СЕРДЕЧНЕ ЇМ СПАСИБИ!

Ті, що відійшли...

ПОХОВАЛИ ПОБРАТИМА ВОЛОДИМИРА ЗАСАДНОГО, Значкового УВК

В середу рано, 23-го грудня 1981 р., наспіла жалібна вістка, що вночі, несподівано, на 74 році трудовитого життя, відійшов у Вічність **Володимир Засадний**. В п'ятницю, 25-го грудня, в день Різдва Христового, вечером відбулася Заупокійна Панахида, яку відправив о. парох Йосиф Шари. Від Українського Вільного Козацтва прибули з прапором побратими Іван Сарвадій, Антін Кущинський та Євген Курилюк. Від ОБВУ-А з прапором побратим Іван Сапливий. Отець Йосиф Шари сказав зворушливу похоронну проповідь й попрощав Покійного з Рідними та Приятелями. Від Українського Національного Музею промовляв мгр. Еміль Басюк, з яким Покійний Володимир співпрацював довгі роки. Д-р Мирослав Харкевич, голова УККА, попрощав Покійника, згадуючи Його віддану працю для добра української справи. В суботу, 26-го грудня, тілні останки Покійного перевезено до укра-

їнської католицької Церкви Св. Йосифа, до якої Покійний належав. Після Служби Божої і цілування хреста, похоронний похід відійшов на український цвинтар св. Миколая. Після похоронного обряду відбулася тризна.

Світлої пам'яті Покійний Володимир народився 6-го лютого 1907-го року в Україні. До Америки прибув молодим юнаком. Тут закінчив середню школу й був покликаний до війська. Захоплювався українською минувшиною. Шукав причин невдачі наших Визвольних Змагань. Був відданим громадським працівником. З пошаною ставився до Роду Гетьмана Скоропадського. Включився в працю Гетьманських Січей і Союзу Гетьманців Державників. З розвитком праці Січей та СГД створилися молодечі військові відділи. До цього гуртка ідеалістів пристав Володимир Засадний. Молоді ентузіясти проводу СГД в скорому часі придбали три вишкільні літаки: Україна, Київ і Львів. Молодь відбувала щотижня військовий вишкіл та вчилися літа-

ти. У тому часі Володимир віддає увесь свій вільний час для цієї благородної корисної праці.

Після воєнного лихоліття Володимир Засадний знову поринув у суспільно-громадську працю. Він розраду знайшов у новозаложеному Українському Національному Музею. Там він протягом довгих років виконував обов'язки господаря. Крім поточної праці, вкладав багато труду й старань на упорядкування будинку для архіву й бібліотеки. Для утримання музею кожного року переводив грошеві збірки. Робив це віддано й з посвятою. Він був всюди там, де лиш бачив потребу будь-якої допомоги. Його притягала до себе кожна ділянка українського життя. Минулого року був вибраний на заступника голови УККА. Протягом довгих років був скарбником Ліги Американців Українського Походження. Належав до Українського Вільного Козацтва: заступник Паланкового, скарбник Куреня ім. Гетьмана Павла Скоропадського й член редколегії "Українське Козацтво". Голова 4-го Відділу УГО Америки. Був фундатором Східно-Європейського Дослідчого Інституту ім. Вячеслава Липинського в Філядельфії, член Українського Історичного Товариства в Кент. Член-радий американського консервативного товариства "Бирч Сосаєті".

Залишив у глибокому смутку трьох синів і одну внучку, двох братів і три сестри (одна з них в Україні) і багато приятелів і українську громаду. Всі Його любили й шанували. Опечаленій Родині

Покійного складаємо глибокі співчуття. Схиляємо голови перед світлою Постаттю Покійного, який був людиною шляхетної влачі й високих чеснот, що своїми вчинками засвідчила свою відданість країні та безмежну любов до Неї.

Спочивай, Дорогий Побратиме, й про волю — долю України сні. Нехай пам'ять про Козака навіки залишиться в серцях українських.

Замість квітів на могилу, просимо складати пожертви на видавничий фонд "Українського Козацтва", "Батьківщини" та на потреби Українського Національного Музею у Чикаго.

Іван Сарвадій

СВ. П. ВАСИЛЬ ЄМЕЦЬ БАНДУРИСТ-ВІРТУОЗ ВІДІЙШОВ У ВІЧНІСТЬ

Сотник УВК, проф. Василь Ємець, Почесний Козак, член Куреня УВК ч. 28, імені Полковника Петра Болбочана в Льюс Анджелес, США. В 1-их Визвольних Змаганнях — Козак Полку ім. Гетьмана Петра Дорошенка — народжений дня 2 сер-

пня, 1890 року, в селі Шарівці на Слобожанщині в українській патріотичній козацькій родині.

Світової слави бандурист-віртуоз, який підняв наш стародавній український інструмент-бандуру на найвищі музичні вершини, гарячий наш патріот, визнавець гетьманської консервативної ідеї, публіцист, проф. Василь Ємець, закінчив музичні студії в музичних консерваторіях Берліну і Праги. Виступав він з численними концертами по столичних містах Західної та Середньої Європи, як теж в США і Канаді, на яких грав чудово, не лиш наші думи і пісні, але також, трудні до виконання на бандурі, симфонії Бетговена, Шуберта і Брамса та різні твори українських і чужих класиків. Покійний був дуже пристійний, товариський та милий у поведінці. Він завжди знаходив контакт із публікою на залі. В переповнених залах своїми і чужими слухачами, збирав гучні, невгаваючі оплески та овації на славу України.

Відійшов у Вічність на 92-му році свого трудящого музичного життя. Залишив у глибокому смутку вірну, любячу дружину Марію, її сестру Ольгу Готра, брата та численну засмучену козацьку братію. Похований, дня 8 січня 1982 року, православними і українськими католицькими священиками, в білому мармуровому мавзолею Форест Лавн у Голлівуді, США, під останні прощання опечаленої дружини Марії, українських комбатантів, козацьких побратимів, представників радіопрограми "Пісня України", численних друзів, приятелів та під звуки вояцької пісні УСС "Видиш, брате мій...".

Нехай живе вічна, невмируща Слава — Пам'ять про Великого Співця Вільної України, а вільна земля Вашингтона нехай буде Йому легкою!

М. Н.

**В ДЕСЯТУ РІЧНИЦЮ СМЕРТІ
АДМ. ПІДПОЛКОВНИКА УВН
Д-РА ІЛЯРІЯ ЧЕХОВСЬКОГО,
Генерального Судді УВН**

Великий біль огортає наше серце, коли відходять від нас у Вічність наші рідні і приятелі. А ще більший сум огортає, коли відходять від нас наші визначні люди, яких, видається, заступити не може ніхто. Одним із таких визначних наших громадян-патріотів був Сл. Пам'яті Адм. Підполковник, Генеральний Суддя УВН, **д-р прав Ілярій Чеховський**.

Дня 15 березня 1982-го р. сповнилося 10 літ, як у Кал'гарах, Канада, перестало битися струджене його серце. Життєвий шлях Покійного був дуже важкий і тернистий. Батько Покійного — о. Степан Чеховський, виховав сина Ілярія на взірцевого провідного патріота-громадянина. З приходом червоної московської навали в Зах. Україну, був арештований і вивезений, як багато наших священиків та інших провідних людей, на Сибір, де в концентраційнім лагері загинув замучений. Наймолодшого брата Покійного Ілярія, Тараса, 16-тилітнього юнака, розстріляв московський наїздник за приналежність до ОУН.

По закінченні правничих студій докторатом, Покійний працював у знаного нашого львівського адвоката д-ра Лева Ганкевича. З молодечим завзяттям кинувся у вир на-

родної праці, переслідуваний окупаційною ворожою владою. У Львові одружився із панною Ольгою Падох. Згодом народилася молодому подружжю донечка Христя. Та недовго радувався Покійний побутом у рідному Львові з вибухом німецько-більшовицької війни був арештований більшовиками. В дорозі до в'язниці, збомбленою німецьким летунством, вирвався на волю. З часом, з тяжким трудом, перейшов з родиною ріку Сян і добився до свого кривного о. декана Гентиша в Загір'ю. Там народилася друга донечка — Ірця. Та й у Загір'ю не довелося довго побувати.

Покійний переїхав з родиною до Австрії. В місті, куди переїхав і часово замешкав, трапилося Покійному велике горе. Улюблена його дружина Оля попрощалася там з життям. Із міста Сан Агата переїхав із двома малими сирітками до міста Зальцбургу, де, в таборі переміщених осіб, працював в американському дослідному центрі та дуже багато помагав, як нашим, так і чужим людям, у так званих "скрінінгах". Там одружився із дівчиною шляхетного роду Катериною, яка як рідна мати заопікувалася двома сирітками.

Із Зальцбургу переїхав з родиною до Канади до свого кривного Сл. Пам. о. Степана Чеховського в Летбридж, а вкінці до Калгар, де жив з родиною до кінця свого життя. В Калгарах побільшилася його родина до трьох синів (Степана, Андрійка і Тарасика). В Калгарах знову кинувся у вир українського громадського життя. Вступив в ряди Українського Вільного Козацтва. Був обраний Великою Козацькою

Радою УВК Генеральним Суддею. Заложив у Калгарах Кредитівку, СУМ і Лігу Визволення України. Збільшив членство в обезпеченому товаристві Св. Миколая, був книговодом в Кредитівці і Церковному Комітеті, членом Патріяршого Комітету та Відділу КУК. У всіх тих організаціях працював безкорисливо і дуже віддано. Був завжди правою рукою пароха Церкви Св. Успіння.

Здається немає ні однієї ділянки нашого суспільного життя в Калгарах, на якій Покійний не залишив би помітного сліду свого творчого життя і духа. На громадсько-політичному полі д-р Чеховський блисків як ентузіаст Ідеї Визволення України, для якої все життя трудився і терпів. Покійний був висококультурною людиною. Понад усе любив українську пісню. Був диригентом хорів — мішаного і чоловічого "Сурма". Він з посвятою працював для них, щоб чаром рідної пісні піднести на душі і очарувати — своїх і рівночасно нести добру славу про свій нарід — між чужими. Д-р Чеховський був дуже жертовним працівником, був людиною, яка працювала дуже важко фізично, щоби забезпечити свою численну родину, яку любив ніжною, глибокою любов'ю, а решту часу посвячував своїй громаді, не залишаючи для себе буквально нічого.

Сказав влучно якийсь мислитель, що людина стільки вартує, скільки вартує її любов, а любов стільки вартує, скільки вартує її дух жертви. В житті Покійного ця засада знайшла вимовну ілюстрацію. Кожний, хто знав його, відчував його

серце, серце велике, хвилююче, але рівночасно й ніжне, може аж надмірно чутливе. І коли то серце замерло навіки, великий смуток огорнув теж численних його друзів і приятелів. Тому коли в місяці березні на калгарському Марійському цвинтарі, починають танути сніги, а з-під них показується могила і пам'ятник Покійного Ілярія Чеховського, то над ними раз у раз вітають серця багатьох, з яких несуться молитви до Бога, щоби Всемогучий Господь упокоїв душу слуги свого та, за його палку любов до свого народу, дарував Йому свою безмежну любов та райське життя вічне.

Вічна, Невмируща Тобі Пам'ять,
Дорогий Друже-Побратиме!

НЕСТАЛО В ЖИВИХ ГАРЯЧОГО ПАТРІОТА СВ. П. ПОБРАТИМА СТЕПАНА СИВАКА

Чотовий УВК **Степан Сивак**, Отаман Куреня УВК ч. 38 у Вінніпегу, народжений дня 15 липня 1904 року в Золочеві, Зах. Україна, помер дня 26-го січня 1982 року. До Канади прибув 1927 року. Стало, аж до своєї смерти, жив у Вінніпегу, де купив хату та зложив кругольню. Покійний був членом УСГ Канади, Орг. УСС, Українських Ветеранів Канадського Легіону ч. 141 у

Вінніпегу та довгі літа був членом Гетьманців-Самотсійників. Був гарячим українським патріотом.

Дня 3-го та 4-го лютого 1982 р. Панахиди відправив Всесв. о. протопресвітер Керниський в похоронному заведенні "Томпсон" і попрощав Покійного дуже гарною промовою. По відправах попрощалися з Покійним друзі-побратими: від Орг. Гетьманців — п. Олексюк, та від УВ Козацтва — Осаул УВК Дмитро Жила. Як на Панахиді, так і на трапезі були відпоручники УСГ, УСС та I Дивізії УНА. Похований на військовім цвинтарі у Вінніпегу, де члени Легіону віддали Покійному останній салют. На трапезі попрощав Покійного голова Легіону. Слід зазначити, що й Похоронами й трапезою зайнялися члени Кан. Легіону. Вони покрили всі, з цим пов'язані, видатки. Честь і слава їм за це!

Щиру подяку слід висловити Всесв. о. Протопресвітерові Керниському, який не жалів труду та, при великих морозах, переводив всі похоронні відправи. Покійний в час II-ої Світової Війни був вояком Канадської Армії. Покійний залишив у глибокому смутку дружину, двох синів, п'ять дочок, одного внука та одного правнука. Вічна Йому Пам'ять!

**ЩЕ ОДНА БОЛЮЧА ВТРАТА
ПОБРАТИМ ПЕТРО СМОРОДСЬКИЙ НЕ ЖИВЕ!**

У четвер, 1-го квітня, 1982 р. в Пасейну, Н. Дж., на 91-му р. ж., упо-
ноївся в Бозі інж. Петро Смородський — Полковник Рдмії УНР; Учасник
Українських Визвольних Змагань, як теж і Зимового Походу; Почесний
✓ Козак та Генерал-Хорунжий УВК; Голова Нагородної Ради Хреста Укра-
їнського Козацтва; Людина найшляхетніших рис характеру, зразковий
муж і батько, громадський діяч та гарячий український патріот.

Схиляючи в глибокому смутку й жалю наші голови над свіжою Його
могилою, згадаймо, бодай найголовніші, етапи Його трудолюбивого жит-
тєвого шляху.

Сл. п. Петро Смородський народився 5-го липня, 1891 р. в старій
козацькій родині. По завершенні середньої освіти в російському Кадет-
ському Корпусі та військової школи, одержав старшинський ранг, а після
закінчення інженерно-механічної школи, був переведений в Київські аві-
аційно-автомобільні варстати як завідуючий їх технічною частиною. Після
реорганізації варстатів, в 1915 році, був назначений завідуючим техніч-
ним відділом, й одночасно начальником команди при майстерні.

В лютому 1917 року, згідно з наказом генерального штабу, пере-
брав пост завідуючого автомобільним сектором Румунського фронту, а
на провесні 1918 р. був перенесений до 3-ої Кавказької Дивізії. Тому що
Кавказька Дивізія мала напрям на Кавказ, Покійний, опинившись у Тиф-
лісі, з великими перешкодами (російський фронт вже валився) дістався
до Кременчука, а потім і до Києва.

Вже в травні 1918 року зголосився у Військовому Міністерстві в
Києві, де прийняв пост журналіста при Військовому Міністерстві. Пізніше,

вже в ранзі підполковника, займав різні посади в Українському Війську, як напр.: начальника канцелярії та виконуючого обов'язки інспектора для національно-політичних справ при Штабі Дієвої Армії (Заступника Головного Державного Інспектора).

✓ В 1919 році брав участь в Першому Зимовому Поході. По повероті з Зимового Походу став начальником канцелярії Головної Мобілізаційно-Персональної Управи Військового Міністерства УНР.

Після переходу Армії УНР за Збруч, переїхав, в 1920 році, з Міністерством до Тарнова. До таборів одначе не пішов, бо виїхав на Полісся, де в той час перебувала ціла родина Смородських.

Наказом Війська УНР був, дня 15 жовтня 1921 року, піднесений до ранги полковника.

На еміграції закінчив Вищий Технічний Інститут, Відділ Агрономії, в Парижі, а у Варшаві — Лісову Школу. На своєму рідному Поліссі почав працювати в приватних секторах, а також гарно розбудував свою власну посілість. Все йшло дуже гладко, аж до 1939 р., коли прийшли більшовики. Тоді все було знищено, а Покійний був арештований як "злосний неплательщик". З тюрми, після суду, йому вдалося втекти до Львова, де він скривався аж до приходу німців у 1941 році. Переїхавши з дружиною до Сарн, він влаштувався агрономом. Тут зустрівся з Отаманом Бульбою-Боровцем, який запропонував йому прийняти становище начальника Штабу Поліської Січі.

Коли німецьке командування розв'язало Поліську Січ, Отаман Бульба-Боровець перейшов у підпілля, а покійний (тоді ще молода та енергійна людина), за протекцією голови області, адвоката Карнаухіва, був призначений головним агрономом для цукроварні в Корці на Волині, з правом роз'їжджати по цукрових плянтаціях в околиці. Отаман Бульба-Боровець призначив його завідуючим школою підстаршин УПА, яку він й провадив до 1943 року.

Перед приходом більшовиків Покійний перейшов з дружиною до Рівного, опісля до Львова та до Стрия, працюючи всюди по своєму фаху. Зі Стрия переїхав до Австрії, працюючи в околиці Відня, а згодом переїхав до Зальцбургу. Дня 19 березня 1949 р. прибув до Нью-Йорку, звідсіля до міста Честеру. Від 1951 року жив постійно з дружиною в Пасейку.

✓ Покійний мав високі українські відзначення: Орден Симона Петлюри, Орден Залізного Хреста за Зимовий Похід 1919-20, як також Воєнний Хрест, та Хрест Українського Козацтва.

Аж до пізнього віку завжди працював по своєму фаху та ідейно для добра української справи. Від заснування Куреня УВК ч. 15 в Карльштаті, займав становище Курінного Контролера. З власної ініціативи заснував Курінь УВК ч. 35 ім. "Поліської Січі" в Пасейку, Н. Дж.

Кошовий Отаман призначив був Покійного членом Генеральної Булави й Головою Нагородної Ради Хреста Козацтва.

Отак вкоротці виглядає життєвий шлях сл. п. **інж. Петра Смородського**, винятково дуже шляхетної людини та дорогого й незабутнього нашого Друга-Побратима.

Після заупокійних Богослужб в Українській Православній Церкві в Клифтоні, у понеділок, 5-го квітня 1982 р., перевезено тлінні останки Покійного на вічний спочинок на православний цвинтар св. Андрія Первозванного в Бавнд Бруку, Н. Дж., США.

Вічна Йому пам'ять!

Горем опечаленій Родині: Вш. Дружині Покійного — **Посестрі Ользі** та Вш. синові — **Мирославі** й його Родині, від імені Українського Вільного Козацтва, висловлюємо з глибини серця найщиріші наші співчуття.

Інж. Антін Кущинський
Генеральний Бунчужний

та

Почесний Отаман УВК

Інж. Володимир Папірчук
Полковник УВК
та Голова Ген. Булави УВК

Інж. Михайло Ковальський
Генеральний Значковий

та

Кошовий Отаман УВК

Редакція й Адміністрація
журналу
"Українське Козацтво"

ЗАМІСТЬ КВІТІВ НА НЕВ'ЯНУЧИЙ ВІНОК

на могилу нашого Незабутнього, Дорогого Приятеля,

св. пам'яті Побратима

ВОЛОДИМИРА СМОРОДСЬКОГО,

складаємо 20.00 дол. на пресовий фонд журналу "Українське Козацтво".

Юлія та Петро Коршун-Федоренки
Торонто, Канада.

КОЗАЦЬКІ УСМІШКИ

Іван Керницький

ЧОМУ В ТРАВНІ БУВАЄ МЕТЕЛИЦЯ?

(За українською народною казкою)

Як то вже і не припрошував кум Квітень та кума Березня до себе на Великдень:

— Приїдьте, — просив, — куме, до мене на свячене яйце і на великодню паску. Зробіть милість, не обминайте моїх низеньких порогів.

— Авжеж, приїду. Напевно, кумочку, приїду! — пообіцяв кум Березень.

— Ну й-гаразд. Тримаю, вас, куме, за слово, — сказав кум Квітень, а сам про себе хитрувато посміхнувся.

Прийшов святий Великдень, заграв воскресний дзвін, освятили люди паску, а кум Березень запрягає баскі коні до нового, кованого воза.

Погоду дав Господь справді таки весняну, сонечко Боже пригріває, верболози кучерявить, зелену травичку пестить. Дорога випала сухісінька, колеса куряву збивають, коники покитами крещуть, а кум Березень тільки з бича ляскає.

— Поспішайте, мовляв, коники, поспішайте до кума на Великдень.

— Гай, чи то в'їхав кум Березень з чотири стаї,*) чи не в'їхав, аж тут і надтягає льодовая хмара, — гай, гай, добрі люди, — ось уже і сонечко згасло, і світ почорнів, тут і метелиця як закрутиться, засвище, а там — гляди: як випадуть сніги, в половину хлопа, світ увесь застелили білими лебединими крилами.

Застряг кум Березень з кіньми та возом у снігах по самі коліна, застряг та й лише потилицю почухав:

*) Стая — міра довжини, віддалі.

— От раз кум, так тобі і кум! Запросив мене на Великдень та ще й доріжку снігом помастив. Перехитрив мене кум, мені б ото до саней було запрягати, не до воза!..

Та нічого робити: прийшлося таки кумові Березневі на сміх людям з половини дороги додому вертатися.

А за рік кум Квітень якби й нічого, знову просить кума Березня до себе на Великдень:

— Милости Вашої прошу до мене на свячене та на великодню паску. Тільки, глядіть, — каже, — не підведіть мене, як торік, а то я приладився з печеним і вареним, а ви не приїхали.

— Тепер уже приїду! Напевно, кумочку, приїду! — обіцяє кум Березень і трохи не божиться.

— Ну, й гаразд. Тримаю вас, куме, за слово, — сказав кум Квітень, а сам про себе хитрувато посміхнувся.

А в цей день дав Господь погоду химерну, перед святим Великднем приморозок взявся, річка кригою вкрилась, а дорогу замело снігом.

— Ого, куме! — каже кум Березень, — тепер мене не перехитриш. Раз розуму навчив, вдруге не прийдеться.

Бере ото кум Березень та запрягає баскі коні в нові, ковані залубні,**) сам таки одягається в баранячу кожущину, ще й теплі кукавиці на руки натягнув, — їде.

Та й чи то в'їхав кум Березень з чотири стаї, чи не в'їхав, а тут із-за хмар як зазирне тее добре сонечко, як пригріє та як припече, аж глянь — сніг-льоду мов і не було, розтанули сніги, розтопилася крига, весняними водами взялася, весняні води котяться, хвилюють, немов тобі яка повідь, чи потоп світу.

Застряг ото кум Березень зі своїми кіньми та залубнями по коліна в калабаню, застряг та й лише потилицю почухав:

— От раз кум, так тобі й кум! Запросив мене на Великдень та й доріжку розтопив! Перехитрив ото мене і цим разом! Мені ото у чоника було сісти та весельця в руки взяти, а не залубнями на Великдень їхати.

Та нічого робити: прийшлося таки кумові Березневі на сміх людям з половини дороги додому вертатися.

А за рік кум Квітень, якби нічого, знову просить кума Березня на Великдень!

— Милості Вашої — прошу до мене на свячене яйце і на великодню паску. Тільки, глядіть, куме, не підведіть мене цього року, як уже двічі підвели, а то я прилагодився з печеним і вареним, а ви не приїхали.

— О, тепер, уже приїду! Напевно, кумочку, приїду! — обіцяє кум Березень і трохи не божиться.

**) Залубні — рід саней.

— Ну, й гаразд. Тримаю вас, куме, за слово, — сказав кум Квітень, а сам про себе хитрувато посміхнувся.

Прийшов отой святий Великдень, заграв воскресний дзвін, осятили люди паску, а кум Березень запрягає баскі коні до нового, кованого воза, а на віз кладе сани, а через сани впоперек, ще й човника прив'язав, — їде.

Їде, їде, чи то в'їхав він з чотири стаї, чи не в'їхав, аж тут і надтягає льодовая хмара, — гай, гай, добрі люди, — ось уже і сонечко згасло, і світ почорнів, тут і метелиця як закрутиться, засвище, а там — гляди: як випадуть сніги, в половину хлопа, світ увесь встелили лебединими крилами.

Та кум Березень тим і не турбується, випрягає коней з воза, запрягає до саней, а човника через сани впоперек прив'язав — їде!

Їде, їде, чи то в'їхав він з чотири стаї, чи не в'їхав, а тут із-за хмари як зазирне тес добре сонечко, як пригріє та як припече, аж глянь, — а снігу-льоду мов і не було, розтанули сніги, розтопилася крига, весняними водами взялася, весняні води котяться, хвилюють, немов тобі яка повідь чи потоп світу.

Та кум Березень тим і не турбується, злазить з саней, сідає у човник, та все весельцем — плюсь та плюсь!.. аж гульк — під кумове дворище простісінько причалив.

— Христос Воскрес, куме! — здоровкається.

— Воістину Воскрес, куме! — одвічає кум Квітень, а все насуплені брови морщить та сердито чмихає носом. — Ну, й хитрун з тебе, куме, хоч куди хитрун! Уже і я хитрий, а ти, куме, вигадливий на хитрощі, що і мене, старого лиса, за пояс заткнув.

— Та це не моя вигадка, — признався тоді кум Березень, — це, бач, мій сусід, кум Травень, дав мені таку хитру-мудру пораду.

Ух!... Як розсердиться тоді кум Квітень, та як насупить брови, та як чмихне носом, та як закричить:

— Стривай, Маю, ще я й тобі паски сховаю!

З цього часу, коли бува, іноді, у травні похолодніє, зірветься шуря-буря і закрутиться метелиця — то це так злиться кум Квітень на кума Травня за те, що дав кумові Березневі таку хитру пораду.

(“Крилаті”)

